

ŠTUDIJE IN RAZISKAVE 18
Andragoški center Slovenije

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH IN SVETOVANJE NA DALJAVO MED PANDEMIJO
Refleksija in usmeritve za prihodnost

Tanja Možina

ŠTUDIJE IN RAZISKAVE 18
Andragoški center Slovenije

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH IN SVETOVANJE NA DALJAVO MED PANDEMIJO

Refleksija in usmeritve za prihodnost

Tanja Možina

IZOBRAŽEVANJE ODRASLIH IN SVETOVANJE NA DALJAVO MED PANDEMIJO

Refleksija in usmeritve za prihodnost

Zbirka Študije in raziskave 18

Avtorica:

dr. Tanja Možina

Izdal:

Andragoški center Slovenije

Zanj:

dr. Nataša Potočnik

Strokovni sodelavki pri pripravi anketnih vprašalnikov in redakciji besedila:

Sonja Klemenčič in Petra Šmalcelj

Recenzent:

dr. Marko Radovan

Jezikovno pregledala:

Vlasta Kunej

DTP:

Ksenija Konvalinka

Objava (elektronska izdaja):

Spletna stran <https://kakovost.acs.si/knjizna-polica/izobrazevanje-odraslih-in-svetovanje-na-daljavo-med-pandemijo>.

Kraj in leto:

Ljubljana, 2021

Publikacija je brezplačna.

UVOD	7
METODOLOGIJA	9
REZULTATI EVALVACIJE	16
IZVAJANJE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH MED PANDEMIJO	16
<i>Izobraževalni programi za pridobitev izobrazbe</i>	16
<i>Javnovejavni izobraževalni programi za odrasle</i>	17
<i>Neformalni izobraževalni programi za odrasle</i>	18
VPLIV PANDEMIJE NA VKLJUČENOST ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE IN SVETOVANJE	20
<i>Vpliv pandemije na vključenost odraslih v izobraževanje</i>	20
<i>Vpliv pandemije na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje</i>	25
IZKUŠNJE Z IZOBRAŽEVANJEM ODRASLIH NA DALJAVO MED PANDEMIJO	28
<i>Izkušnje udeležencev z izobraževanjem na daljavo med pandemijo</i>	28
<i>Izkušnje vodilnih in strokovnih delavcev z izobraževanjem na daljavo med pandemijo</i>	38
DOŽIVLJANJE IZOBRAŽEVANJA IN SVETOVANJA NA DALJAVO MED PANDEMIJO	49
<i>Doživljanje vodilnih in strokovnih delavcev med pandemijo</i>	50
<i>Doživljanje odraslih udeležencev izobraževanja in svetovancev med pandemijo</i>	70
USPEŠNOST UDELEŽENCEV PRI IZOBRAŽEVANJU NA DALJAVO MED PANDEMIJO	86
<i>Vpliv izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo na uspešnost udeležencev</i>	87
<i>Vpliv izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo na osip udeležencev</i>	95
<i>Vpliv izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo na kakovost znanja udeležencev</i>	98
POGLED V PRIHODNOST	108
<i>Katere prijeme pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja odraslih oz. pri svetovalnem delu je smiselno ohraniti tudi v prihodnje</i>	109
<i>Na kaj moramo biti pri izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo in pri svetovalnem delu na daljavo v prihodnje pozorni z vidika zagotavljanja kakovosti</i>	116
UGOTOVITVE IN PREDLOGI ZA NADALJNI RAZVOJ	123
SODELUJOČI V EVALVACIJI	123
UGOTOVITVE EVALVACIJE	125
PREDLOGI ZA NADALJNI RAZVOJ	139

VIRI	146
KAZALA	147
KAZALO SLIK	147
KAZALO PREGLEDNIC	148
PRILOGE	151
PRILOGA 1: EVALVACIJSKI NAČRT	151
PRILOGA 2: VPRAŠALNIK ZA VODILNE IN STROKOVNE DELAVCE	152
PRILOGA 3: VPRAŠALNIK ZA UDELEŽENCE	161

vod

Pandemija covid-19 je zarezala v vse pore družbenega in osebnega življenja, močno je posegla tudi v izobraževanje. Po prvih odzivih, ko so bile v strahu pred širjenjem virusa mnoge dejavnosti, tudi izobraževanje odraslih, preprosto prekinjene, je prevladalo spoznanje, da je to zgolj začasna rešitev, s katero ni mogoče nadaljevati v nedogled. Razmisliti je bilo treba o možnostih drugega načina izpeljevanja teh dejavnosti. Sprejeta je bila odločitev, da se izobraževanje izpelje na daljavo. Pri tem pa smo se soočili s številnimi neznankami, o katerih je bilo med pandemijo že veliko govora:

- katere izobraževalne programe oz. njihove dele je sploh mogoče izvajati kot izobraževanje na daljavo,
- ali je mogoče na ta način dosegati vse izobraževalne cilje,
- ali so organizacije, učitelji, mentorji in drugi sodelavci sploh usposobljeni za tako delo,
- ali je mogoče razmeroma na hitro načrtovati in izpeljati izobraževanje na daljavo z vidika primerne vsebine, metod, didaktike,
- ali so učitelji oz. mentorji motivirani za tak način dela,
- ali imajo izobraževalne organizacije primerno tehnično opremo,
- kako udeležence izobraževanja seznaniti z izobraževanjem na daljavo in jih motivirati za tako obliko učenja,
- ali imajo udeleženci izobraževanja primerno tehnično opremo in prostorske razmere za učenje na daljavo,
- kako udeležence izobraževanja motivirati in vzdrževati njihovo motivacijo med izobraževanjem na daljavo.

Teh vprašanj, ki so se porajala, je bilo v izobraževanju odraslih več kot pri otrocih in mladini. Naštetim pomislekom se je namreč pridružila še bojazen, da odrasli, ki se izobražujejo v neformalnih programih, npr. za osebni razvoj, prosti čas, ne bodo motivirani za samostojno delo v izolaciji, brez socialnih stikov. Predpostavljalo se je, marsikdaj upravičeno, da so starejši manj večji

uporabe računalniške tehnologije, ki je potrebna pri sodobnem izobraževanju na daljavo. Ni bilo jasno, ali bi odrasli potrebovali kakšno posebno podporo pri takem načinu izobraževanja, kakšna naj bi ta bila in kdo bi jo lahko zagotavljal.

Prav zaradi teh vprašanj in razmer se v izobraževanju odraslih v prvem obdobju po razglasitvi pandemije morda nekoliko dlje kot v izobraževanju otrok in mladine ni zgodilo veliko oziroma niso vse organizacije za izobraževanje odraslih takoj začele z izvajanjem izobraževanja na daljavo. Po začetnih težavah in iskanju rešitev pa so postopoma skoraj vse pristopile k izvedbi, morda ne prav v vseh izobraževalnih programih in ne za vse udeležence, a vendarle z velikim strokovnim vložkom in prizadevnostjo, da tudi odraslim omogočijo nadaljevanje začetega izobraževanja (Možina, Klemenčič in Radovan 2020).

Pokazale so se potrebe po globlji analizi dogajanja pri izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo v času pandemije, ki naj bo osnova za snovanje potrebnih ukrepov v prihodnje. Zato smo na Andragoškem centru Slovenije v sodelovanju s sodelavci z Oddelka za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete v Ljubljani že v letu 2020 zasnovali in izpeljali poglobljeno evalvacijo z naslovom Izkušnje z izvajanjem izobraževanja odraslih v času pandemije covida-19¹.

Že v tistem času smo pridobili dragocene informacije o tem, kaj se je na področju izobraževanja odraslih dogajalo v prvem obdobju po tem, ko je bila v Sloveniji razglašena pandemija. Takratna analiza nam je bila v pomoč, ko smo snovali in nadgrajevali priporočila ter usmeritve za krepitev kakovosti izobraževanja odraslih na daljavo. Takrat pa je bilo za poglobljene uvide praktikov še prezgodaj, zaradi različnih omejitev tudi še nismo vključili udeležencev. Na pobudo Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport smo evalvacijo ponovno izpeljali v poletnih mesecih leta 2021. V tokratni evalvaciji smo se osredotočili tudi na vprašanja, kako je izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo vplivalo na vključenost, uspešnost in kakovost znanja udeležencev.

Izide izpeljane evalvacije predstavljamo v nadaljevanju.

1 Evalvacijsko poročilo je dostopno na povezavi: <https://kakovost.acs.si/knjizna-polica/izkusnje-z-izobrazevanjem-odraslih-na-daljavo-v-casu-pandemije>

Temeljni namen evalvacije

Z evalvacijo, ki v nekaterih vidikih pomeni tudi nadgradnjo prejšnje, smo želeli prvenstveno pridobiti mnenja in stališča vodilnih in strokovnih delavcev iz prakse izobraževanja odraslih in udeležencev o vplivu pandemije covid-19 na vključenost odraslih v izobraževanje in posredno na uspešnost odraslih v izobraževanju ter na kakovost njihovega znanja. Zanimale so nas tudi izkušnje s svetovanjem odraslim na daljavo. Osredotočili smo se na doživljanje vodilnih in strokovnih delavcev ter udeležencev med pandemijo ter kako se je morebiti to doživljanje s časom spreminjalo. Še posebej nas je zanimalo, kako udeleženci ocenjujejo kakovost izobraževanja na daljavo in kakšne so njihove izkušnje s tem načinom izobraževanja odraslih.

Vsebinski sklopi in evalvacijska vprašanja

Opredelili smo naslednje vsebinske sklope in evalvacijska vprašanja:

Preglednica 1: Vsebinski sklopi in evalvacijska vprašanja

VSEBINSKI SKLOPI	EVALVACIJSKA VPRAŠANJA
IZVAJANJE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH V ČASU PANDEMIJE	→ Ali so izvajalci med pandemijo izvajali vse izobraževalne programe za odrasle, ki jih sicer izvajajo?
VPLIV PANDEMIJE NA VKLJUČENOST ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE IN SVETOVANJE	→ Kako je pandemija covid-19 vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje?
	→ Kako je pandemija covid-19 vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje?
POTEK IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO IN DIDAKTIČNE STRATEGIJE	→ Katera so ključna spoznanja o izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo?
DOŽIVLJANJE IZOBRAŽEVANJA IN SVETOVANJA NA DALJAVO	→ Kakšna so bila doživljanja izobraževanja in svetovanja na daljavo v času pandemije covid-19?
USPEŠNOST UDELEŽENCEV, KAKOVOST ZNANJA	→ Koliko je pandemija covid-19 vplivala na uspešnost odraslih v izobraževanju?
POGLED V PRIHODNOST	→ Kaj je pomembno pri načrtovanju prihodnjega razvoja izobraževanja odraslih na daljavo?

Določitev vzorca

Organizacije, ki izvajajo izobraževanje odraslih

Vzorec vključenih vrst organizacij v evalvacijo smo zamejili na enak način, kot smo to naredili že v evalvaciji, ki smo jo izpeljali v letu 2020. Vključili smo **ljudske univerze, srednje poklicne in strokovne šole oz. šolske centre**, ki izvajajo tudi izobraževanje odraslih, ter članice Slovenske **univerze za tretje življenjsko obdobje**. Na ta način **smo zajeli tako izvajalce formalnih izobraževalnih programov, ki vodijo do srednješolske izobrazbe, kot izvajalce drugih javnoveljavnih programov za odrasle in vsaj v manjšem obsegu tudi neformalnega izobraževanja odraslih**. Na ta način smo želeli ohraniti povezavo z evalvacijo, ki smo jo izpeljali v letu 2020, zavedamo pa se, da smo lahko na ta način zajeli le del obširnega področja izobraževanja odraslih.

V evalvacijo smo vključili naslednje vrste izobraževalnih organizacij:

Preglednica 2: Vključene vrste izobraževalnih organizacij

VRSTA IZOBRAŽEVALNE ORGANIZACIJE	ŠTEVILO VSEH	VKLJUČENE V VZOREC	ODSTOTEK
Ljudska univerza ²	34	34	100
Srednja šola oz. šolski center ³	81	81	100
Univerza za tretje življenjsko obdobje ⁴	52	52	100
SKUPAJ	167	167	100

V vzorec smo vključili vse ljudske univerze in vse članice Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje. Izmed srednjih šol pa smo vključili srednje šole oz. šolske centre, ki so po podatkih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport v šolskem letu 2020/2021 izvajali formalno srednješolsko poklicno in

2 Po podatkih Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport je v šolskem letu 2020/2021 delovalo 34 ljudskih univerz.

3 Podatki o izvajalcih izobraževanja odraslih so iz Soglasja za obseg prvega vpisa v izredno srednješolsko izobraževanje v šolskem letu 2020/2021, Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Odrasli/Soglasje-k-vpisu/2020/21/Priloga-k-soglasju-sol.l-20-21-javne-organizacije-za-izobrazevanje-odraslih.pdf>.

4 Mreža Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje: <http://www.utzo.si/mreza-utzo/>.

strokovno izobraževanje, osebje iz teh organizacij, ki dela z različnimi ciljnimi skupinami odraslih.

Vključeni subjekti

V empirični del evalvacije smo zajeli naslednje subjekte:

Preglednica 3: Subjekti, vključeni v evalvacijo

Št.	VKLJUČENI SUBJEKTI
1	Vodilni in strokovni delavci (ravnatelj/direktorji, vodje in organizatorji izobraževanja, svetovalni delavci, učitelji ipd.)
2	Udeleženci

Uporabljene metode, uporabljen instrumentarij

Mnenja in stališča posameznih subjektov do obravnavanih vprašanj smo zbirali z metodo anketiranja. V ta namen smo za vključene subjekte razvili dva strukturirana spletna anketna vprašalnika, in sicer:

Preglednica 4: Instrumenti, ki smo jih uporabili za zbiranje podatkov in informacij z anketiranjem

Št.	NASLOV ANKETNEGA VPRAŠALNIKA
1	Vprašalnik za vodilne in strokovne delavce
2	Vprašalnik za udeležence

Anketna vprašalnika smo pripravili za izpolnjevanje v elektronski obliki v spletnem orodju 1KA⁵.

⁵ 1KA je odprtokodna aplikacija, ki omogoča storitev spletnega anketiranja. Razvoj poteka v Centru za družboslovno informatiko Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani.

Zbiranje podatkov

Anketiranje vodilnih in strokovnih delavcev je potekalo v obdobju od 5. julija do 20. avgusta 2021, anketiranje udeležencev pa v obdobju od 23. avgusta do 10. septembra 2021.

LJUDSKE UNIVERZE

Na ljudskih univerzah smo anketiranje izpeljali tako, da smo vsem direktorjem ljudskih univerz posredovali anketo za vodilne in strokovne delavce ter jih prosili, da jo posredujejo v izpolnjevanje tudi svojim strokovnim delavcem in učiteljem. Posredovali smo jim tudi povezavo do ankete za udeležence in jih prosili, da naj jo posredujejo tistim udeležencem, ki so se v času pandemije pri njih izobraževali na daljavo. Da bi dosegli čim večji odziv direktorjev ljudskih univerz in strokovnih sodelavcev, smo animacijo za sodelovanje v anketiranju opravili tudi prek Zveze ljudskih univerz Slovenije ter Združenja izobraževalnih in svetovalnih središč Slovenije.

SREDNJE ŠOLE OZ. ŠOLSKI CENTRI

Animiranje direktorjev oz. ravnateljev ter vodij oz. organizatorjev izobraževanja odraslih in učiteljev za sodelovanje za izpolnitev ankete smo opravili prek Društva organizatorjev izobraževanja odraslih na srednjih šolah⁶, Društva ravnateljev srednjih šol, višjih šol in dijaških domov Slovenije in svetovalcev za kakovost izobraževanja odraslih, ki delujejo na srednjih šolah oz. šolskih centrih. Enako kot pri ljudskih univerzah smo tudi vodilne in vodje oz. organizatorje izobraževanja odraslih na srednjih šolah prosili, da udeležence, ki so se v času pandemije pri njih izobraževali na daljavo, motivirajo za sodelovanje in jim posredujejo povezavo do spletne ankete za udeležence.

UNIVERZA ZA TRETJE ŽIVLJENJSKO OBDOBJE

Pri posredovanju ankete mentorjem in udeležencem Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje smo za pomoč prosili vodjo Univerze za tretje življenjsko obdobje v Ljubljani, ta je anketo posredovala vsem 52 članicam mreže Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje s prošnjo, da jo posredujejo tistim mentorjem, ki so v času pandemije izvajali izobraževanje na daljavo in udeležencem, ki so se v to izobraževanje vključevali.

⁶ Društvo organizatorjev izobraževanja odraslih na srednjih šolah (članstvo): <http://www.drustvo-doio.si/clanstvo/seznam-clanov/>.

DRUGO

Da bi dosegli čim več vodilnih in strokovnih delavcev in udeležencev, smo povezavo do anket objavili tudi prek družbenih omrežij in drugih informacijskih kanalov. Na ta način so anketo izpolnili tudi strokovni delavci in udeleženci iz nekaterih organizacij, ki jih sicer nismo vključili v anketiranje (npr. višja strokovna šola, zasebna izobraževalna organizacija).

Odziv vključenih na anketiranje

Na anketiranje se je odzvalo **185 vodilnih in strokovnih delavcev**.

Preglednica 5: Odziv vodilnih in strokovnih delavcev na anketiranje

		VRSTA IZOBRAŽEVALNE ORGANIZACIJE					SKUPAJ
		Ljudska univerza	Srednja šola oz. šolski center	Zasebna izobraževalna organizacija	Univerza za tretje življenjsko obdobje	Drugo	
VLOGA, KI JO OPRAVLJATE V ORGANIZACIJI	Direktor/ ravnatelj	16	5	1	1	0	23
		69,57 %	21,74 %	4,35 %	4,35 %	0 %	100 %
	Vodja oz. organizator izobraževanja odraslih	66	20	5	3	1	95
		69,47 %	21,05 %	5,26 %	3,16 %	1,05 %	100 %
	Učitelj/ mentor	19	11	1	3	1	35
		54,29 %	31,43 %	2,86 %	8,57 %	2,86 %	100 %
	Svetovalni delavec	14	2	1	0	0	17
		82,35 %	11,76 %	5,88 %	0 %	0 %	100 %
	Drugo	8	1	0	2	4	15
		53,33 %	6,67 %	0 %	13,33 %	27 %	100 %
	SKUPAJ	123	39	8	9	6	185
		66,50	21,08	4,32	4,86	3,24	100 %

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Z vidika reprezentativnosti lahko rečemo, da so odgovori direktorjev ljudskih univerz na meji reprezentativnosti. Na anketo je namreč odgovorila skoraj polovica direktorjev ljudskih univerz (47,05 % od vseh direktorjev ljudskih univerz). Vodij oz. organizatorjev izobraževanja odraslih z ljudskih univerz je bilo 66, v povprečju skoraj dva z vsake ljudske univerze, torej lahko govorimo o reprezentativnem vzorcu glede na vlogo.

Na srednjih šolah oz. šolskih centrih je bil odziv ravnateljev oz. direktorjev premajhen, da bi lahko govorili o reprezentativnosti glede na vlogo (pet ravnateljev oz. direktorjev). Vodij oz. organizatorjev izobraževanja odraslih iz teh organizacij, ki so izpolnili anketo, je bilo 20. Iz soglasja k obsegu razpisa za vpis v izredno srednješolsko izobraževanje v šolskem letu 2020/2021 v Republiki Sloveniji⁷ je razvidno, da je soglasje k razpisu dobilo 81 srednjih šol oz. šolskih centrov. Nimamo sicer podatka, ali so vse te organizacije izredno izobraževanje tudi izvajale. Ker pa je to edini objektivni podatek, ki ga lahko uporabimo, lahko sklenemo, da glede na odziv vodij oz. organizatorjev na srednjih šolah ne moremo sklepati na reprezentativnost glede na njihovo vlogo. So pa njihovi odgovori dragoceni in dopolnjujejo odgovore vodij in organizatorjev na ljudskih univerzah.

Ko gre za učitelje oz. mentorje ter svetovalne delavce tako na ljudskih univerzah kot srednjih šolah, ne moremo govoriti o reprezentativnosti, odziv je bil za takšno oceno premajhen. Enako velja za mentorje 52 članic Univerze za tretje življenjsko obdobje. Zaradi opisanega moramo odgovore učiteljev in mentorjev ter svetovalnih delavcev obravnavati z vedenjem, da jih ne moremo posplošiti na celotno populacijo učiteljev oz. mentorjev, ki izobražujejo odrasle v vrstah organizacij, ki smo jih vključili v našo evalvacijo. So pa njihovi odgovori in izkušnje, ki so nam jih posredovali, za vsebinsko razumevanje in premislek o različnih vidikih izobraževanja na daljavo v času pandemije zelo dragoceni.

Na anketiranje se je odzvalo **248 udeležencev**.

⁷ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Odrasli/Soglasje-k-vpisu/2020/21/Priloga-k-soglasju-sol.l-20-21_javne-organizacije-za-izobrazevanje-odraslih.pdf.

Preglednica 6: Vrsta izobraževalne organizacije, v kateri so se udeleženci izobraževali v šolskem letu 2020/2021

	Frekvenca	Odstotek
Ljudska univerza	80	32,26
Srednja šola oz. šolski center	76	30,65
Višja strokovna šola	4	1,61
Zasebna izobraževalna organizacija	3	1,21
Univerza za tretje življenjsko obdobje	66	26,61
Drugo	19	7,66
SKUPAJ	248	100,00

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Udeleženci, ki so se odzvali na anketiranje, so približno enako porazdeljeni po treh temeljnih vrstah organizacij, ki smo jih vključili v anketiranje: ljudske univerze, srednje šole oz. šolski centri ter Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje. Nekaj jih je bilo z višjih strokovnih šol in iz zasebnih izobraževalnih organizacij. Pod drugo so bili udeleženci, ki so se izobraževali v drugih javnih zavodih, medgeneracijskem centru, Narodni univerzitetni knjižnici. Število udeležencev je premajhno, da bi lahko govorili o reprezentativnosti glede na celotno populacijo odraslih, ki so se v tem obdobju izobraževali. Lahko pa njihova mnenja in stališča pomembno dopolnijo mnenja in stališča, ki so jih posredovali vodilni in strokovni delavci.

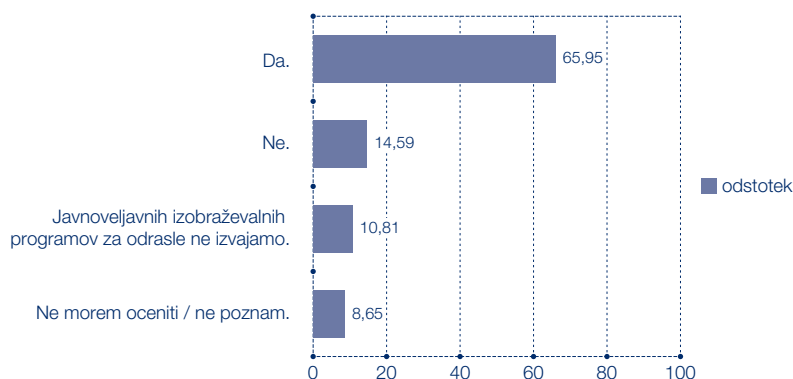
IZVAJANJE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH MED PANDEMIJO

V prvem sklopu smo želeli izvedeti, ali so izvajalci izobraževanja odraslih med pandemijo izvajali vse izobraževalne programe za odrasle, ki jih sicer izvajajo.

Izobraževalni programi za pridobitev izobrazbe

Najprej smo izvajalce povprašali, ali so med pandemijo izvajali vse izobraževalne programe za pridobitev izobrazbe, ki jih sicer izvajajo.

Slika 1: Ali ste med pandemijo izvajali vse **izobraževalne programe za pridobitev izobrazbe**, ki jih sicer izvajate za odrasle? (N=185)

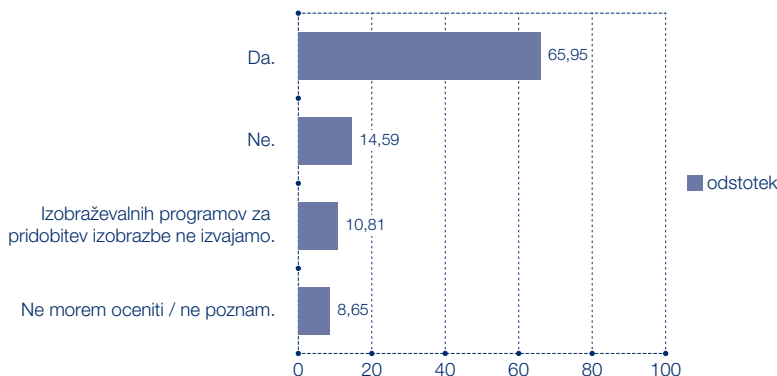
Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Večina izvajalcev, ki programe za pridobitev izobrazbe tudi sicer izvajajo, je navedla, da so te programe izvajali tudi med pandemijo. Tisti izvajalci, ki so navajali, da programov za pridobitev izobrazbe v času pandemije niso izvajali, so navajali naslednje razloge: ni bilo interesa med udeleženci, zamaknili so njihovo izvajanje na čas po pandemiji, nekaterih aktivnosti niso mogli izvesti zaradi omejitev covid-19.

Javnoveljavni izobraževalni programi za odrasle

V nadaljevanju nas je zanimalo, koliko je pandemija vplivala na izvajanje javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle.

Slika 2: Ali ste med pandemijo izvajali vse **javnoveljavne izobraževalne programe za pridobitev izobrazbe**, ki jih sicer izvajate za odrasle? (N=185)

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

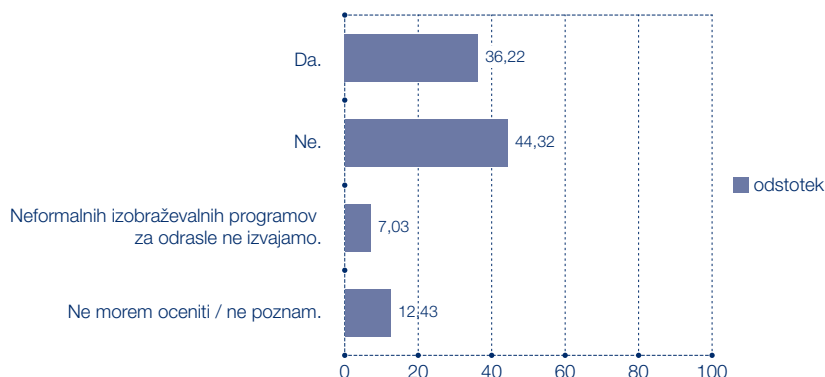
Kot je razvidno iz odgovorov vprašanih, tudi pri izvajanju javnoveljavnih izobraževalnih programov za odrasle večina ni imela težav. Približno 20 % od tistih, ki javnoveljavne programe tudi sicer izvajajo, pa je bilo takšnih, ki jih v času pandemije niso. Za to so navajali naslednje razloge:

- ovire na strani financerjev,
- pomanjkljiva usposobljenost udeležencev za sodelovanje pri izvajanju programov na daljavo oz. pomanjkljiva tehnična oprema,
- udeleženci niso želeli izobraževanja na daljavo, so raje počakali, da bodo izobraževanja spet potekala v živo,
- situacijske ovire na strani udeležencev (preobremenjenost v službi, varstvo otrok ipd.),
- posebnost programa ni omogočala izvajanja izobraževanja na daljavo.

Neformalni izobraževalni programi za odrasle

Ob koncu tega sklopa nas je zanimalo, kako je bilo pri izvajanju neformalnih izobraževalnih programov med pandemijo.

Slika 3: Ali ste med pandemijo izvajali vse **neformalne izobraževalne programe**, ki jih sicer izvajate za odrasle? (N=185)

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Za razliko od programov za pridobitev izobrazbe in javnoveljavnih programov za odrasle pa je pandemija očitno zelo vplivala na manjši obseg izvajanja programov neformalnega izobraževanja. Če upoštevamo samo odgovore tistih izvajalcev, ki izvajajo neformalne izobraževalne programe in so imeli dovolj vpogleda, da so lahko ocenili stanje (149), je bilo kar 55,03 % takšnih, ki so odgovorili, da med pandemijo niso izvajali vseh neformalnih izobraževalnih programov, ki jih sicer izvajajo za odrasle.

Med razlogi so navajali naslednje:

- nekaterih programov ni bilo mogoče izvajati zaradi posebnosti pri načrtovanju in izvedbi (npr. nekaterih vsebin ni mogoče izpeljati v digitalnem okolju),
- na daljavo ni bilo mogoče izvajati programov, ki imajo veliko praktičnega usposabljanja,
- udeleženci niso želeli izobraževanja na daljavo, raje so počakali na izobraževanja v živo,

- ovire na strani udeležencev za izvajanje izobraževanja na daljavo (slabo predznanje, strah, pomanjkanje IKT-opreme in znanj),
- ni bilo interesa udeležencev,
- pravila s strani financerjev (nekateri financerji niso dali dovoljenja za izvajanje programov na daljavo),
- ovire na strani predavateljev/mentorjev (nekateri niso želeli izvajati izobraževanj na daljavo, niso imeli primerne IKT-opreme in znanj),
- vseh programov ni bilo mogoče izvajati naenkrat, postavljene so bile prioritete.

Udeležence pa smo vprašali, ali so bili razpisani vsi izobraževalni programi, po katerih so se želeli izobraževati v šolskem letu 2020/2021.

Preglednica 7: Ali so bili razpisani vsi izobraževalni programi, po katerih ste se želeli izobraževati v šolskem letu 2020/2021?

	Frekvenca	Odstotek
Da.	164	66,13
Nekateri so bili razpisani, drugih pa zaradi pandemije niso izvajali.	19	7,66
Ne morem oceniti / ne poznam.	65	26,21
SKUPAJ	248	100,00

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Iz njihovih odgovorov je razvidno, da so se večinoma lahko vpisali v programe, ki so si jih želeli. Ob tem je treba upoštevati, da so odgovarjali večinoma tisti, ki so se v obravnavanem šolskem letu izobraževali. Tisti, ki so odgovorili, da niso bili razpisani vsi, ki so si jih želeli, so večinoma navajali neformalne izobraževalne programe, v katere se niso mogli vpisati.

VPLIV PANDEMIJE NA VKLJUČENOST ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE IN SVETOVANJE

Vpliv pandemije na vključenost odraslih v izobraževanje

Vodilne in strokovne delavce smo vprašali, na kakšen način je po njihovem mnenju pandemija covida-19 vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje.

Preglednica 8: Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covida-19 vplivala na **vključenost odraslih v izobraževanje**?

	Frekvenca	Odstotek
Pandemija ni posebej vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje.	22	11,89
Pandemija je vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje.	152	82,16
Ne morem oceniti / ne poznam.	11	5,95
SKUPAJ	185	100

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Večina vprašanih (152 oz. 82,16 %) je menila, da je pandemija vplivala na vključenost. Tak rezultat je bil pričakovan, saj je pandemija globoko zarezala v vse pore našega življenja; bilo bi celo težje razumljivo, če ne bi vplivala tudi na vključenost odraslih v izobraževanje. Anketirani so pri tem navajali tako pozitivne kot negativne vplive na vključenost.

Med **razlogi, ki so prispevali k manjši vključenosti odraslih v izobraževanje**, so navajali naslednje:

- nekateri programi se niso izvajali (zapora v občinah, nemožnost organiziranja praktičnega usposabljanja, nepripravljenost financierjev za financiranje takega izobraževanja ipd.),
- nekateri odrasli se niso želeli izobraževati na daljavo (ni jim bil všeč ta način izobraževanja, čakali so na ponovno izobraževanje v skupinah, želja po druženju ipd.),
- za nekatere programe ni bilo zanimanja,

- nekateri odrasli se niso vključili, ker niso imeli IKT-opreme⁸ oz. niso bili usposobljeni za uporabo IKT-orodij,
- nekateri odrasli so imeli zelo zahtevne osebne okoliščine (preobremenjenost v službi, varstvo otrok ...),
- manj so se vključevale ranljive skupine (manj izobraženi, starejši, brezposelni, mlajši osipniki).

Med **razlogi, ki so prispevali k večji vključenosti odraslih v izobraževanje**, so anketirani navajali naslednje:

- izobraževanje na daljavo pomaga odpraviti situacijske ovire (oddaljenost, časovne ovire, usklajevanje družinskega življenja in izobraževanja, težave z varstvom otrok med izobraževanjem, finančne stiske),
- marsikateremu udeležencu je oblika izobraževanja na daljavo ustrezala,
- vabilu za izobraževanje na daljavo so se odzvali tisti odrasli, za katere je bilo izobraževanje nuja, obveza,
- večja je bila vključenost mlajših – boljše je bilo obvladovanje IKT-tehnologij.

Še posebej nas je zanimalo, na kakšen način je pandemija covida-19 vplivala na **vključenost iz posamičnih skupin odraslih**.

Večina vprašanih (135 oz. 72,97 %) je ocenila, da je pandemija vplivala na vključenost iz nekaterih skupin odraslih.

Preglednica 9: Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covida-19 vplivala na vključenost iz posamičnih skupin odraslih v izobraževanje?

	Frekvenca	Odstotek
Pandemija ni vplivala na vključenost iz posamičnih skupin odraslih.	21	11,35
Pandemija je vplivala na vključenost iz nekaterih skupin odraslih.	135	72,97
Ne morem oceniti / ne poznam.	29	15,68
SKUPAJ	185	100

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

8 IKT: informacijsko-komunikacijska tehnologija

Na splošno je bilo več težav pri vključevanju odraslih iz ranljivih skupin. Posebej so izstopale naslednje skupine odraslih:

- **starejši:** tisti, ki nimajo nikogar, ki bi jim bil pripravljen pomagati; tisti s pomanjkljivimi digitalnimi spretnostmi; takšni, ki nimajo dostopa do IKT-tehnologije oz. jih je tehnologije strah; za številne starejše je izobraževanje tudi druženje v živo, zato se v izobraževanje na daljavo niso vključili;
- **priseljenci:** pri njih je osnovno jezikovno sporazumevanje oteženo, kar je dodatni problem pri izobraževanju na daljavo; za izvajanje nekaterih programov za priseljence tudi ni bilo dovoljenja financirjev;
- **Romi:** npr. v osnovni šoli za odrasle, kjer je delo z njimi še posebej zahtevno, v času izrednih razmer pa je bilo delo z njimi še bolj oteženo; nekateri so čas pandemije pojmovali kot »počitnice« in se niso odzivali na vabila v spletne učilnice;
- **odrasli z nižjo izobrazbo:** imajo primanjkljaje v temeljnih pismenostih, zato tudi šibko IKT-znanje;
- **mlajši odrasli:** večje razlike pri vključenosti so bile pri tistih, ki so vključeni v program kot osipniki iz rednega izobraževanja – za delo na daljavo so bili zelo neodzivni;
- **odrasli, ki nimajo dostopa do IKT-tehnologije:** ti odrasli so bili iz izobraževanja na daljavo izključeni, razen tam, kjer so jim izvajalci lahko pomagali z izposojno opremo;
- **odrasli iz različnih skupin s šibko IKT-usposobljenostjo:** šibka IKT-usposobljenost je bila pri ranljivih skupinah velika ovira za vključenost v izobraževanje na daljavo;
- **poklicne skupine, ki so bile v času pandemije zelo delovno obremenjene oz. so imele velike družinske obremenitve** (poklici v zdravstvu, starši s šoloobveznimi otroki, ki so se v tem obdobju šolali doma).

V nadaljevanju nas je zanimalo mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o tem, **v katerih primerih lahko izobraževanje na daljavo prispeva k večji vključenosti** odraslih v izobraževanje.

Preglednica 10: V katerih primerih po vašem mnenju lahko izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo prispeva k **večji vključenosti** odraslih v izobraževanje?

	Frekvenca	Odstotek
Izobraževanje na daljavo lahko prispeva k večji vključenosti odraslih v izobraževanje v naslednjih primerih:	136	73,51
Izobraževanje na daljavo v nobenem primeru ne prispeva k večji vključenosti odraslih v izobraževanje.	30	16,22
Ne morem oceniti / ne poznam.	19	10,27
SKUPAJ	185	100

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Večina vodilnih in strokovnih delavcev (136 oz. 73,51 %) je menila, da izobraževanje na daljavo lahko prispeva k večji vključenosti, in sicer tako, da prispeva k premagovanju različnih situacijskih ovir, ki jih imajo odrasli v zvezi z izobraževanjem, kot so: geografska oddaljenost, časovno usklajevanje različnih vlog in obveznosti, varstvo otrok, bolezni, poškodbe ipd. Vendar morajo biti zato izpolnjeni naslednji pogoji:

- ustrezna IKT-oprema, dostop do spleta,
- dobra IKT-usposobljenost,
- podpora, pomoč pri uporabi IKT-orodij,
- pozitiven odnos do učenja in znanja, motivacija za učenje,
- usposobljenost za samostojno učenje,
- konzultacije, pomoč pri učenju,
- izobraževalna ponudba, ki je za odrasle zanimiva,
- izobraževalne vsebine, ki jih je mogoče izvajati na daljavo.

Zanimalo nas je tudi, na kaj moramo biti pri prihodnjih izvajanjih izobraževanja oz. svetovanja na daljavo pozorni, da to **ne bi vplivalo na manjšo**

vklučenost odraslih v izobraževanje. Vodilni in strokovni delavci so izpostavili naslednje:

- **Informiranje, animacija udeležencev za vključitev:** *»Odpravljati je treba strahove udeležencev pred izobraževanjem na daljavo. Animacija udeležencev za vključitev s pomočjo dobrih praks. Obveščanje javnosti o prednostih te vrste izobraževanja za določene skupine odraslih.«*
- **Zagotoviti ustrezno IKT-opremo in druge pogoje za delo:** *»Odrasli morajo imeti IKT-opremo in ustrezen prostor, da se lahko izobraževanju v miru posvetijo. Pred začetkom usposabljanj je treba preveriti stanje, kakšno IKT-opremo imajo udeleženci, kako so IKT usposobljeni. Omogočiti udeležencem, da si opremo lahko izposodijo v organizaciji. Posebno pozornost je treba nameniti ranljivim skupinam. Poznati moramo pogoje, ki jih imajo odrasli za učenje doma. Pri zaposlenih je treba omogočiti IKT-infrastrukturo znotraj podjetja. Uporabiti je treba preprosta in uporabna IKT-orodja, uporabniku prijazna. Treba je upoštevati posebnosti glede pokritosti signala ponudnikov operaterjev, ‚sivih lis‘ v podeželskem okolju z razdrobljenim prebivalstvom po bolj ali manj oddaljenih krajih od izobraževalne ustanove.«*
- **Nudenje pomoči pri uporabi IKT-orodij:** *»Zagotavljanje stalne tehnične pomoči in podpore. Jasna navodila udeležencem, kje in kako se pridružijo usposabljanju. Vedno na voljo telefonska pomoč pri morebitnih težavah. Pripravljenost tudi na potrebo po spodbujanju in ohranjanju motivacije ob tehničnih težavah. Informiranje, individualno delo.«*
- **Odrasle usposobiti za uporabo IKT-opreme in orodij:** *»Poznavanje novih orodij za izobraževanje. Še posebna pozornost starejšim. Stalni, kratki in praktično naravnani tečaji za usvajanje digitalnih kompetenc. Spodbujati odrasle k uporabi računalnika in jih ozaveščati, kako pomembno in uporabno je poznavanje osnov računalništva. Udeležence, ki se vključujejo v izobraževalne programe (formalne, neformalne), je treba usposobiti za delo na daljavo, takoj po vključitvi v program. Izvajalci morajo približati odraslim različne kanale dostopnosti, ki so v bolj množični uporabi.«*
- **Didaktika izobraževanja na daljavo:** *»Jasna struktura usposabljanja, ki jo udeležencem razložimo že ob začetku usposabljanja. Prilagoditi čas*

trajanja – upoštevati, da odrasli ne zdržijo sedeti cel dan za zaslonom in poslušati predavanj. Dovolj odmorov. Če je le mogoče, naj se praktični pouk izvaja v živo. Poudarek na dobrem odnosu med učiteljem in učečim se v virtualnem okolju. Iskanje načinov in pristopa k ranljivejšim skupinam. Osebni pristop, močna podpora, redno spodbujanje, motiviranje, vključenost svetovalne in drugih podpornih služb. Pozornost na socializacijski vidik. Prilagoditev metod in tehnik za izobraževanje na daljavo. Uporaba metod za spodbujanje aktivnosti udeležencev.»

- **Usposobljenost organizatorjev izobraževanja, učiteljev/mentorjev in drugega osebja:** »Obvladovanje orodij za delo na daljavo. Strukturiranje izobraževanja, priprava izvedbenega načrta za izobraževanje na daljavo.«
- **Okrepiti izobraževalne organizacije z osebjem, ki bo nudilo podporo in pomoč udeležencem:** »Številne organizacije za izobraževanje odraslih nimajo zaposlenega IKT-kadra, ki bi nudil tehnično podporo udeležencem in strokovnim delavcem pri izobraževanju na daljavo. To potem pade na organizatorja izobraževanja, ki bi se moral posvečati strokovnemu delu z udeleženci in načrtovanju ter izvajanju programov na daljavo.«

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Vpliv pandemije na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje

Vodilne in strokovne delavce smo vprašali, na kakšen način je po njihovem mnenju pandemija vplivala na **vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje**.

Preglednica 11: Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covid-19 vplivala na **vklučenost odraslih v svetovanje** za izobraževanje?

	Frekvenca	Odstotek
Pandemija ni posebno vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje.	26	14,06
Pandemija je vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje.	101	54,59
Ne morem oceniti / ne poznam.	58	31,35
SKUPAJ	185	100

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Od 185 vodilnih in strokovnih delavcev jih je 58 odgovorilo, da tega ne morejo oceniti (to je razumljivo, med njimi so bili tisti, ki ne delujejo v svetovalni dejavnosti). 101 oz. 54,59 % jih je menilo, da je pandemija vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje. 26 vodilnih in strokovnih delavcev oz. 14,06 % je menilo, da pandemija ni posebno vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje.

Anketiranci so vpliv pandemije zaznali tako na zmanjšanje vključenosti kot na povečanje vključenosti.

Med razlogi za **manjšo vključenost v svetovanje za izobraževanje** so navajali naslednje:

- manjša vključenost je bila posledica tega, da je bilo onemogočeno svetovanje v živo (glavni razlog, ker je osebni stik pri svetovanju ključnega pomena),
- upad motivacije oz. interesa za izobraževanje je zmanjšal interes za svetovanje,
- šibka usposobljenost za uporabo IKT-orodij je bila ovira tudi za vključitev v svetovanje na daljavo.

Med razlogi za **večjo vključenost v svetovanje za izobraževanje** so navajali naslednje:

- v svetovanje se je vključilo več oseb z Zavoda za zaposlovanje oz. tistih, ki so se bali, da bodo izgubili službo; v drugem valu so prišli tisti, ki so že izgubili službo in so začeli iskati rešitve;
- ker je bilo med ljudmi več strahov in negotovosti, je bila tudi večja potreba po nasvetih, spodbudah;
- bilo je več zanimanja za to, kako urediti zdravstvena zavarovanja, in za pomoč pri pisanju elektronske pošte zdravnikom.

Ob vprašanju o tem, kako je pandemija vplivala na **vklučenost v svetovanje iz ranljivih skupin odraslih**, so bili odgovori skoraj identični tistim, ki smo jih pridobili pri vprašanju o vključenosti ranljivih skupin v izobraževanje.

Preglednica 12: Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covid-19 vplivala na **vklučenost različnih skupin odraslih v svetovanje** za izobraževanje?

	Frekvenca	Odstotek
Pandemija ni vplivala na vključenost iz posameznih skupin odraslih.	26	14,05
Pandemija je vplivala na vključenost iz nekaterih skupin odraslih.	94	50,81
Ne morem oceniti / ne poznam.	65	35,14
SKUPAJ	185	100

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Od 120 vodilnih in strokovnih delavcev, ki so ocenili vpliv pandemije na svetovanje, jih je večina, to je 94 oz. 78,33 %, menila, da je pandemija vplivala na vključenost iz nekaterih skupin odraslih. Večinoma so opisovali, da je pandemija vplivala na manjšo vključenost odraslih v svetovanje. Pri tem so izpostavili zlasti naslednje skupine odraslih:

- **Ranljive skupine in onemogočen fizični dostop do institucij:** Starejši, manj izobraženi, slabo IKT usposobljeni, tisti s slabšim ekonomskim statusom ter brez dostopa do spleta in IKT-orodij se veliko težje odločijo, da bi poiskali nasvet na daljavo. Onemogočen fizični dostop do institucij je na te skupine zelo vplival, da so manj uporabljale možnosti

svetovanja za izobraževanje. Številni odrasli, ki imajo rajši osebni stik, se za svetovanje na daljavo niso odločali.

- **Starejši:** Pri njih je bil opazen upad vključenosti v svetovanje – strah pred IKT-orodji, neusposobljenost za uporabo IKT-orodij, pomanjkanje zaupanja, da bi bil mogoč zaupljiv pogovor tudi prek spleta.
- **Brezposelni:** Vključevalo se je manj brezposelnih oseb, še posebej manj izobraženih, dolgotrajno brezposelnih, starejših brezposelnih. Težje je bilo dostopati do svetovancev, ki jih je sicer na svetovanje napotil Zavod za zaposlovanje.
- **Priseljenci:** Precej priseljencev nima dostopa do IKT-tehnologij ali pa jih ne znajo uporabljati, zato jih tudi odklanjajo. Velika je tudi jezikovna ovira.
- **Osebe s pomanjkljivimi IKT-znanji:** Na splošno so svetovanje na daljavo manj uporabljale osebe iz vseh navedenih skupin s pomanjkljivimi IKT-znanji.

IZKUŠNJE Z IZOBRAŽEVANJEM ODRASLIH NA DALJAVO MED PANDEMIJO

V tem sklopu smo zbrali izkušnje z izobraževanjem odraslih na daljavo med pandemijo. Pri vodilnih in strokovnih delavcih nas je zanimalo, katera so ključna spoznanja, ki so jih pridobili z izobraževanjem odraslih med pandemijo, in kako je čas med pandemijo vplival na njihovo delo. Udeležence smo povprašali o tem, kako je potekalo njihovo izobraževanje v času med pandemijo, kako bi na splošno ocenili njegovo kakovost. Zanimalo nas je, ali so imeli med izobraževanjem kakšne tehnične težave. Ocenjevali so tudi delo učiteljev in mentorjev ter pomoč pri učenju ter svetovalno pomoč, ki so jim jo nudili v organizaciji.

Izkušnje udeležencev z izobraževanjem na daljavo med pandemijo

Udeležence smo najprej vprašali, kako je potekalo njihovo izobraževanje v šolskem letu 2020/2021.

Preglednica 13: Kako bi na splošno opisali **potek izobraževanja** v šolskem letu 2020/2021 glede na to, da je potekalo v času pandemije?

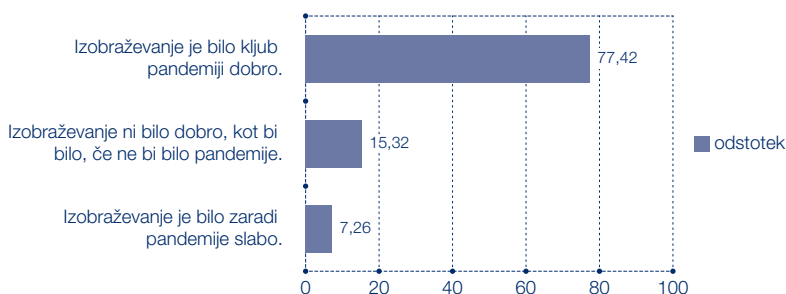
	Frekvenca	Odstotek
Nisem opazil posebnih razlik.	50	20,16
Posebno je bilo to, da smo se nekaj časa učili v živo v skupini, nekaj časa pa na daljavo.	94	37,90
Posebno je bilo to, da smo se učili samo na daljavo.	104	41,94
SKUPAJ	248	100,00

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Iz odgovorov udeležencev izobraževanja lahko ugotovimo, da so se nekateri izobraževali samo na daljavo, drugi pa nekaj časa v živo in nekaj časa na daljavo, le pri petini udeležencev pa razlik ni bilo. Prav zadnji podatek je celo presenetljiv, saj vemo, da je bilo nekaj časa izobraževanje v skupinah (v živo) sploh onemogočeno. Podatek si lahko razlagamo le tako, da je šlo za udeležence izobraževanja, ki v času zaprtja izobraževalnih ustanov niso imeli načrtovanega izobraževanja v živo, ali pa udeležence, ki se jim izobraževanje na daljavo ni zdelo nič posebnega in zato tudi niso izbrali drugih možnih odgovorov.

Tako zbrani podatki so pomembni za razumevanje konteksta odgovorov, ki jih udeleženci navajajo v nadaljevanju. Udeležence smo namreč vprašali, kako na splošno ocenjujejo kakovost svojega izobraževanja v času pandemije.

Slika 4: Kako bi na splošno ocenili **kakovost svojega izobraževanja** v šolskem letu 2020/2021 glede na to, da je potekalo v času pandemije? (N=248)

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Večina sodelujočih v anketiranju (192 oz. 77,42 %) je ocenila, da je bilo izobraževanje kljub pandemiji dobro. Seveda moramo pri tem podatku upoštevati, kdo je odgovarjal na anketo: povečini tisti, ki so se kljub pandemiji izobraževali, povečini udeleženci formalnega izobraževanja in povečini tisti, ki so bili pri izobraževanju uspešni. Ne glede na to pa je to dober podatek, saj kaže na to, da so se tam, kjer so izobraževanje organizirali, nanj dobro pripravili in ga izpeljali dovolj kakovostno.

Tistih udeležencev, ki so menili, da njihovo izobraževanje med pandemijo ni bilo tako dobro, kot bi bilo, če ne bi bilo pandemije, oziroma da je bilo izobraževanje zaradi pandemije slabo, je bilo 56 oz. 22,58 %. Ti so svoje odgovore utemeljevali z naslednjim:

- **Težave v komunikaciji, premalo komunikacije, osebnega stika:** »Na slabšo kakovost izobraževanja je vplivalo pomanjkanje osebnega stika v živo – tako z učitelji kot med udeleženci. Premalo je bilo dinamike, aktivnega sodelovanja udeležencev na predavanjih. Ni bilo mogoče dobiti povratne informacije in pomoči učitelja, če si naletel na težave.«
- **Na daljavo je težje slediti predavanjem:** »Težje se je skoncentrirati in slediti razpravi. Snov se je obravnavala prehitro. Ni bilo aktivnega sodelovanja udeležencev, zato nehaš poslušati, postane ti dolgčas. Na daljavo je v okolici veliko dejavnikov, ki motijo koncentracijo. Bili smo bolj pasivni, kot bi bili pri izobraževanju v živo. Lažje si je zapomniti vsebino ob spre-

mljanju izobraževanja v živo kot ob prebiranju dolgih besedil. Pogovor v živo je drugačen kot prek zaslona.»

- **Težave z izvajanjem praktičnega pouka, vaj, aktivnega dela na daljavo:** »Nekaterih praktičnih znanj ni mogoče pridobiti na daljavo (npr. friziranje na daljavo). Oteženo je bilo učenje jezikov. Okrnjene skupne vaje.«
- **Težave z IKT-opremo in usposobljenostjo za njeno uporabo:** »Slaba spletna povezava, tehnične težave udeležencev, prekinitve zaradi tehničnih težav, ki so motile kakovost izobraževanja. Moteča je bila neveščost predavateljev in udeležencev.«
- **Prepočasna odzivnost na vprašanja, nejasnosti, premalo konzultacij, učne pomoči:** Premalo konzultacij pri zahtevnih predmetih (npr. matematika). Predolgo čakanje na odgovore predavateljev na vprašanja udeležencev.
- **Premalo časa, prehitra izvedba, okrnjena snov:** »Nekatere vsebine so bile obravnavane okrnjeno, za obravnavo in utrjevanje nekaterih vsebin je bilo premalo časa.«

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

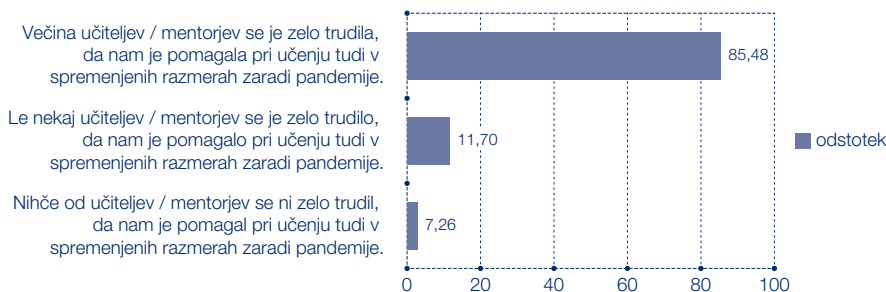
Ti odgovori so zelo zanimivi, saj potrjujejo tisto, kar je bilo na splošno mogoče pričakovati in kar smo pogosto slišali v različnih razpravah o izobraževanju na daljavo v času pandemije. Ker izobraževanje prek spleta zahteva krajše časovne sekvence, saj ni mogoče pričakovati, da bodo udeleženci pred računalniškimi zasloni sedeli po več ur skupaj, je bilo očitno v marsikaterem primeru časa za skupinsko delo in razlago premalo. Ni bilo časa za utrjevanje vsebine, za sprotno preverjanje znanja. Upoštevati je treba, da se že sicer pri izobraževanju odraslih v skupinah izvaja manjše število ur, kot jih je zapisanih v izobraževalnem programu, in če se je pri izobraževanju na daljavo ta obseg še zmanjšal, potem je razumljivo, da je marsikateri udeleženec zato imel težave. Prav tako so pričakovane težave s koncentracijo in motivacijo, še posebej zato, ker v tem primeru ni šlo za prostovoljno izbiro takega načina izobraževanja, pač pa so bili udeleženci zaradi pandemije v to primorani. Očitno je tudi, da je vsaj v nekaterih primerih »zatajila« pomoč udeležencem pri izobraževanju, saj poročajo, da ni bilo (zadosti) konzultacij, učne pomoči, stikov med udeleženci in učitelji. Četudi je o teh opažanjih poročala manj kot

četrtnina vprašanih udeležencev izobraževanja, pa na njihove izjave ne kaže pozabiti in v prihodnje je treba iskati rešitve, ki bi take razmere izboljšale.

Ker smo nekako pričakovali take ugotovitve in opozorila udeležencev izobraževanja, smo v ta namen pripravili še nekaj vprašanj, da bi lahko natančneje ugotavljali stanje.

Prvo tako vprašanje je zadevalo mnenje udeležencev o tem, ali so bili njihovi učitelji oz. mentorji dovolj prizadevni v času pandemije in ali so jim dovolj pomagali. Takole so odgovarjali:

Slika 5: Kakšna je na splošno vaša ocena **prizadevnosti učiteljev/mentorjev**, s katerimi ste imeli stik pri izobraževanju v času pandemije? (N=248)

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Večina vprašanih (212 oz. 85,48 %) je ocenila, da so se učitelji zelo trudili, da so jim pomagali pri učenju v spremenjenih razmerah zaradi pandemije. To se nekako sklada z rezultati iz prejšnje slike, ko so udeleženci večinsko menili, da je bilo njihovo izobraževanje kljub pandemiji dobro. Le manjšina vprašanih je menila, da je bilo takšnih le nekaj učiteljev ali sploh nihče od učiteljev.

Odgovori na naslednje vprašanje pa so nas v primerjavi z zgornjimi ugotovitvami nekoliko presenetili in jih težko interpretiramo. Udeležence smo namreč vprašali, ali so jim v organizaciji nudili pomoč pri učenju v času pandemije.

Preglednica 14: Ali so vam v izobraževalni organizaciji nudili **pomoč pri učenju** v času pandemije?

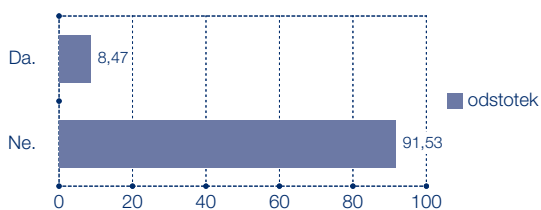
	Frekvenca	Odstotek
V večini primerov so nam nudili pomoč pri učenju.	154	62,10
Le v nekaterih primerih so nam nudili pomoč pri učenju.	32	12,90
Pomoči pri učenju ni bilo.	62	25,00
SKUPAJ	248	100

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Še vedno je večina udeležencev (154 oz. 62,10 %) odgovorila, da so jim v večini primerov nudili pomoč pri učenju. Vendar je bilo tudi kar 94 oz. 37,9 % udeležencev, ki so ocenili, da so imeli pomoč pri učenju le v nekaterih primerih ali pa da pomoči sploh ni bilo. Ob večinskem zadovoljstvu z izobraževanjem na splošno in še večjem zadovoljstvu z učitelji nas ti odgovori nekoliko prese- nečajo. Ali so imeli tisti, ki so odgovarjali, v mislih le posebej organizirano učno pomoč, ki je v času pandemije izobraževalne organizacije niso organizirale? Tako bi še najlažje pojasnili razliko v zadovoljstvu udeležencev. Ne smemo pa pozabiti tudi na sporočila udeležencev, ki smo jih že navedli – nekateri so poročali, da so morali včasih dolgo čakati na odgovore učiteljev na vprašanja, dileme, ki so se jim odpirale pri učenju. Za nekatere udeležence je bila vsebina obravnavana prehitro, potrebovali bi več časa za utrjevanje. Kot smo že zapi- sali, se prav pomoč udeležencem pri učenju odpira kot področje, ki ga je treba v izobraževalnih organizacijah okrepiti ob nadaljnjem razvoju izobraževanja odraslih na daljavo. Potrebo po tem bodo odstrli tudi nekateri odgovori ude- ležencev in vodilnih in strokovnih delavcev na vprašanja o kakovosti pridoblje- nega znanja, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

Morebiti pa lahko odgovore udeležencev o tem, da v nekaterih primerih niso imeli zadostne učne pomoči, povežemo tudi z odgovori, ki smo jih dobili pri naslednjem vprašanju. Zanimalo nas je namreč, ali so udeleženci v času izo- braževanja na daljavo uporabili pomoč, ki jim jo lahko nudijo svetovalci za izobraževanje odraslih, saj vemo, da se je z novim Zakonom o izobraževanju odraslih vzpostavila svetovalna dejavnost pri večini javnih izobraževalnih organizacij za odrasle.

Slika 6: Ali ste med izobraževanjem v času pandemije uporabili kakšno posebno **svetovalno pomoč** zaradi vprašanj in/ali težav z učenjem na daljavo (svetovalca, svetovalno službo, svetovalno središče)? (N=248)

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Velika večina udeležencev, ki so sodelovali v anketiranju, je odgovorila, da takšne pomoči med izobraževanjem v času pandemije niso uporabljali. Zgolj iz tega odgovora ne moremo vedeti, ali svetovalne pomoči niso uporabljali, ker je niso potrebovali, ker niso vedeli za to možnost, ker jim ta možnost ni bila dostopna ali zaradi česa drugega. Je pa ta podatek nekoliko presenetljiv, če pomislimo, koliko je bilo v času pandemije v javnosti, sicer res bolj v primerih, ko je šlo za izobraževanje otrok in mladine, govora o tem, koliko več je ta posebni čas prinesel potreb po tem, da se tudi svetovalne službe intenzivneje vključijo v reševanje stisk, tako učnih kot širših psihosocialnih stisk, ki jih je prinesel čas pandemije. Že do zdaj smo v naši analizi v odgovorih vodilnih in strokovnih delavcev lahko zaznali, da potrebe niso bile nič manjše na področju izobraževanja odraslih, še posebej, ko je šlo za ranljive skupine odraslih. Kako to, da potem odrasli sploh niso koristili svetovalne pomoči? Na ljudskih univerzah že dolga leta delujejo svetovalna središča ISIO⁹, ki so se ravno med pandemijo preoblikovala v javno službo. V srednjih šolah imajo svetovalno službo, ki sicer res morda pokriva bolj potrebe pri mladinskem izobraževanju kot pri izobraževanju odraslih. Le na Slovenski univerzi za tretje življenjsko obdobje takšne bolj formalizirane in strokovno podprte oblike svetovalne pomoči nimajo. Njihovi udeleženci bi sicer lahko koristili javno svetovalno službo, ki se je vzpostavila pri ljudskih univerzah in katere namen ni nuditi svetovalne pomoči samo na ljudski univerzi, na katero je umeščena, ampak širše v regiji in udeležencem iz raznovrstnih izobraževalnih organizacij, tudi iz srednjih šol.

9 ISIO: informiranje in svetovanje v izobraževanju odraslih

Gre za podatek, ki bi ga bilo treba v prihodnje širše osvetliti, tudi z vidika razprav, ki jih v strokovnem prostoru poznamo že iz preteklosti in odpirajo vprašanje o tem, ali je javna svetovalna služba namenjena tudi nudenju učne pomoči udeležencem med izobraževanjem ali pa svetovalci v javni službi, ki so zdaj tudi svetovalci v središčih za organizirano samostojno učenje, za to obliko dela niso usposobljeni oz. taka pomoč preprosto ne sodi v njihovo delo. Ob iskanju odgovora na to vprašanje je treba imeti v mislih, da iz vseh podatkov, ki jih dobivamo iz spremljanja dogajanja med pandemijo, tudi iz te analize, izhajajo opozorila o tem, da številni udeleženci potrebujejo pomoč pri krepitvi IKT-usposobljenosti in usposobljenosti za samostojno učenje.

Manjšina udeležencev, ki so uporabljali svetovalno pomoč, je navajala naslednje oblike pomoči: pomoč računalničarke pri namestitvi orodja Microsoft Teams; namestitev digitalnega certifikata; pomoč pri tehniki; pomoč pri povezavi na internet in pri vklopu kamere in telefona; pomoč organizatorke izobraževanja, svetovalke v svetovalnem središču in središču za samostojno učenje – za dodatna gradiva, za učenje učenja in tehnično pomoč za delo v spletni učilnici; inštrukcije. Ti odgovori potrjujejo naša predvidevanja, da udeleženci izobraževanja na daljavo potrebujejo učno pomoč, povezano z vsebino izobraževanja, pomoč pri učenju učenja in tehnično pomoč pri vzpostavljanju tehnike za učenje na daljavo. Prav gotovo so to tri temeljne usmeritve, ki jih kaže upoštevati pri nadaljnjem razvoju svetovalnega dela med izobraževanjem v izobraževanju odraslih.

V nadaljevanju pa smo udeležence izobraževanja še malo natančneje vprašali, kako ocenjujejo nekatere vidike izpeljanega izobraževanja. Tako smo jih vprašali, ali so imeli zaradi učenja na daljavo v času pandemije kakšne tehnične težave.

Preglednica 15: Ali ste imeli zaradi učenja na daljavo v času pandemije kakšne **tehnične težave**? (N = 248 udeležencev)

	Frekvenca	Odstotek glede na osebe	Odstotek glede na odgovore
Da, nisem imel ustrezne računalniške opreme.	14	5,11	5,65
Da, moja računalniška oprema je bila slaba in sem imel zato težave pri učenju.	14	5,11	5,65
Da, doma je moja spletna povezava slaba.	31	11,31	12,50
Da, doma nimam spletne povezave in sem se moral hoditi učit drugam.	1	0,36	0,40
Da, moral sem se šele naučiti uporabljati računalniško opremo za izobraževanje na daljavo.	22	8,03	8,87
Da, učil sem se uporabljati računalniško opremo za izobraževanje na daljavo, vendar imam pri tem še vedno težave.	13	4,75	5,24
Ne, nisem imel nobenih tehničnih težav.	169	61,68	68,15
Nisem se izobraževal na daljavo.	10	3,65	4,03
SKUPAJ	274	100,00	

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Več kot 60 % udeležencev je ocenilo, da med izobraževanjem na daljavo v času pandemije niso imeli nobenih tehničnih težav. Skoraj 40 % udeležencev pa je navajalo različne tehnične težave: slabo spletno povezavo od doma; nekateri so se morali šele naučiti uporabljati računalniško opremo za izobraževanje na daljavo; pomanjkanje ali neustrezna računalniška oprema idr.

Odgovore udeležencev pri tem vprašanju moramo obravnavati skupaj z odgovori vodilnih in strokovnih delavcev ter udeležencev pri drugih vprašanjih, kjer pomanjkljiva IKT-oprema pogosto izstopi kot eden izmed dejavnikov, ki lahko vpliva na nižjo vključenost, na vztrajanje v izobraževanju in tudi na uspešnost. Imeti moramo v mislih, da na tovrstne ankete pogosteje odgovarjajo tisti udeleženci, ki so v izobraževanju uspešni, kot tisti, ki niso. Poleg tega je treba imeti v mislih tudi tiste »potencialne« udeležence, ki se v izobraževanje zaradi ovir z IKT-tehnologijo in pomanjkljivega IKT-znanja sploh niso mogli vključiti. Ob upoštevanju vsega tega lahko podatek, da več

kot polovica udeležencev ni imela večjih težav z IKT-opremo, razumemo tudi tako, da so izobraževalne organizacije dobro opravile svojo vlogo pri zagotavljanju tehnične podpore udeležencem, da tako IKT-oprema pri mnogih ni zelo vplivala na njihovo izobraževanje.

Glede na to, da so v primeru učenja na daljavo različni učni viri še toliko pomembnejši, kot to velja za učenje v živo, nas je zanimalo, kako udeleženci ocenjujejo učna gradiva, in sicer, ali so jih sploh imeli dovolj na voljo in ali so bila ta primerna ali ne.

Preglednica 16: Kakšna je na splošno vaša **ocena učnih gradiv**, ki ste jih imeli na voljo pri izobraževanju na daljavo v času pandemije?

	Frekvenca	Odstotek
V večini primerov smo imeli primerna učna gradiva.	198	79,84
Le v nekaterih primerih smo imeli primerna učna gradiva.	24	9,68
Nismo imeli primernih učnih gradiv.	18	7,26
Nisem se izobraževal na daljavo.	8	3,22
SKUPAJ	248	100,00

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Udeleženci so v veliki večini ocenili, da so imeli med izobraževanjem na daljavo v večini primerov na voljo ustrezna učna gradiva. Rezultati ankete nam ne dopuščajo, da bi ugotovili, ali so bila to učna gradiva, ki bi jih udeleženci imeli tudi v primeru učenja v živo, ali pa so bila to gradiva, ki so bila pripravljena posebej za izobraževanje na daljavo. Ne glede na to pa je pomembno, da je večina udeležencev menila, da so imeli primerna učna gradiva, da so se torej lahko učili tudi samostojno, saj je bil obseg samostojnega učenja v primeru izobraževanja odraslih prav gotovo večji, kot bi bil sicer.

Zanimalo pa nas je tudi, kako udeleženci izobraževanja ocenjujejo preverjanje znanja in ali so imeli pri tem kakšne težave. Vemo, da je to kar zahteven strokovni zalogaj za učitelje, pričakovali pa bi, da tudi za udeležence. Postopek preverjanja znanja zanje sicer ni bistveno drugačen, pričakovati pa je bilo, da bodo udeleženci težavnost preverjanja znanja povezali s premalo

razlage, ponavljanja in utrjevanja znanja, mogoče tudi z neustreznimi napotki, kaj in kako se učiti. Dobili smo naslednje rezultate:

Preglednica 17: Ali ste imeli kakšne težave v zvezi s **preverjanjem znanja** pri izobraževanju na daljavo v času pandemije?

	Frekvenca	Odstotek
Da.	9	3,63
Ne.	149	60,08
V programu, ki sem ga obiskoval, ni bilo preverjanja znanja.	90	36,29
SKUPAJ	248	100,00

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Velika večina od tistih udeležencev, ki so imeli v izobraževalnih programih preverjanje znanja, je menila, da s preverjanjem znanja niso imeli večjih težav. Naša predvidevanja se torej niso potrdila, kar nam omogoča sklepanje, da so se v izobraževalnih organizacijah zelo dobro pripravili na preverjanje znanja in so zelo dobro pripravili udeležence na ta del izobraževalnega procesa.

Vseeno pa si oglejmo, na kaj je opozorila tista peščica udeležencev, ki pa so naleteli na težave pri preverjanju znanja. Ti so navajali predvsem naslednje: *preverjanje je vsebovalo vprašanja, za katera ni bilo učne snovi; težje razumevanje izgovorjenega – tuji jezik; določeni profesorji so nekaterim omogočili veliko priložnosti, drugi pa nismo mogli niti pojasniti odgovora ali se zagovarjati – dvoličnost; pomanjkanje kamer, ker je bilo zahtevano, da te mora kamera snemati iz različnih kotov, če doma pišeš test; vsak predmet je imel drugačen potek preverjanja znanja, nekateri po Zoomu, drugi prek drugih IKT-orodij; zakasnitev in prekinjanje zvoka in slike ob spraševanju zaradi slabe povezave; ni bilo mogoče reševati izpita prek spleta.*

Izkušnje vodilnih in strokovnih delavcev z izobraževanjem na daljavo med pandemijo

V evalvaciji nas je zanimalo, **katera so ključna spoznanja, ki so jih vodilni in strokovni delavci pridobili z izobraževanjem oz. svetovanjem**

odraslim na daljavo v času, ko je bila razglašena pandemija covida-19. V nadaljevanju povzemamo njihove odgovore.

- **Prednosti izobraževanja na daljavo (splošno):** »Prihranek časa in denarja za vožnjo v izobraževalno ustanovo. Lažje usklajevanje različnih obveznosti z izobraževalnimi. Večja dostopnost za udeležence iz različnih delov Slovenije, fleksibilnost – udeleženci, ki se niso mogli udeležiti predavanj, si pozneje lahko ogledajo posnetke.«
- **Slabosti izobraževanja na daljavo (splošno):** »Težje je pridobiti udeležence; več truda je treba vložiti v motiviranje sebe in udeležencev. Navidezna prisotnost na predavanjih. Neučinkovita komunikacija. Nikoli ne moreš zares presoditi, koliko udeleženec zares zna. Težavnost izvajanja praktičnega pouka na daljavo – ta bi se moral izvajati v izobraževalni ustanovi.«
- **Sposobnost prilagajanja spremembam:** »Pomembno je spoznanje, da smo se sposobni hitro prilagoditi razmeram. Da se vse da, če hočemo. Da smo zelo prilagodljivi, tako izobraževalci kot udeleženci. Da smo bolj prilagodljivi, kot se nam pripisuje. Kadar so spremembe neizbežne, je prilagajanje hitro, saj drugih rešitev ni. Če je interes, se vsi hitro prilagodimo. Iskanje novih možnosti, prilagodljivost organizacije, pomoč posameznikom v krizi. Da se odrasli, tako kot dijaki, hitro naučijo in privadijo na nekaj novega. Vsi se bojimo neznanega, če pa so udeleženci dovolj seznanjeni in jim nudimo vso podporo v procesu učenja, premagajo strah pred neznanim in so lahko zelo uspešni pri učenju.«
- **Načrtovanje in organizacija izobraževanja in dela na daljavo:** »Potrebno je bilo več komunikacije in vodenja zaposlenih. Na začetku so bile potrebne spodbude, nekateri učitelji so imeli veliko tremo. Načrtovanje in izvajanje izobraževanja ter svetovanja na daljavo je zahtevnejše. Pripraviti je bilo treba nove protokole za izobraževanje in delo na daljavo. Za načrtovanje izobraževanja na daljavo je potrebno več časa. Bistveno več dela je za organizatorja izobraževanja, ki mora ves proces zelo podrobno vnaprej pripraviti, predvideti morebitne ovire in poznati posebnosti skupine in posameznikov. Več je birokratskega dela: preverjanje prisotnosti, priprava zaslonskih slik, snemanje, moderiranje srečanj. Vsaka napaka, ki se pripeti z izvedbenega in organizacijskega vidika, ima bistveno večje posledice, saj je posameznik odrezan od dogajanja in ne

more preveriti, ali je vzrok napake pri njem ali pri izvajalcu. Več je potrebno prizadevanja vodje oz. organizatorja izobraževanja, da se v ta način izobraževanja vključijo tudi tisti odrasli, ki so bili iz različnih razlogov izključeni, in da udeleženci aktivno sodelujejo.»

- **Pomen promocijskih in animacijskih aktivnosti, informiranja:** *»Potrebno je več spodbud in motivacije za vključitev v vse procese svetovanja in izobraževanja. Udeležencem je treba izobraževanje na daljavo natančno predstaviti. Dobro morajo biti seznanjeni s tem, na kakšen način se bodo izobraževali. Potrebna so dodatna sredstva za promocijo in informiranje.«*
- **Zagotavljanje IKT-tehnologije:** *»Potrebna je ustrezna IKT-oprema zavoda (interaktivni zaslon, prenosniki ipd.). Med pandemijo se je pokazalo, kako slabo IKT-opremo smo imeli. Pri nekaterih udeležencih je IKT-opremljenost velika težava. Ljudi je treba opremiti s sodobno tehnologijo. Treba jim je zagotoviti finančna sredstva za nakup novih računalnikov, telefonov. Samo digitalno izobraževanje ne bo dovolj. Prenasičenost nekaterih platform ob nekaterih urah je negativno vplivala na možnosti dela. Pojavljale so se težave zaradi slabe spletne povezave, kar ovira delo skupine in onemogoča enakomerno napredovanje vseh udeležencev. IKT-orodja, ki se uporabljajo v izobraževanju, bi morala biti čim bolj poenotena. Dosegli smo velik, spodbuden premik v digitalizaciji posameznih administrativnih postopkov; več se uporabljajo spletne učilnice.«*
- **IKT-usposobljenost udeležencev:** *»Nekateri udeleženci imajo zelo malo računalniškega znanja, slabo poznajo IKT-orodja, potrebna za aktivno sodelovanje pri izobraževanju na daljavo. Težave pri uporabi IKT-tehnologije imajo starejši, vendar tudi številni mlajši odrasli. Ob začetku izvajanja izobraževanja na daljavo je treba preveriti usposobljenost udeležencev. Odrasle je treba najprej naučiti uporabljati IKT-tehnologijo, jih na prijazen način uvesti v to obliko izobraževanja. Pomagati jim je treba premagati strah pred uporabo IKT-tehnologije. Približati, prilagoditi je treba orodja in način izvajanja izobraževanja – kar udeleženci že poznajo ali lažje osvojijo –, da ni zahtevno za uporabo. Da izvajalec postopno uvaja dodatne funkcije (delitev ekranov, prenos vsebin, uporaba klepetalnice ...). Številni odrasli udeleženci so v času trajanja pandemije razvili*

veliko spretnosti uporabe IKT-tehnologije in uporabe spletnih orodij za komunikacijo na daljavo.«

- **IKT-usposobljenost izobraževalcev:** »Za izvajanje izobraževanja na daljavo je treba obvladati IKT-orodja. Številni učitelji in drugi izobraževalci so imeli ob začetku pandemije pomanjkljive IKT-kompetence. Potrebovali so precej podpore in pomoči, potrebnega je bilo več medsebojnega prilagajanja in usklajevanja. Vsi smo se učili in preizkušali nove možnosti uporabe IKT-orodij pri izobraževanju na daljavo. Učitelji in drugi strokovni sodelavci so med pandemijo pridobili številna nova znanja o uporabi IKT-tehnologije in orodij za izobraževanje na daljavo. Spoznali so nove načine dela z udeleženci na daljavo. Pridobili so veščine o uporabi IKT-orodij za komunikacijo z udeleženci na daljavo. Usposabljanje zaposlenih in zunanjih sodelavcev za uporabo IKT-orodij je bilo prioriteta. Spoznanje, da si pri IKT-znanjih lahko medsebojno pomagamo – da smo sposobni tudi takega načina komuniciranja. Da se ni treba obremenjevati, če tehnika kdaj zataji.«
- **Podpora in pomoč udeležencem:** »Pri izobraževanju na daljavo udeleženci potrebujejo več stalne in nenehne podpore pri izobraževanju. Treba jih je spremljati in jim stalno nuditi pomoč. Nujna je pomoč pri uporabi IKT-tehnologije. Tehnična podpora mora biti na voljo ves čas izvajanja izobraževanja na daljavo. Poleg pomoči, ki jo nudimo skupini, je treba zagotoviti tudi individualno pomoč. Čeprav je pomoč udeležencem nujno potrebna, jo je pri izobraževanju na daljavo težje nuditi, prihaja tudi do šumov. Predvsem starejši so potrebovali še nekaj dodatne tehnične podpore. Udeleženci pri tej obliki izobraževanja potrebujejo veliko več spodbujanja in osebne motivacije za delo na daljavo.«
- **Didaktika izobraževanja na daljavo:** »Vsebine in načini podajanja marsikdaj še niso prilagojeni poučevanju in svetovanju na daljavo. Vsebine morajo biti pri izobraževanju na daljavo podane drugače kot pri izobraževanju v živo. Več časa je treba nameniti utrjevanju. Potrebni so drugačni pristopi in metode dela. Izobraževalni proces mora biti strukturiran, upoštevajoč značilnosti izobraževanja na daljavo – razdeljen npr. na tedenske aktivnosti. Upoštevati je treba različno vsebinsko predznanje, pa tudi različno IKT-usposobljenost udeležencev. Za izobraževanje in sve-

tovanje na daljavo se je treba povsem drugače pripraviti, pristopi, načini motivacije so drugi, veliko bolj je treba domisliti didaktiko. Izobraževanja morajo biti krajša (1,5 do 2 uri največ). Upoštevati je treba načelo manj je več in enostavnost. Klikanje ni sodelovanje, prisotnost na seji še ni aktivnost, dejanska prisotnost. Tudi pri izobraževanju na daljavo je treba upoštevati učne stile, učne tipe. Večji poudarek na očesnem stiku, glasu. Pomembno je individualno delo in čim več stika z udeleženci. Pomembni so stalni pogovori. Za mlade so pomembne tudi struktura in obveznosti, da so uspešni. Potrebno je več kakovostnih gradiv za samostojno učenje. Pripraviti je treba dobra e-gradiva za ranljive skupine. Ker je več samostojnega dela, morajo biti udeleženci za samostojno delo usposobljeni. Urediti je treba spletne učilnice, v njih morajo biti posodobljena gradiva, ki so udeležencem ves čas dostopna.»

- **Pomanjkanje osebnega stika v živo:** *»Spoznali smo, kako zelo potrebujemo osebne medsebojne stike, ti so nenadomestljivi. Pokazalo se je, kako veliko vlogo ima pri izobraževanju druženje. Pri izobraževanju na daljavo je pomemben predvsem socialni vidik, računalniški del pa je le podpora. Izobraževanje oz. izvajanje socialno podprtih programov na daljavo ne more nadomestiti pristnih fizičnih stikov, ki so nujno potrebni za opolnomočenje in motiviranje posameznikov, zlasti ranljivih ciljnih skupin. Vzpostavila se je neka distanca, zmanjkal je socialni vidik dela v živo. Pri izobraževanju na daljavo je težko krepiti osebne odnose z udeleženci. Ljudje so bili prestrašeni, želeli so si živega stika. Osebni stik in neposredna komunikacija sta nujna, saj se sicer izgubijo vidiki kakovosti izobraževanja, sploh ko gre za starejše udeležence. Pri programih, ki se izvajajo daljši čas, osebni stik predstavlja neke vrste motivacijo. Med prvim zaprtjem države je bilo izobraževanje na daljavo izziv in borili smo se za uspeh. Ker pa smo ljudje čutna bitja, ki potrebujejo bližino in osebni stik, se je ob naslednjem zaprtju čutil upad števila udeležencev.»*
- **Komunikacija z udeleženci, motivacija, usposobljenost za samostojno učenje:** *»Veliko udeležencev ni usposobljenih za samostojno učenje, iskanje gradiv in učnih virov. Udeležencem velikokrat upade motivacija za izobraževanje, zato so potrebni prijemi za njeno stalno vzdrževanje in spodbujanje. Komunikacija z udeleženci je pri izobraževanju na daljavo otežena in velikokrat manj kakovostna. Težje jim je posredovati*

takojšnje povratne informacije. Komunikacije je manj. Udeleženci so manj aktivni in manj odzivni in tudi manj pozorno sledijo povratnim informacijam. Potrebno je ohranjanje stalnega stika na različne načine. Izvajalec nima popolnega nadzora nad situacijo, treba je biti iznajdljiv pri izvedbah, da vseskozi vključuješ udeležence in spodbujaš njihovo aktivnost. Informacije za udeležence naj bodo vse na enem mestu oz. posredovane z enega mesta. Udeležencem je treba biti v podporo in pomoč ter z njimi komunicirati na različne načine (po telefonu, prek sms-ov, elektronske pošte, videokonferenc). Slab signal je bil velikokrat krasen razlog za nesodelovanje; potrebne je več komunikacije in več uporabe orodij za doseganje odzivnosti in aktivnosti udeležencev med izobraževanjem na daljavo.»

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Odgovori anketiranih v tem sklopu kažejo, da je zdaj že čas za prve resne refleksije o izkušnji, ki je zajela celoten izobraževalni sistem in družbo kot celoto. Razen za redke primere projektov, aktivnosti in izvajalce, ki so izobraževanje na daljavo vpeljali in preizkušali že prej, lahko rečemo, da večina izvajalcev izobraževanja odraslih te možnosti ni imela (ali se zanj prej ni navdušila). Izobraževanje na daljavo smo na vseh ravneh izobraževalnega sistema v času pandemije uvajali tako rekoč frontalno in brez predhodnega premišljenega načrta, ker so bile pač razmere take, da je bilo to treba narediti, in to v čim krajšem času. A danes lahko rečemo, da je bilo nekaj v tej, na trenutke tudi travmatični izkušnji, dragocenega. Vodilni in strokovni delavci v praksi izobraževanja odraslih so pridobili izkušnje izobraževanja na daljavo, ki jih zdaj lahko premislijo z namenom prihodnjega razvoja tovrstnega izobraževanja.

Če poskušamo strniti njihova spoznanja o izobraževanju na daljavo, potem lahko rečemo, da so zaznali tako dobre kot slabe strani tako na hitro uvedenega načina izobraževanja. Kot dobro ocenjujejo prilagodljivost izobraževanja prostoru in času, preverjeno sposobnost lastnega hitrega prilagajanja spremembam, vpeljava novih didaktičnih metod, računalniško opismenjevanje tako vodilnih in strokovnih delavcev ter učiteljev kot udeležencev izobraževanja, boljšo tehnično opremljenost za izvajanje izobraževanja na daljavo oz. večmedijskega izobraževanja na splošno, pripravo in uporabo novih

učnih virov, nova spoznanja o pomenu komunikacije v učnem procesu, zavedanje o pomenu podpore posamezniku pri izobraževanju.

Kot slabosti pa so vodilni in strokovni delavci izpostavili nemotiviranost, nesposobnost ali nezmožnost vseh odraslih za tak način izobraževanja, spremembe v načinu in obsegu dela na nekaterih delovnih mestih, zlasti organizatorjev izobraževanja, negativne posledice pomanjkanja osebnih stikov med udeleženci in učitelji, nezmožnost organiziranja praktičnega usposabljanja na daljavo ali pa zmanjšanje njegove kakovosti, slabo tehnično pripravljenost na tak način izobraževanja, pomanjkanje IKT-znanja pri vseh deležnikih v učnem procesu, neprilagojeno komunikacijo v učnem procesu, nepripravljenost na drugačne didaktične zahteve, ki jih prinaša izobraževanje na daljavo, nezadostno usposobljenost udeležencev za samostojno učenje in pomanjkanje ustrezne učne podpore posameznikom.

K spoznanjem, ki so jih vodilni in strokovni delavci prispevali ob tem vprašanju, pravzaprav ni česa dodati, le zelo resno in tehtno jih je treba upoštevati.

V nadaljevanju smo vodilne in strokovne delavce vprašali, **kako je čas med pandemijo covid-19, ko je bilo treba izobraževanje in svetovanje v celoti izvajati na daljavo, vplival na njihovo delo.**

Vodilni in strokovni delavci so sporočali naslednje:

- **Delo se je spremenilo v tem, da smo delali od doma:** »Več časa smo preživeli na spletu in pred računalnikom. Tudi ta vrsta dela je zahtevala discipliniran pristop, saj se sicer delo lahko hitro razpotegne skozi ves dan. Več je bilo pisanja in telefonskih klicev. Delo je bilo težko organizirati v primerih, ko so bili doma tudi šoloobvezni otroci, ki so se šolali na daljavo. Več je bilo potrebnega vodenja strokovnih delavcev, spremljanja učinkovitosti, prilagajanja novim potrebam, sodelovanja in sestankovanja – več je bilo organizacijskega dela. Veliko več je bilo usklajevanja s sodelavci, dogovarjanja. Pri delu od doma so bile nekatere naloge težje izvedljive (kopiranje, skeniranje, komunikacija s sodelavci). Sestanki na daljavo so bili včasih manj učinkoviti. Delo od doma je v nekaterih primerih slabo vplivalo na odnose. Za nekatere strokovne delavce je bilo delo od doma bolj stresno, ker doma niso imeli pravih pogojev za delo. Drugi strokovni delavci so navajali, da jim je bilo delo od doma manj stresno kot v službi, ni bilo toliko pritiskov.«

- **Delo se je spremenilo s tem, ko je bilo treba izobraževanja načrtovati in izvajati na daljavo:** »Treba je bilo nabaviti ustrezno IKT-opremo in prilagoditi načine izvajanja. Izvajalci smo izvedli precej organizacijskih prilagoditev, ki zadevajo procese, organizacijo dela, strokovno in tehnično podporo izobraževanju na daljavo. Ta način dela je veliko zahtevnejši in zahteva veliko več časa kot izvajanje izobraževanja v živo. Veliko časa je vzelo testiranje in razvijanje novih orodij za delo. Delo je bilo treba drugače zastaviti – vse je bilo treba digitalizirati. Treba je bilo prilagoditi program, metode dela in uporabo učil. Najti je bilo treba rešitve na spletu, iskati več možnosti za izvedbo delavnic in drugačne načine izvedbe na spletu. Več je bilo komunikacije po elektronski pošti, tako z učitelji kot z udeleženci. Veliko dodatnega dela je bilo za pripravo računalniških podlag. Težje je bilo pridobiti povratne informacije od udeležencev, spremljati njihove odzive. Prek spleta so se izvajali tudi izpiti, s tem nismo imeli izkušenj. Potrebno je bilo veliko čakanja, da se je udeležencem sploh uspelo prijaviti na spletno konferenco. Več je bilo iskanja spletnih gradiv.«
- **Treba se je bilo naučiti veliko novega:** »Na začetku je bilo stresno, ker je bilo treba nadgraditi lastna znanja, tudi ob vsakem novem zaprtju v državi se je bilo treba soočiti z novimi težavami. Treba se je bilo usposobiti za delo z različnimi IKT-orodji. Učenje, učenje, učenje ... doma seveda, v prostem času, saj so izvedbe med delovnim procesom morale iti naprej. Delo je bilo obsežnejše, zahtevalo je več časa in učenja tudi zunaj delovnega časa. Strokovno spopolnjevanje je bilo nujno, bodisi v organizirani obliki ali samostojno. Novo učenje in hvala bogu nekaj novega, drugače tako ali tako preveč stagniramo. Na hitro smo bili vrženi v vodo in tudi zaplaval, kar je pomenilo, da smo se vsi zelo hitro naučili uporabljati nova orodja (vse prispevke pripravljamo in snemamo sami) in tudi izvajanje vsebin prilagodili potrebam novega. Povečala se je fleksibilnost pri delu. Ogromno smo se naučili, izboljšali digitalne spretnosti. Treba je bilo pridobiti dodatna znanja za vodenje kolektiva v drugačnih razmerah.«
- **Več časa, potrebnega za pripravo na izobraževanje in delovne naloge, večji obseg, dodatno in zahtevnejše delo:** »Za samo pripravo in izvedbo izobraževanj je bilo potrebnega več časa kot za izobraževanja v živo. Več časa je bilo potrebnega za organizacijo in usklajevanje.

Tudi prisotnost organizatorja izobraževanja na predavanjih je terjala več časa. Sestavljanje urnikov in prilagajanje udeležencem in predavateljem zahtevata pri delu od doma veliko več časa. Več časa zahtevata tudi priprava gradiva na daljavo in priprava na samo predavanje. Pri delu na daljavo je treba drugače zastaviti vaje, tudi to zahteva več časa. Obremenjenost strokovnega delavca se je zvišala za vsaj 30 % glede na čas pred pandemijo. Več časa je bilo potrebnega za individualno opravljanje izpitov na daljavo. Več bremena je prešlo tudi na ravnatelja in tajništvo (dajanje informacij, usmerjanje). Teže je bilo dostopati do udeležencev in učiteljev – več časa je vzelo. Potrebno je bilo snemanje poskusov, prikaza postopkov, saj v živo udeleženci lahko določene poskuse tudi sami izvedejo in si s tem pridobijo več znanja. Snov je bilo treba počasneje predstavljati. Pri utrjevanju ni bilo osebnega stika in udeležencu ni bilo mogoče takoj povedati, kaj dela narobe in kako naj naredi pravilno.»

- **Delovne naloge so se razširile – treba je bilo nuditi več IKT-podpore, svetovanja in pomoči udeležencem in učiteljem:** »Vloga organizatorja izobraževanja se je zelo razširila. Organizator izobraževanja je postal svetovalec za uporabo aplikacij za izobraževanje na daljavo. Več je bilo sprotne komunikacije. Več pogovora je bilo potrebno za ohranjanje motivacije udeležencev, več je bilo individualnih pogovorov z udeleženci. Udeležencem in učiteljem je bilo treba zagotoviti zelo veliko podpore. Poleg samega načrtovanja, svetovanja je bilo delo organizatorja izobraževanja dostikrat povezano s samo IKT-podporo udeležencem in izvajalcem usposabljanj. Potrebni so bili več psiholoških naporov za motiviranje udeležencev. Potrebno je bilo več sledenja udeležencem, več spodbude, motiviranja, iskati nove načine, kako priti do udeležencev. Več časa se je porabilo zaradi individualnega pristopa, tehnične podpore. Še bolj se je bilo treba povezati z udeleženci, jim pomagati pri učenju, spremljati njihov napredek, jim nuditi podporo in pomoč, jim svetovati. Tudi predavateljem je bilo treba nuditi podporo pri uporabi IKT. Več časa je bilo treba nameniti vzpostavljanju komunikacije z odraslimi udeleženci, informiranju odraslih in učiteljev o možnih načinih komuniciranja, motivaciji nekaterih odraslih za izobraževanje. Veliko več dela z različnimi aplikacijami, preveč časa za reševanje različnih računalniških težav. Veliko

pogovorov po telefonu in prek elektronske pošte. Veliko več časa je bilo potrebnega za pogovor, nasvet, usmerjanje, učenje.»

- **Več je bilo poročanja, administrativnega dela:** *»Ves čas je bilo treba spremljati, beležiti in zbirati podatke ter dokumentacijo o izvedenih usposabljanjih. Več je bilo administrativnega dela in dokazovanja opravljenega dela.«*
- **Delo se je razpotegnilo v prosti čas:** *»Več je bilo komunikacije s sodelavci na daljavo, ki se je pogosto razpotegnila v prosti čas. Podaljšal se je delovnik oz. razpoložljivost udeležencem in učiteljem. Delali smo od jutra do večera in upali, da čim prej mine. Delovni čas se je razpotegnil na cel dan, ni bilo več prostega časa. Izobraževanja so bila ob zelo različnih urah (delovnik se je včasih podaljšal do večera). Pogosto je bilo treba izpite opravljati v večernih urah, ko so bili odrasli prosti – prilagoditve na njihov prosti čas. Delo je potekalo mnogo dalj kot navadni delavnik, saj so se udeleženci soočali z mnogimi stiskami, ki jih je bilo treba reševati v poznih večernih urah. Ljudje so se navadili, da smo ves dan na voljo, ker imamo doma službeni računalnik, marsikomu smo dali osebno telefonsko številko. Zaradi dela od doma, izobraževanja otrok na domu je bil delovni čas razpotegnjen skozi ves dan. Težko je bilo določiti delovni čas. Ko je prišlo sporočilo udeleženca/svetovanca, si se takoj odzval in nisi čakal na naslednji dan. Ure srečanj so se prilagajale udeležencevim potrebam in njihovem času. Priprava in pošiljanje spletnih povezav za Zoom srečanja, nudenje tehnične pomoči udeležencem in predavateljem so potekali v dopoldanskem in popoldanskem času. Delo brez delovnika. Delo od jutra do večera. Izredno zahtevni delovni dnevi, delo je potekalo neprenehoma. Nonstop si bil obremenjen z delom. Po nekaj mesecih dela na daljavo si je bilo treba postaviti časovne okvire odzivnosti.«*
- **Delo je bilo oteženo, ker je bilo težje priti do udeležencev in svetovancev:** *»Nekateri udeleženci niso imeli IKT-opreme in potrebnega znanja in so obupali. Veliko več napora je bilo potrebno, da pridemo do udeležencev. Pri svetovanju je bilo težko, ker ni bilo osebnega stika. V postopku svetovanja se tudi svetovanec lažje odpira, hitreje se razvije medsebojno zaupanje. Na daljavo se vse to težje vzpostavi. Za svetovanje*

je izjemno pomemben osebni stik, pa ga ni bilo. Bilo je zelo težko ohranjati stike in izvajati srečanja. Najranljivejših skupin nismo dosegli.»

- **Psihološki vidiki, povezani s situacijo covid-19:** »Na začetku stresno, težavno, ko pa je izobraževanje steklo, ni bilo posebnosti. Stresno, saj protokoli še niso bili določeni. Zaradi dela od doma je bil celotni delovni proces bistveno bolj stresen, nepredvidljiv. Več dela, večja skrb, ki je (neupravičeno) povzročala pritisk. Manjkal je osebni stik in včasih je to povzročalo občutek neuspešnosti pri delu. Stresno, saj ni bilo določenih protokolov, predlaganih učinkovitih platform, vse je bilo treba spoznavati na novo, se učiti ter obenem učiti še druge. Ko je poteklo že nekaj časa fizične distance, se je pojavila »Zoom fatigue« utrujenost od Zooma in računalnika. Negativno – več dela za računalnikom in manj osebnega stika, manj takojšnje povratne informacije s strani udeležencev, več dela, stresa. Manj individualnih pogovorov z udeleženci, le-ti tudi niso pristni, mogoče manj globoki, zmeraj vezani na obupno situacijo covida-19.«

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Iz odgovorov vodilnih in strokovnih delavcev o tem, kako se je med pandemijo spremenilo njihovo delo, lahko vidimo, kako poseben in zahteven čas je bil to. Vodilni in strokovni delavci so se hkrati znašli v novem delovnem okolju – le nekateri so že prej opravljali delo od doma. Razmere za delo od doma pri vseh niso bile idealne, po eni strani zaradi pomanjkanja ustrezne opreme, po drugi strani pa za marsikoga tudi zato ne, ker so se hkrati doma šolali tudi otroci. To je povzročilo velike težave pri usklajevanju delovnih in družinskih obveznosti. Hkrati pa je bilo treba celoten izobraževalni proces skoraj čez noč prenesti na izobraževanje na daljavo. S to obliko dela pa prej večinoma niso imeli izkušenj, za to niso bili usposobljeni ali so bili usposobljeni le deloma. Situacija je bila ekstremna, ni bilo časa, da bi se strokovni delavci najprej usposobili za izvajanje izobraževanja na daljavo ter ga potem v miru načrtovali in izpeljali, vse je moralo potekati istočasno. Hkrati so pridobivali nova znanja in jih že uporabljali pri svojem delu ter učili druge.

Tako organizatorjem izobraževanja odraslih kot učiteljem so se povečale delovne obremenitve. Priprava izobraževanja na daljavo, tako z organizacijskega kot vsebinskega vidika, je zahtevala več časa, kot so ga prej potrebo-

vali za klasične oblike izobraževanja. Za te so strokovne in organizacijske priprave, učna gradiva, pripomočki za preverjanje znanja itd. nastajali postopoma v več letih, zdaj pa je bilo treba naenkrat vse to prirediti za izobraževanje na daljavo, in to tik pred začetkom izobraževanja ali pa celo med njim. Večinoma pa za to v izobraževalnih organizacijah niso imeli dodatnih kadrovskih okrepitev. Glede na to, da v številnih izobraževalnih organizacijah tudi nimajo sistemiziranih delovnih mest sodelavcev za IKT-podporo in pomoč, so v številnih primerih to delo morali opraviti organizatorji izobraževanja, ki jim je bilo hkrati naloženega tudi več administrativnega dela, saj je izobraževanje na daljavo zahtevalo še več dokazovanja pri financerjih, kot ga je potrebno že sicer.

Vodilne in strokovne delavce je v časovno in tudi psihološko stisko spravljalo tudi to, da je bilo, sploh v času popolnega zaprtja države, težje vzpostavljati in vzdrževati stik z udeleženci, tudi komunikacije na daljavo s sodelavci in učitelji je bilo veliko. To je povzročilo, da se je meja med delovnim in prostim časom začela brisati in se je delo raztegnilo kar na cel dan, včasih tudi večer. Vse to, skupaj s še nedorečenimi protokoli dela na daljavo, osebnimi tiskami in širšo družbeno klimo, je vodilnim in strokovnim delavcem povzročalo veliko stresa in izčrpanosti.

DOŽIVLJANJE IZOBRAŽEVANJA IN SVETOVANJA NA DALJAVO MED PANDEMIJO

Izvajanje izobraževanja in svetovanja na daljavo v času pandemije je treba osvetliti tudi z upoštevanjem širšega konteksta, v katerem je to potekalo. Zato smo sklop vprašanj v evalvaciji namenili analizi tega, kako so vodilni in strokovni delavci ter udeleženci doživljali ta posebni čas in ali so se njihova doživljanja s časom kaj spreminjala. Čas med pandemijo je v ljudeh sprožal veliko različnih čustvenih stanj, ki jih je treba upoštevati skupaj z refleksijo o tem, kako je potekalo izobraževanje in svetovanje na daljavo med pandemijo.

Doživljanje vodilnih in strokovnih delavcev med pandemijo

Vodilne in strokovne delavce smo prosili, naj pomislijo na čas, ko je bila v Sloveniji prvič razglašena pandemija. Spodbudili smo jih, **naj nam povedo, na kaj se najprej spomnijo iz tistega časa, kakšni občutki so jih prevevali takrat v zvezi z njihovim delom.**

Vodilni in strokovni delavci so sporočali naslednje:

- **Šok, strah, zaskrbljenost, negotovost, nemoč, jeza, zmeda, kaos, panika, izoliranost, groza, nelagodje, ogroženost, izguba občutka varnosti, stiska, obup, tesnoba, brezizhodnost, začudenje:** *»Na začetku je bila ena velika zmeda, ker smo kar naenkrat ostali doma in še nismo vedeli, kako se organizirati, koliko časa bo vse skupaj trajalo. Začudenost, kaj se dogaja. Groza, na to nismo bili pripravljeni. Obdobje negotovosti in nemoči, ker nismo vedeli, kaj pričakovati in kdaj. Strah, kako bomo kakovostno in suvereno izpeljali vse potrebno za uspešen zaključek šolanja udeležencev. Skrb, da nam ne bo uspelo zadržati obstoječih udeležencev in da ne bomo zmogli pridobiti novih udeležencev za izobraževanje na daljavo in svetovanje. Strah pred nepoznavanjem situacije. Skrb, ali bomo to zmogli. Strah pred uporabo družbenih omrežij za delo na daljavo. Bili smo izgubljeni, vse je bilo novo, vsi tisti, ki naj bi nam pomagali, so nas pustili na cedilu. Brez pomoči, brez napotkov, brez informacij. Porajalo se je veliko osebnih in poklicnih vprašanj, dvomi, dileme. Strah, da ne bomo mogli delati. Dejansko nekaj časa tudi nismo. Strah zaradi nepoznavanja orodij za delo na daljavo. Bilo je čudno obdobje, informacije so bile netočne, bolezen neznana, nezaupanje v sistem. Ni bilo občutka varnosti. Nismo bili suvereni pri uporabi orodij za izobraževanje na daljavo.«*
- **Upanje, da bo hitro minilo:** *»Mislili smo, da se bomo prvi mesec nekako prilagodili, nato pa bo vse po starem. Upanje, da bo kmalu konec. Občutek, kot da so to grde sanje in se bomo kmalu zbudili iz te more. To smo doživljali kot nekaj kratkoročnega in se vsaj na začetku s tem nismo preveč obremenjevali. Strah, čeprav z upanjem, da bo kmalu minilo. Občutek, da bo to hitro minilo. Prepričanje, da pandemija ne bo trajala dolgo, da ne bo predstavljala velikega problema in da ne bo prinesla velikih sprememb in*

posledic. Nepredstavljivo, da bi izobraževanje v celoti morali izpeljevati na daljavo za daljši čas.»

- **Mešani občutki:** *»Po eni strani zaskrbljenost in skrb zaradi vseh, ki se zaradi neznanja ali pomanjkanja tehnične opreme izobraževanja na daljavo niso mogli udeležiti, po drugi strani pa olajšanje, da smo sploh imeli možnost izvajanja izobraževanja na daljavo, kjer smo vsi varni pred virusom. Strah, nelagodje, vendar vseeno zaupanje, da bo vse v redu in da se bo vse dalo izpeljati. Strah, kje dobiti nove svetovance, ter radovednost in raziskovalni duh pri uporabi novih tehnologij. Najprej občutek brezizhodnosti, skepse, občutek nemoči zaradi neodzivnosti Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport in kohezije glede izobraževanja na daljavo (na kakšen način izvajati, kaj bodo priznali, kako bomo poročali ...), po odločitvi, da se organiziramo sami, in ob sodelovanju celotne ekipe, pa olajšanje. Zaskrbljenost (kako naprej) in hkrati olajšanje (napovedoval se nam je zelo zaseden marec, v kolektivu smo bili že izčrpani ...), ker smo nekateri doživeli desetdnevno vojno, je bilo stanje duha podobno. Osebnostno: srečen družinski čas ... dokler ni to trajalo in trajalo in trajalo. Zato so se kmalu pojavili občutki negotovosti in strahu, kako naprej, in tudi radovednost, kako bi bili kos novim izzivom. Izpraševanje o pomenu svoje delovne vloge.«*
- **Odpirala so se vprašanja:** *»Ali bodo udeleženci sploh pripravljeni sodelovati pri takem načinu dela? Kako bo potekala komunikacija? Kakšna naj bodo navodila, da jih bodo udeleženci sploh razumeli? Kako se bodo udeleženci odzvali? Na kakšen način pristopiti do udeležencev, da jih ne bomo prikrajšali za izobraževanje? Kaj bo s praktičnim izobraževanjem? Kako zagotoviti odraslim IKT-podporo? Kako udeležence motivirati za izobraževanje na daljavo? Kako bomo izvajali izpite? Kako bodo potekala svetovanja na daljavo? Kako vzpostaviti zaupanje, če imaš nekoga na telefonu, vendar ga ne vidiš? Najbolj nejasen je bil denarni tok in kako bomo izvajali delo na projektih, od katerih smo finančno najbolj odvisni. Bo treba odpuščati sodelavce? Kako narediti pouk vsaj približek tega, kar so udeleženci od nas dobili v predavalnici? Kako doseči kazalnike, ko se je vse ustavilo? Kako se usposobiti za uporabo spletnih orodij? Kako dobro izvesti izobraževanje na daljavo? Ali bo mogoče vse vključiti v izobraževanje na daljavo? Ali bomo v delo na daljavo lahko vključili Rome?*

Na kakšen način? Kako bom delal od doma, skupaj z otroki, ki se šolajo? Ali bo mogoče izvajati predavanja na daljavo (različna opremljenost slušateljev z IKT-opremo, usposobljenost predavateljev in slušateljev za delo na daljavo)? Ali bo zagotovljena ustrezna strokovna in tehnična podpora? Bodo na voljo ustrezne aplikacije za delo na daljavo? Kako bomo odrasle udeležence pripravili na maturo in zaključne izpite? Kako bomo učitelji do konca leta z izobraževanjem na daljavo sploh lahko izpeljali vse naše ure? Kako bomo izobraževanje na daljavo izpeljevali pri starejših?»

- **Usmeritev v prilagajanje izobraževanja in dela, učenje, razvoj:**

»Spoznanje, da to ni samo enkratni neponovljiv dogodek, pa tudi razmislek, kako v prihodnje, ko je to postala naša nova realnost. Veliko truda in napora je bilo vloženega v razvoj. Velik poudarek smo namenili podpori – tako tehnični kot tudi moralni. Drugačna organiziranost dela ob zavedanju, da bo situacija trajala. Prilagajanje na delo na delovnem mestu in delo od doma. Imeli smo dobro podporo s strani Zveze ljudskih univerz Slovenije in Andragoškega centra Slovenije. Močno sodelovanje vseh članic Zveze ljudskih univerz Slovenije je bilo v pomoč, da smo lahko skupaj razpravljali in iskali možne rešitve. Spoznanje, da se je treba prilagoditi. Večja pozornost na navodila in vzporedno lastno iskanje rešitev najprej za izvajalce. Iskanje novih rešitev. Vsi skupaj smo se morali zelo hitro naučiti uporabljati računalniško tehnologijo. Bili smo v stiski, vendar smo si sodelavci priskočili na pomoč. Tudi v ustanovi so nam omogočili pridobitev teh znanj. Hitro smo se uskladili, saj nismo imeli izbire. Učenje je potekalo sproti, veliko prilagodljivosti. Ni bilo časa za občutke, prej za adrenalin. Zakopali smo se v prenos skupin na daljavo (izbrali smo videokonferenčna orodja, se jih naučili uporabljati in hkrati učili tudi naše udeležence). Priznali smo si, da se učimo skupaj! Po začetni paniki hitra prilagoditev na razmere. Kolektiv se je izkazal 100-odstotno. Veliko dela in nova organiziranost. Popolna improvizacija, ki je zahtevala veliko iznajdljivosti in tudi zasebnega finančnega vložka v IKT-tehnologijo, nadgradnjo interneta. Predvsem iskanje rešitev, da ostanemo z našimi občani povezani, da jim nudimo spodbudne vsebine ter da kulturo in izobraževanje prenesemo v njihove domove. Po izbiri načina, kako bomo to počeli, pa učenje novih veščin in navdušen odziv naših mentorjev in predava-

teljev, ki so se učili skupaj z nami in prispevali mnoge predloge. Mirno usmerjanje kolektiva skozi proces prilagajanja na nove razmere.»

- **Informiranje udeležencev, podpora, pomoč:** »Med pandemijo je bilo treba zagotoviti nove načine komuniciranja z udeleženci. Pomembna naloga je bila, kako motivirati udeležence, kako jim nuditi kakovostno podporo za lažje doseganje njihovih učnih ciljev ter podporo v celotni izvedbi njihovih izobraževalnih programov, ki so potekali z izobraževanjem na daljavo. Na začetku je bilo veliko tehnične pomoči udeležencem in predavateljem, ki pa se je obrestovala pri drugem zaprtju. Obveščanje udeležencev in iskanje rešitev z učitelji za naprej.«

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Iz odgovorov vodilnih in strokovnih delavcev lahko izluščimo različne faze doživljanja življenja in dela med pandemijo. Njihovi zapisi kažejo na to, da je v prvi fazi šlo za soočenje s travmatično izkušnjo. Področje vzgoje in izobraževanja na splošno, ne zgolj izobraževanja odraslih, je bilo eno od tistih družbenih podsistemov, ki je s pandemijo doživelo največji pretres. Z razglasitvijo pandemije in s tem, ko so se 16. marca 2020 zaprla vrata vseh izobraževalnih institucij in je bilo treba izobraževanje v celoti prenesti na daljavo, hkrati pa so bila vrata lastnih institucij zaprta tudi zanje in so morali vse svoje delo izvajati od doma, se je vsem izobraževalcem čez noč spremenil svet – to velja tako s strokovnega kot osebnega vidika. Da je zares šlo za na nek način travmatično izkušnjo, pokaže besednjak, ki so ga uporabili ob opisovanju takratnih občutkov: šok, strah, zaskrbljenost, negotovost, nemoč, jeza, zmeda, kaos, panika, izoliranost, brezizhodnost, začudenje.

Vse to je bilo prežeto z upanjem, da bo ta situacija hitro minila. V začetnem obdobju pandemije še ni bilo zavedanja, da bo šlo za dolgotrajno situacijo, prevladovalo je upanje, da se bomo kmalu vrnili v »staro normalnost«. Nekateri anketiranci so poročali o *mešanih občutkih*. Na eni strani zaskrbljenost, strah, nelagodje, na drugi strani pa nekakšno olajšanje ob odločitvah, da je treba nekaj storiti, da se je treba aktivno odzvati na situacijo. Olajšanje ob tem, da bo sicer izobraževanje treba za nekaj časa izvajati na daljavo, vendar bo na ta način mogoče vsaj naprej delati in bo ta način izobraževanja

zagotavljal tudi varnost pred okužbo. Skrb in strah sta se počasi začela pre-
vešati v izziv.

Iz zapisov lahko sklepamo, da se je počasi razvijalo zavedanje, da ne bo šlo
za kratkotrajno situacijo, to zavedanje pa je povzročilo nekakšno aktivacijo,
usmeritev v iskanje rešitev. Prvi šok je bil mimo, začela se je neka aktivna faza
odziva na nastalo situacijo. Takratno stanje je dobro izrazil anketiranec, ki je
zapisal: »*Takrat ni bilo časa za občutke, bolj je šlo za adrenalin.*« Začela so
se porajati številna vprašanja o tem, kako v spremenjenih družbenih razme-
rah odraslim udeležencem zagotoviti možnosti izobraževanja. Na kakšen
način zastaviti izobraževanje na daljavo, ko se v izobraževanje vključujejo
odrasli? Kakšno novo znanje potrebujejo tako vodilni in strokovni delavci kot
udeleženci, da bo tako izobraževanje sploh mogoče? Kakšno IKT-opremo
potrebujemo za to? Kdo bo pomagal vse to zagotoviti? Kako se bodo na
izobraževanje na daljavo odzvali udeleženci, še posebej tisti iz ranljivih sku-
pin? In še veliko drugih vprašanj se je odpiralo.

Slika 7: Doživljanje izobraževanja in svetovanja na daljavo med pandemijo
(N=185)

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izo-
braževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Naslednji sklop zapisov vodilnih in strokovnih delavcev kaže na to, da je
prvemu šoku in začetni fazi upanja, da nove razmere ne bodo trajale dolgo,
po fazi, ki je prinesla ozaveščanje, da situacija vendarle ne bo kratkotrajnega

značaja, sledilo intenzivno obdobje prilagajanja na nove razmere, učenja in razvoja izobraževanja odraslih na daljavo. Iz zapisov je mogoče razbrati, da je bilo to zelo plodno obdobje, ki je, sicer po sili razmer, vodilnim in strokovnim delavcem omogočilo, da so se naučili veliko novega, predvsem ko gre za uporabo različnih IKT-orodij in strokovnih prijemov za izvajanje izobraževanja na daljavo. Anketiranci opisujejo tudi številne oblike skupnega učenja, ne samo med zaposlenimi, med organizacijami, pač pa tudi med zaposlenimi in udeleženci izobraževanja, ki jih je bilo treba usposobiti za sodelovanje pri izobraževanju na daljavo. To fazo lepo ilustrira naslednja izjava: *»Priznali smo si, da se učimo skupaj!«* Prav ta faza, skozi katero so šli vsi izobraževalci v času pandemije, pokaže na izjemno zahtevnost takratnih okoliščin. Takrat namreč ni bilo mogoče uporabiti razvojnega cikla, ki smo ga vsi, ki delujemo v razvoju, navajeni in je z marsikaterega vidika linearen. Namreč, ko se na podlagi raziskovalnih rezultatov razvijejo nove konceptualne zasnove, ki se operacionalizirajo v izvedbenih načrtih, sledi faza, ko je treba usposobiti izvajalce in udeležence za sodelovanje v implementaciji novosti. Po navadi se novost ne vpeljuje frontalno, pač pa poskusno, pilotno. In šele na podlagi analize pilotne faze sledi širša uvedba novosti.

V izjemni situaciji, v kateri smo živeli med pandemijo, je bilo vse te faze treba izpeljati sočasno. Imeli smo sicer že kakšno izkušnjo in dobro prakso v zvezi z izobraževanjem na daljavo, kljub temu pa večina vodilnih in strokovnih delavcev do pandemije kakšnih posebnih izkušenj z izobraževanjem na daljavo ni imela ali pa jih je imela zelo malo. V organizacijah ni bilo izdelanih konceptov, modelov, pristopov izobraževanja na daljavo. Zdaj pa je bilo treba naenkrat pripraviti način izvedbe izobraževalnih programov za izobraževanje na daljavo, izvajalci so se morali sočasno z razvojnimi aktivnostmi tudi sami najprej usposobiti za izvajanje izobraževanja na daljavo. Sočasno so se morali za tak način izobraževanja usposobiti tudi udeleženci oz. jih je bilo treba usposobiti. Tu ni več vzdržal klasični, bolj transmissijski model poučevanja, strokovni delavci (učitelji/mentorji, organizatorji izobraževanja odraslih) so se marsikdaj učili skupaj z udeleženci, celo več, pogosto je bil kakšen udeleženec, ki je bil bolj vešč uporabe IKT-orodij, tisti, ki je v skupini priskočil na pomoč drugim udeležencem in tudi učitelju ali organizatorju izobraževanja.

Šlo je za zelo težaven in naporen čas, ki je od izobraževalcev na vseh področjih izobraževanja terjal izjemne napore. Pri tem je treba upoštevati tudi sporočila številnih anketiranih, da so bili ob vsej tej težavnosti, s katero so se soočili na strokovnem področju, soočeni tudi s tem, da so doma imeli šoloobvezne otroke, ki so tudi potrebovali njihovo pomoč. Pa vendar so zdržali vse te napore, prešli so iz faze šoka v aktivno razvojno fazo, ki je omogočila, da je, tako kot to velja za celoten sistem vzgoje in izobraževanja, tudi področje izobraževanja odraslih v tistem času predstavljalo nekakšno »oazo normalnosti«. Ohranjalo je socialno povezanost v času, ko fizični stik ni bil mogoč in ko ni bilo mogoče izvajati izobraževanja v živo. Kako so vodilni in strokovni delavci na področju izobraževanja odraslih, tako kot njihovi kolegi na celotnem področju vzgoje in izobraževanja to zdržali? Kot je bilo mogoče razbrati že iz evalvacije, ki smo jo izpeljali v letu 2020 (Možina idr. 2020), so izobraževalci odraslih v obdobju med pandemijo čutili in tudi izkazali veliko družbeno odgovornost, zavedanje, da je preprosto nekaj treba narediti, da bodo odrasli kljub zaprtim vratom izobraževalnih institucij svoje izobraževanje lahko nadaljevali oz. se vanj na novo vključevali.

Danes je že mogoče reči, da je celoten sistem vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, in to velja tudi za področje izobraževanja odraslih, v času med pandemijo odigral izjemno pomembno družbeno vlogo, prav z vidika, da je omogočil, da so tudi med popolnim zaprtjem države ljudje ostali izobraževalno aktivni in imeli možnost povezovanja v takrat edinem možnem, virtualnem prostoru. To ni bilo pomembno zgolj zaradi pridobivanja znanja, pač pa je v tistem trenutku to imelo tudi zelo močno socialno dimenzijo, prispevalo je k lažšanju marsikatero stiske in strahu ter drugih podobnih občutkov, ki so se v tistem obdobju pojavljali pri mnogih ljudeh.

Prav zaradi izjemnosti zahtevne družbene situacije, v kateri so se znašli vodilni in strokovni delavci, je pomembno, da si vzamemo dovolj časa tudi za refleksijo tega družbenega dogajanja in njihove vloge pri tem dogajanju. Pandemija namreč ni posegla samo v njihovo strokovno delo in v nekaterih vidikih zamajala njihove lastne subjektivne teorije učenja, poučevanja, organizacije izobraževanja, pač pa je posegla veliko globlje, v njihova čustvena doživljanja, percepcije delovanja družbe, nagovorila je njihove vrednote, jih soočila tudi z morebitno »kolizijo« vrednot – je pomembnejša svoboda ali

varnost, je prav, če postavimo vrednoto zdravja in življenja pred vse ostale vrednote ...

Prav z namenom spodbujanja refleksije smo v nadaljevanju vodilne in strokovne delavce vprašali, kako se je njihovo doživljanje med pandemijo s časom spreminjalo oz. **kako na ta čas gledajo danes, ko ga je z nekoliko distance že mogoče ovrednotiti.**

Povedali so naslednje:

- **Naučili smo se veliko novega, pridobili smo nove izkušnje:** *»Bilo je veliko dela, učenja, vendar je bilo tudi veliko odličnih izobraževanj, usposabljanj, pomoči, ki jo je organiziralo vodstvo šole. Vse se da z dobro voljo! Velika osebna rast, odpornost in vzdržljivost, ogromno novih spoznanj, pridobljenih veščin, znanja, hkrati pa na pragu izgorelosti. Ker smo pridobili znanja o uporabi spletne tehnologije, je zdaj delo manj stresno. Spremenilo se je do te mere, da smo se zelo hitro priučili novih znanj. Ta znanja smo morali širiti naprej. V jesen smo zato stopili bolje pripravljeni in nam to ni pomenilo prevelikega stresa. Veliko dobrega je prinesel tudi ta zahtevni čas – upam, da nam bo ta spoznanja in izkušnje uspelo uporabljati naprej. Iz tega sem se veliko naučila, kaj potrebujem za življenje, kaj je pomembno. Učili smo se skupaj z udeleženci. Ena izkušnja več brez grenkega priokusa. Danes gledam na ta čas kot na dragoceno izkušnjo. V vsakem slabem je nekaj dobrega. Pridobila sem nova znanja, drugačen pogled na življenje. V tem času sem osebno in strokovno zrastle, saj sem sama poiskala in naštudirala orodja za izobraževanje na daljavo ter mi je uspelo večino udeležencev motivirati za učenje na daljavo. Osebno sem pridobila zelo veliko novega znanja, za katerega v ‚normalnih‘ časih ni bilo potrebe.«*
- **Sposobnost ljudi za prilagajanje na nove okoliščine:** *»Bil je čas preizkušenj in neverjetne sposobnosti prilaganja okoliščinam, ki smo jo ljudje pokazali. Dokaz, da smo se zmožni hitro učiti in prilagajati. Zelo hitro smo se spopadli s problemi in začeli iskati rešitve. Počasi smo se vsega navadili, naučili, prve reakcije in doživljanja stresa so bila pretirana. Pandemija je prinesla tudi veliko dobrega. Postal sem bolj prilagodljiv. Prilagoditev na razmere tistega časa. Kdor je bil bolj sposoben prilagajanja, mu je bilo lažje. Hitro smo obvladali delo na daljavo. Prilagodili smo se na nove raz-*

mere in na ta čas ne gledamo več kot na neki ‚bav bav‘. Po eni strani smo še hvaležni, ker je bilo uvajanje sprememb hitrejša in lažja. Pandemija je na področju izobraževanja pokazala, da se zna večina ljudi zelo hitro prilagoditi novi situaciji. Dobro plati izobraževanja na daljavo je treba ohraniti tudi v prihodnje. Uspelo se nam je nekako prilagoditi, vidiš tudi dobre plati, ne le slabih – večja odpornost na nenehno spreminjanje navodil, množico okrožnic.»

- **S časom smo postali bolj suvereni ob novih načinih dela in izobraževanja:** *»Za drugi val epidemije smo bili izkušenejši, imeli smo že vse potrebne informacije in smo z manjšimi težavami prešli na delo in izobraževanje na daljavo. Vesela sem, da nam je bilo omogočeno delo na daljavo, in posebej ponosna na udeležence, da so se tako junaško spoprijeli z novostmi – glede na starost udeležencev in uporabo tehnologije. Pridobili smo ogromno izkušenj, našli odlične rešitve. Vse se da, to je glavna misel, ki me danes spremlja. Je že bolje, vendar daleč od tega, kar si želimo. Z intenzivno promocijo in prisotnostjo na javnih mestih poskušamo priti v stare tirnice. Sem samozavestnejša glede izvajanja izobraževanja na daljavo, je pa seveda precej pomanjkljivosti (ni stikov, prevare pri izpitih...). Kljub začetnim težavam smo izobraževanje izpeljali uspešno. Izboljšala se je organiziranost in samostojno smo lahko presojali, kako se bomo operativno spopadali z iskanjem rešitev.*

Sproti nam je uspelo nabaviti potrebno manjkajočo opremo, tako da smo zaposlenim in udeležencem lahko omogočili vse potrebno za učinkovito delo. V bistvu je postalo normalno, tako da se zdaj lažje in hitreje preusmerimo ‚na daljavo‘. Med pandemijo sem ves čas razvijala stik z udeleženci, odpravljala začetniške napake, gradila na dobrih medsebojnih odnosih, zaupanju in razumevanju različnosti. Na začetku sem se izgubila v poplavi novih informacij, zahtevanih novih znanjih in spretnostih. Danes sem bolj vešč v vsem tem in posledično je vse lažje. Pred pandemijo se tega nisem nikoli posluževala, danes pa mi izvedbe sestankov na daljavo določene zadeve zelo olajšajo. Oktober 2020 je bil že bolj utečen, sem že bolj vedela, kako pristopati, tudi ljudska univerza se je dobro oborožila s programsko opremo in IKT, tako da ni bilo več težav. Doživljanje se je spreminjalo na boljše skozi čas, vedno več izkušenj in

prilagajanj na razmere. Šele čez eno leto sem našla svoj novi način dela na daljavo in v njem tudi uživala.

Na začetku je bilo ogromno dela, veliko novosti. Pozneje, ko smo spoznali sisteme in aplikacije ter določili, katero uporabljati, smo lažje delali, prav tako smo veliko truda vložili v to, da smo prepričevali naročnike, da se da izvajati izobraževanje tudi na daljavo. Mislim, da smo se vsi skupaj navadili na situacijo, jeseni je bilo že lažje prenesti vse dejavnosti na daljavo, tako za organizatorje kot za udeležence. Je pa vseeno zelo umetna situacija in si želim, da bi dejavnosti v prihodnje potekale 'normalno'. Našli smo načine za izvedbo izobraževalnih programov v spletni različici in jih prilagodili. Postali smo suvereni pri izvedbi spletnih programov in v pandemiji odkrili nove možnosti za izobraževanje. Ker je bil odziv s strani pristojnih ministrstev pozitiven in so nam dovolili izvajanje, je bilo vse veliko lažje. Nikoli nisem dvomila, da ne bi bili kot izvajalci sposobni izvesti izobraževanja. Udeležencem smo nudili res ogromno podpore, tako da smo dejansko vključili 99,9 % vseh, ki so imeli interes za vključitev. Začetno prilagajanje je potrebovalo več časa, v drugem valu pa smo že imeli utečene poti in načrte, zato je bilo lažje. Razmere glede komunikacije z odraslimi so se izboljševale, vzpostavili smo komunikacijo prek spletnih platform, ki omogočajo kakovostno izobraževanje tudi na daljavo.

Na začetku je bilo veliko strahu in negotovosti ter upanja, da bo kmalu konec pandemije. Nato smo dobili dobre napotke za delo, v organizaciji smo se povezali med seboj (tesneje kot običajno), delo je počasi steklo (ključna je bila dobra komunikacija znotraj organizacije), svetovanci so počasi premagali skrb pred boleznijo in začeli ponovno razmišljati o trenutnih in prihodnjih potrebah. Strahu pred orodji za delo na daljavo ni več, delo z njimi je vsakdanja praksa. S sodelavci smo vzpostavili zelo dober sistem sodelovanja in zadeve zdaj hitreje tečejo. Zavedaš se prednosti, ki jih omogoča delo na daljavo, in tudi udeležencem to predstaviš. Zdaj se počutim suvereno pri delu na daljavo, pridobila sem veliko IKT-znanja in lahko samostojno delam. Naučila sem se tehnik, ki mi pomagajo, da zagotovim podporo mladim in da se prepričam, da so dobro. Postopoma smo našli nove rešitve, ideje in celo ugotovitve, zakaj je ta situacija z nekaterih vidikov celo pozitivna.»

- **Razvojni premiki, na katere smo lahko ponosni:** »Na začetku stvari nismo resno jemali, potem smo vložili ogromno napora in nam je uspelo, zdaj pa je to stvarnost, s katero bomo živeli. Opravili smo ogromno dela, na katerega smo lahko ponosni. Ponosni smo, da se nismo predali malodušju, ko smo morali zapreti vrata naših dvoran in učilnic, muzeja in knjižnice (kjer smo prav tako izkoristili vsako možnost, ki nam je bila dana, da smo ohranili stik z našimi obiskovalci, od dostave gradiva na dom do izposoje skozi okno), ampak smo našli način, da smo ostali aktivni in povezani z našimi uporabniki. Ponosna sem na svojo iznajdljivost v kriznih situacijah, fleksibilnost in odprtost za nove stvari.«
- **Pozitivni vidiki drugačne organizacije dela in izobraževanja:** »Ta čas je imel svoje pozitivne vplive (drugačen, lahkotnejši urnik, mir v pisarni). Zdaj mi je delo na daljavo celo ljubše, ker so stvari že utečene. S časom smo se navadili na takšno delo in videli, da je ponekod kombinirana varianta dela (torej nekaj v učilnici, nekaj na daljavo) tudi zelo priročna, predvsem pri sestankih na drugih koncih Slovenije. Tovrstno izobraževanje je postajalo vedno bolj domače in ugotovila sem, da mi je postalo všeč in da ponuja veliko priložnosti. Izobraževanje na daljavo je prineslo tudi pozitivne stvari: spoznanje, kaj vse se da, ljudje so se bolj zavzeli. Veliko boljše, individualno delo. Ne glede na res ogromno količino dela, ki ga je povzročila situacija, je reorganizacija dela zelo pozitivno učinkovala na lastno organiziranost, upravljanje časa, na odnos do izobraževanja na daljavo, IKT-spretnosti, komunikacijske spretnosti. Čas pandemije mi je omogočil več časa za razmišljanje, umiritev in umik v zasebnost, kar mi je ustrezalo. Kar se tiče dela, mi je bilo delo na daljavo bolj pisano na kožo. Delo na daljavo mi je omogočilo lastno organizacijo in izvedbo dejanj, ki jih drugače ne bi. Ker sem sama bolj tehničen tip in po osnovni izobrazbi informatičarka, mi ni bilo težko preiti na delo od doma. Zato sem delo na daljavo doživljala pozitivno. Nisem zagovornica izobraževanja in svetovanja samo na daljavo, je pa to lahko dobra dopolnitev.

So tudi prednosti, ni časovnih in prostorskih omejitev. Dobro je to, da smo ohranili hibridno obliko dela, da smo na ta način za nekatere uporabnike konec koncev postali tudi privlačnejši, saj jim nudimo več oblik izvedb izobraževanj in svetovanj. Dostopnih je bilo tudi veliko brezplačnih izobraževanj za nas. V prihodnje razmišljam uvesti kombinacijo izobraže-

vanja na daljavo in v živo, na kar pred pandemijo niti pomislili nismo. Sprejetost novega načina komuniciranja ter novih dejavnih oblik svetovalnega dela. Kot zelo dobra izkušnja. Če bi želeli v normalnem času organizirati toliko izobraževanj na daljavo, bi porabili ogromno časa za priprave itd., tako pa smo praktično čez noč pridobili nov model, ki se je množično uporabljal. Da ne govorimo o prihrankih časa v povezavi z različnimi sestanki. Imamo same dobre izkušnje z izvajanjem izobraževanj na daljavo, zato bomo ta način dela nadaljevali tudi v prihodnje. Delo na daljavo mi je ustrezalo, saj mi je malo izboljšalo urnik – nisem se toliko vozila ob nočnih in popoldanskih urah.»

- **Udeleženci so pridobili samozavest in znanje za izobraževanje na daljavo:** »Tudi udeleženci so pridobili samozavest in znanje, kar je pripomoglo k boljšemu obisku izobraževanj, izvedenih na daljavo. Prišli smo v situacijo, ko je bilo že mogoče izvajati programe v učilnicah, a je kar nekaj izvedb še potekalo na daljavo, ker je bil udeležencem ta način bližje. Moje bojzani glede nesodelovanja so se pri večini udeležencev izkazale za neupravičene.«
- **Strah pred novim in nepoznanim se je zmanjšal:** »Strah pred neznanim in novim se je zmanjšal. Nekoliko bolj poznam delo v času pandemije, zato se mi tudi situacija zdi bolj obvladljiva. Strah se je postopoma zmanjševal, saj smo vedno več vedeli o sami bolezni. Odvečen strah pred nečim novim. Na začetku strah, ki se je spremenil v izziv. Zdaj je veliko manj strahu, ker vemo, da se življenje ne bo več vrnilo v stare tirnice, marca 2020 smo pa živeli v upanju, da se bo. So tudi prednosti, ni časovnih in prostorskih omejitev. Na začetku so vladale precej kaotične razmere, panika, raztrgane misli, vprašanja in predvsem strahospoštovanje. Danes morda ne bi več govorila o intenzivnosti strahu izpred dobrega leta dni nazaj, še vedno pa sta prisotni previdnost in drugačna miselnost. Seveda pa so se mnenja v tem času precej dodelala in spremenila. Po začetni negotovosti smo spoznali, da lahko z nekaj osnovnega izobraževanja in pomoči delo na daljavo poteka nemoteno. Negotovost se je zmanjšala. Vedno bolj sem bil navajen na situacijo in sprejel drugačen način dela. Takoj ko smo postavili načine in možnosti izobraževanja, poskrbeli za dodatna znanja s področja IKT, so se strahovi umirili.«

- **Bila so nihanja ...:** »So bila nihanja, odvisno od samega dela v danem trenutku in od pripravljenosti udeležencev na sodelovanje. Vzponi in padci. Prvi val (marec 2020) mi je prinesel mir, pa naj se sliši še tako čudno. Veliko ljudi je govorilo o nesvobodi, moja svoboda pa je bila velika, kot že dolgo ne. Ustavili smo se, odmaknili smo se od vsakdanjega hitenja, od tarnanja in pritoževanja drugih in ni bilo treba razmišljati o ničemer drugem kot o tem, da bo vse OK in da so vsi bližnji zdravi. Pozneje v jesenskem in zimskem zaprtju organizacije pa je bila situacija drugačna. Bilo je precej več stisk in skrbi, kako bomo izpeljali vse programe, bomo izpolnili vse cilje, kako še bolj motivirati udeležence za izobraževanje na daljavo.«
- **Privadili smo se na ukrepe, sprejeli smo novo resničnost:** »Navadil sem se na ukrepe in situacije nisem več dojemal tako ‚apokaliptično‘ kot v začetkih epidemije. Pandemija je pač postala realnost in te izzive sprejemaš kot novo normalo.«
- **Dlje kot je trajala epidemija, več je bilo naveličanosti, jeze, zaskrbljenosti:** »Dlje kot je trajala epidemija, bolj se me je lotevala naveličanost, morda jeza. Postajala sem vse bolj zaskrbljena. Raslo je nezadovoljstvo nad slabim informiranjem (internim v instituciji in državnim v medijih) – (pre) malo uporabnih in pozitivnih informacij; odsotnost skupnega odziva. Dlje kot je trajala pandemija, večji so bili občutki tesnobe, zaskrbljenosti, izoliranosti in navsezadnje jeze, ki je prisotna še danes. Če se bo tako nadaljevalo, lahko izgubim zaposlitev. Temu sodelovanju sta sledila izgubljenost, razočaranje nad trajanjem situacije in potem se je bilo treba individualno prilagoditi, pri tem pa tudi drugim pomagati. Občasno se me je lotevala brezvoljnost, vdanost v usodo in nemoč nad situacijo, v kateri smo se znašli. Iz začetne zaskrbljenosti je v nekem trenutku zraslo ogorčenje nad nekaterimi nesmiselnimi ukrepi. Z vsakim podaljšanjem epidemije sta se večala tudi moj stres in slaba volja. Moje delo ni bilo tako dobro opravljeno, kot bi bilo, če bi redno hodila na delovno mesto, imela stik s sodelavkami in udeleženci izobraževanja. Sem učiteljica in spadam v razred pred tablo, in ne pred računalnik. Strah glede okužb se ni spremenil, se pa povečuje negotovost za motiviranost ljudi za delo na daljavo ob ponovnih podobnih situacijah.«

- **Še vedno živimo v negotovosti:** »Še vedno je vsako zaprtje šol izredno stresno. Morda še bolj kot tisto prvo marca 2020, saj smo bili takrat prepričani, da se bodo zadeve hitro uredile. Zdaj pravzaprav ni nič gotovo in iz tedna v teden s strahom pričakujemo, kaj se bo zgodilo. Treba je imeti pripravljenih več scenarijev, biti nonstop v pripravljenosti. Tukaj ne gre samo za organizacijo predavanj. O tem nisem razmišljala, samo da delo poteka in da ostaneš zdrav. Strah, nemoč, nejasen pogled v prihodnost. Pričakovanje, da bo vsega konec bistveno prej.«
- **Naj se ne ponovi:** »Res si ne želim ponovitve tega. Upam, da se ta zgodba ne ponovi več. Negativno z upanjem, da se ne ponovi. Še vedno isto. Tega ne želim več podoživljati. Ko si na svojem delovnem mestu, ni motenj kot npr. ‚mami, jaz sem lačen‘ ali ‚mami, računalnik mi je zmrznil, nič ne slišim učiteljice‘ in podobno. S časom je vse postajalo bolj normalno, vendar je to čas, ki ga želim čim prej pozabiti. Ne želimo si ponovnega zaprtja, delo v šoli, predvsem vaje pri praktičnih predmetih, je nepogrešljivo. Čas, ki mi je sicer prinesel nove izkušnje, a bi ga rada kmalu pozabila. Raje imam normalno funkcioniranje v našem šolskem sistemu. Včasih pomislim, da res ne vem, kje smo našli vso to energijo, da smo zmogli opraviti vse obveznosti (tako službene kot zasebne). Res si ne želim ponovitve tega.«

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Vodilni in strokovni delavci so sporočili, da danes na ta čas gledajo kot na čas, v katerem so se *naučili veliko novega in pridobili nove izkušnje*. Njihovi odgovori kažejo, da je ta intenzivni čas vanje posegel globlje, ni šlo samo za pridobivanje novih znanj (npr. IKT-znanj, znanj o didaktiki izobraževanja na daljavo ipd.), pač pa je ta čas v marsikom izzval tudi globlje premisleke. Ilustrativni so naslednji zapisi: »Iz tega sem se *veliko naučila, kaj potrebujem za življenje, kaj je pomembno*.« »Pridobila sem nova znanja, nov pogled na življenje.« Iz njihovih zapisov je razvidno, da je marsikomu začetno travmatično izkušnjo uspelo transformirati v dobro, aktivno, pozitivno, ali kot so se sami izrazili: »Danes gledam na ta čas kot na dragoceno izkušnjo. V vsakem slabem je nekaj dobrega.« »Osebnostno sem pridobila zelo veliko novega znanja, za katerega v ‚normalnih‘ časih ni bilo potrebe.« »V tem času sem osebno in strokovno zrastle, saj sem sama poiskala in naštudirala orodja za izo-

braževanja na daljavo ter mi je uspelo večino udeležencev motivirati za učenje na daljavo.«

Ta posebni čas je mnogim pokazal, kako veliko sposobnost prilagajanja na nove okoliščine imamo ljudje. Sposobnost prilagodljivosti so dojemali in ocenili kot pozitivno lastnost. *»Kdor je bil bolj sposoben prilagajanja, mu je bilo lažje.«* *»Bil je čas preizkušenj in neverjetne sposobnosti prilagajanja okoliščinam, ki smo jih ljudje izkazali.«* *»Počasi smo se vsega navadili, naučili, prve reakcije in doživljanja stresa so bila pretirana.«* *»Po eni strani smo še hvaležni, da je bilo uvajanje sprememb hitrejše in lažje.«* *»Uspelo se nam je nekako prilagoditi, vidiš tudi dobre plati, ne le slabih – večja odpornost na nenehno spreminjanje navodil, množico okrožnic.«* Te refleksivne misli anketirancev so pomembne, saj kažejo na njihovo sposobnost, da so težavno situacijo, ki je na začetku prinesla nekakšen šok, to je pa vedno pasivno stanje, obrnili v aktivno delovanje. Tako delovanje pa je prineslo tudi bolj pozitivne občutke dojemanja situacije, kot npr.: so ovire, a jih zmoremo premagati, pa ne samo to, zmoremo jih premagati na način, da ustvarimo nekaj dobrega, novega. Ali kot je zapisala sodelujoča v evalvaciji: *»Veliko dobrega je prinesel tudi ta zahtevni čas – upam, da nam bo ta spoznanja in izkušnje uspelo uporabljati naprej.«*

Iz te naravnosti v nadaljevanju izhajajo številni premisleki vodilnih in strokovnih delavcev o tem, da so s časom postali bolj suvereni ob novih načinih dela in izobraževanja, ali kot so zapisali sami: *»Za drugi val epidemije smo bili izkušenejši, imeli smo že vse potrebne informacije in smo z manjšimi težavami prešli na delo in izobraževanje na daljavo.«* *»Sproti nam je uspelo nabaviti potrebno manjkajočo opremo, tako da smo zaposlenim in udeležencem lahko omogočili vse potrebno za učinkovito delo.«* *»Med pandemijo sem ves čas nadgrajevala stik z udeleženci, odpravljala začetniške napake, gradila na dobrih medsebojnih odnosih, zaupanju in razumevanju različnosti. Na začetku sem se izgubila v poplavi novih informacij, zahtevanih novih znanjih in spretnostih. Danes sem bolj vešč v vsem tem in posledično je vse lažje.«* *»Na začetku je bilo veliko strahu in negotovosti ter upanja, da bo kmalu konec pandemije. Nato smo dobili dobre napotke za delo, v organizaciji smo se povezali med seboj (tesneje kot običajno), delo je počasi steklo. Ključna je bila dobra komunikacija znotraj organizacije.«* *»Strahu pred orodji za delo na daljavo ni več, delo z njimi je vsakdanja praksa.«*

Sodelujoči danes vedo, da so v času med pandemijo dosegli številne razvojne premike, na katere so ponosni. Ali kot so zapisali sami: *»Opravili smo ogromno dela, na katerega smo lahko ponosni. Ponosni smo, da se nismo predali malodušju, ko smo morali zapreti vrata naših dvoran in učilnic, muzeja in knjižnice. Izkoristili smo vsako možnost, ki nam je bila dana, da smo ohranili stik z našimi obiskovalci, od dostave gradiva na dom do izposoje skozi okno. Ampak smo našli način, da smo ostali aktivni in povezani z našimi uporabniki.«* Ozavestili so pozitivne vidike drugačne organizacije dela in izobraževanja: *»S časom smo se navadili na takšno delo in videli, da je ponekod kombinirana varianta dela (torej nekaj v učilnici, nekaj na daljavo) tudi zelo priročna, predvsem pri sestankih na drugih koncih Slovenije.«* *»Tovrstno izobraževanje je postalo vedno bolj domače in ugotovila sem, da mi je postalo všeč in da ponuja veliko priložnosti.«* *»Dobro je to, da smo ohranili hibridno obliko dela, da smo na ta način za nekatere uporabnike konec koncev postali tudi privlačnejši, saj jim nudimo več oblik izvedb izobraževanj in svetovanj.«* Nekatere izjave kažejo tudi na to, da je čas med pandemijo pomagal udejanjiti kakšno zamisel, ki je bila prisotna že prej, pa se zaradi različnih ovir ni realizirala, kot npr.: *»Če bi želeli v normalnem času organizirati toliko izobraževanj na daljavo, bi porabili ogromno časa za priprave itd., tako pa smo praktično čez noč pridobili nov model, ki se je množično uporabljal.«* Vsi ti dosežki in novopridobljene izkušnje so pomagale, da se je pri marsikaterem vodilnem ali strokovnem delavcu strah pred novim in nepoznanim zmanjšal.

Do zdaj smo prikazali in analizirali številne pozitivne izjave vprašanih, ki kažejo na to, da je bil marsikdo sposoben transformirati travmatično izkušnjo v aktivno delovanje, ki mu je prineslo pozitivne občutke večje suverenosti, strokovnega zadovoljstva in pozitivnega vrednotenja izobraževanja na daljavo. Vendar ob tem ne smemo spregledati sklopov zapisov, ki kažejo na to, da smo prešli v novo, morda celo zahtevnejšo fazo, ko je bila tista prva ob razglasitvi pandemije, ko je marsikdo še imel upanje, da se bo le-ta kmalu končala. Teh zahtevnih družbenih razmer v času, ko pripravljamo to študijo, to je jesen 2021, namreč še ni konec.

Ko so anketiranci izpolnjevali vprašalnik poleti 2021, so to zaznavali. Sporočili so, da dlje kot traja epidemija, več je naveličanosti, jeze, zaskrbljenosti, še vedno namreč živimo v negotovosti. Takole so zapisali: *»Dlje kot je trajala epi-*

demija, bolj se me je lotevala naveličanost, morda jeza.« »Raslo je nezadovoljstvo nad slabim informiranjem (internim v instituciji in državnim v medijih) – (pre)malo uporabnih in pozitivnih informacij.« »Iz začetne zaskrbljenosti je v nekem trenutku zraslo ogorčenje nad nekaterimi nesmiselnimi ukrepi.« »Z vsakim podaljšanjem epidemije sta se večala tudi moj stres in slaba volja.« »Sem učiteljica in spadam v razred pred tablo, in ne pred računalnik.« »Strah glede okužb se ni spremenil, se pa povečuje negotovost za motiviranost ljudi za delo na daljavo ob ponovnih podobnih situacijah.«

Vodilni in strokovni delavci so izrazili občutenja, ki jih doživljajo ob tem, da še vedno živimo v negotovosti: *»Še vedno je vsako zaprtje šol izredno stresno. Morda še bolj kot tisto prvo marca 2020, saj smo bili takrat prepričani, da se bodo zadeve hitro uredile. Zdaj pravzaprav nič ni gotovo in iz tedna v teden s strahom pričakujemo, kaj se bo zgodilo.« »Treba je imeti pripravljenih več scenarijev, biti nonstop v pripravljenosti.« »Strah, nemoč, nejasen pogled v prihodnost.«* Marsikdo od njih je izrazil željo, naj se to nikoli več ne ponovi. *»Tega si ne želim več podoživljati. Ko si na svojem delovnem mestu, ni motenj kot npr. ,mami, jaz sem lačen' ali ,mami, računalnik mi je zmrznil, nič ne slišim učiteljice' in podobno.« »Ne želimo si ponovnega zaprtja, delo v šoli, predvsem vaje pri praktičnih predmetih, je nepogrešljivo.« »Čas, ki mi je sicer prinesel nove izkušnje, a bi ga rada kmalu pozabila.«*

Teh navedb ne gre spregledati. Kažejo na to, da so vodilni in strokovni delavci utrujeni, da je intenziven čas med pandemijo, v katerem so se družbeno odgovorno odzvali na situacijo in marsikdo in marsikdaj presegli svoje zmožnosti, pustil posledice. Da si ponovno želijo miru pri delu, dela v okolju, ki ga dojemajo kot tistega, ki je izobraževanju najbolj imanenten, prvenstveno je to delo z udeleženci v živo. Tam, kjer se bo izobraževanje odraslih na daljavo ohranilo, ker ustreza značilnostim nekaterih skupin odraslih (npr. zaposlenih, odraslih, ki morajo usklajevati različne vloge in zato potrebujejo fleksibilnejše izobraževalne oblike), pa si želijo, to je bilo razvidno iz odgovorov pri drugih vprašanjih, ustreznih pogojev za delo, ki jih ta vrsta izobraževanja zahteva.

Te ugotovitve potrjujejo tudi naslednji zapisi, ki so jih vodilni in strokovni delavci prispevali ob koncu tega sklopa vprašanj, ko so strnili svoja spoznanja iz časa med pandemijo.

Takole so povedali: **Sčasoma sem spoznal/-a ...**

- kako pomembna je sposobnost prilagajanja: »V času dela od doma in izvajanja izobraževanja na daljavo nisem imel časa misliti na način in metode, ki smo jih uporabljali, da udeležencem in svetovancem nudimo kakovostno izobraževanje in svetovanje. Zdaj z distance lahko ugotavljam, da je imela ta oblika izobraževanja svoje negativne in tudi pozitivne plati in učinke. Izobraževanje odraslih sloni na prilagodljivosti in prilagajanju ... Razumem takratno situacijo in ne bi nič spremenila, saj menim, da smo se v dani situaciji vsi kar najbolj potrudili. Zagotovo je bila to zanimiva izkušnja za ozaveščanje, kako pomembne so prilagodljivost, ustvarjalnost, sistemskost, urejenost področij dela za preprečevanje tveganj tudi na našem področju dela. Kdor je fleksibilen in pozitiven tudi v času velikih neznank, najde poti za uspešno delovanje. Da je vse za nekaj dobro, veliko dobrega smo se naučili iz situacije. Spremenili način dela, vnesli fleksibilnost v delo. Pričakoval sem, da bo stanje v nekaj mesecih enako kot nekoč. Zdaj se zavedam, da se bomo morali prilagoditi na nove razmere, ki so nepredvidljive. Sčasoma sem spoznavala, da bo trajalo dlje časa, da se je nujno prilagoditi. Vesela sem, da sem se znala prilagoditi. Nič ni nemogoče. Spremembe so naša stalnica. Vsake spremembe so na začetku negotove.«
- da so se nam odprle nove možnosti delovanja: »Danes je izobraževanje na daljavo nekaj vsakdanjega. Mislim, da je to pozitivna zgodba, ki nam je odprla nove možnosti delovanja. Včasih je treba biti soočen s situacijo, kot je bila pandemija, da se spraviš iz cone udobja in organiziraš izobraževalni proces na način, ki bo ustrezal tako udeležencem kot izvajalcem. Vse restrikcije so izrazito negativno vplivale na posameznike in družbo kot celoto. Definitivno pa je digitalizacija neizbežna in določene stvari, ki so se prej mogoče zdele preveč težavne za izvajanje na daljavo, so zdaj že postale nova realnost.«
- da se izobraževanje na daljavo ne more primerjati s tistim v živo, vendar ...: »Mislim, da se izobraževanje na daljavo ne more primerjati s klasičnim izobraževanjem. Razlike so zelo velike. Veliki primanjkljaji so v znanju. Pouk na daljavo se ne more primerjati s poukom ,v živo', je pa bolje kot nič. Še vedno so osebni stiki nenadomestljivi, a hkrati smo hvaležni za sodobno IKT. Brez tega bi se vse ustavilo. Neposrednega stika z udeleženci ne more

nadomestiti nobeno, še tako kakovostno in učinkovito delo na daljavo. Refleksija in neposredni stik z udeleženci sta ključnega pomena za obstoj in razvoj izobraževanja in svetovanja ter predvsem znanja kot vrednote. Da je uporaba IKT-tehnologije smiselna, vendar ne nadomešča izobraževanja v živo. Popolnoma nič se ni spremenilo. Jaz še vedno spodbujam fizični stik, to nas ohranja človeške in to sem tudi jasno povedala tečajnikom. Če koga to moti (pa jih ne), bi upoštevala razdaljo in želje. Vidim, da se vseeno lahko marsikaj izvede tudi na daljavo.»

»Danes na to gledam kot na pozitivno izkušnjo, kot na nek nov pristop k učenju, ki se bo gotovo ohranil tudi v prihodnje (vsaj do neke mere). Marsikaj se je takrat zdelo težko, a danes spoznavamo, da so mogoče drugačne poti v izobraževanju. Težko rečem, da so boljše, produktivnejše – so pa vsekakor drugačne. Digitalizacija ima svoje pluse in minuse – na eni strani je, denimo, na enem predavanju udeležencev lahko zelo veliko (več kot v učilnici), a je pridobljeno znanje težje preverjati. Vse bolj je postajalo jasno, da izobraževanje na daljavo kljub vsemu niti približno ne more nadomestiti živega stika.»

- kako pomemben je osebni stik: *»Tehnika je lažji del razmer med pandemijo v vseh segmentih izobraževanja. Socialni del je na daljši rok zahtevnejši. Določene zadeve je mogoče kakovostno opraviti od doma, domača pisarna je realnost. Pogrešam pa živi stik z ljudmi (s strankami, sodelavci). Na začetku je delo predstavljalo velik izziv, na koncu pa smo bili prevelike uporabe spletnih orodij že krepko siti in smo si želeli druženj v živo. Zagotovo smo se naučili veliko novih stvari, da se določene vsebine lahko izvedejo na daljavo, vendar je še vedno zelo pomemben osebni stik, ki ga ljudje potrebujejo. Osebni stik z udeleženci je zelo pomemben. Očitno je izobraževanje na daljavo naša realnost in prihodnost. Za neke stvari je dobro, generalno pa ne, saj potrebujemo stike, interakcijo v živo ... ljudje smo družbena bitja.»*

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Ti zapisi kažejo, da vprašani že lahko refleksivno razmišljajo o izkušnji, ki jim jo je prineslo izobraževanje na daljavo med pandemijo. Iz njihovih zapisov je razvidno, da vrednotijo pozitivne in negativne vidike izvajanja izobraževanja

na daljavo. Utrjeni so v mišljenju, to lahko sklepamo tudi iz njihovih odgovorov pri drugih vprašanjih, da se je na področju izobraževanja odraslih uvajanje izobraževanja na daljavo marsikje in za nekatere ciljne skupine odraslih izkazalo kot ustrezno in so ga pripravljeni razvijati naprej. Ali kot so zapisali sami: *»Danes je izobraževanje na daljavo nekaj vsakdanjega. Mislim, da je to pozitivna zgodba, ki nam je odprla nove možnosti delovanja.«* *»Včasih se je treba soočiti s situacijo, kot je bila pandemija, da se spraviš iz cone udobja in organiziraš izobraževalni proces na način, ki bo ustrezal tako udeležencem kot izvajalcem.«* *»Definitivno pa je digitalizacija neizbežna in določene stvari, ki so se prej mogoče zdele preveč težavne za izvajanje na daljavo, so zdaj že postale nova realnost.«* *»Danes na to gledam kot na pozitivno izkušnjo, kot na nek nov pristop k učenju, ki se bo gotovo ohranil tudi v prihodnje (vsaj do neke mere). Marsikaj se je takrat zdelo težko, a danes spoznavamo, da so mogoče drugačne poti v izobraževanju. Težko rečem, da so boljše, produktivnejše – so pa vsekakor drugačne. Digitalizacija ima svoje pluse in minuse – na eni strani je, denimo, na enem predavanju udeležencev lahko zelo veliko (več kot v učilnici), a je pridobljeno znanje težje preverjati.«*

So pa vodilni in strokovni delavci izpostavili tudi številne pasti oz. pomanjkljivosti izobraževanja odraslih na daljavo, ki jih je treba upoštevati, ko bomo v prihodnje naprej razvijali ta način izobraževanja. V prvi vrsti gre za pomen osebnega stika z udeležencem v živo in kako ga lahko (če ga sploh lahko v vseh primerih in kdaj je to sploh strokovno utemeljeno) nadomeščamo v virtualnem prostoru. Izluščimo le nekatera njihova pojasnila v zvezi s tem: *»Tehnika je lažji del razmer med pandemijo v vseh segmentih izobraževanja. Socialni del je na daljši rok zahtevnejši.«* *»Zagotovo smo se naučili veliko novih stvari, da se določene vsebine lahko izvedejo na daljavo, vendar je še vedno zelo pomemben osebni stik, ki ga ljudje potrebujejo.«* *»Očitno je izobraževanje na daljavo naša realnost in prihodnost. Za nekatere stvari je dobro, generalno pa ne, saj potrebujemo stike, interakcijo v živo ... Ljudje smo družbena bitja.«* Prav v teh zapisih se skriva temeljni strokovni izziv za razvoj izobraževanja odraslih na daljavo v prihodnje. Kaže se v iskanju odgovorov na vprašanja o tem, kdaj je izobraževanje na daljavo smiselno in strokovno utemeljeno in kdaj ne, za katere ciljne skupine je ustrezno in za katere morda ne, kako v primerih, ko se odločimo za izobraževanje odraslih

na daljavo, zagotavljati aktivno sodelovanje udeležencev, še posebej pa udeležanje socialnega vidika tudi pri tej vrsti izobraževanja.

Doživljanje odraslih udeležencev izobraževanja in svetovancev med pandemijo

V evalvaciji nas je zanimalo tudi, kako so udeleženci izobraževanja odraslih doživljali izobraževanje med pandemijo, kakšne so njihove morebitne pozitivne ali negativne izkušnje. To smo vprašali njih same, za mnenje o tem pa smo povprašali tudi vodilne in strokovne delavce. Udeležence smo najprej prosili, naj nam povedo, katere pozitivne izkušnje imajo v zvezi z izobraževanjem odraslih na daljavo v času pandemije.

Preglednica 18: Katere **pozitivne izkušnje** imate v zvezi z izobraževanjem v času pandemije? (N = 248)

	Frekvenca	Odstotek glede na osebe	Odstotek glede na odgovore
Lahko sem prilagajal čas učenju.	90	17,17	36,29
Ni mi bilo treba iti od doma zaradi učenja.	171	32,63	68,95
Kontaktne ure prek računalnika so potekale v času, ki mi je ustrezal.	114	21,76	45,97
Predavanja so se snemala in sem jih lahko poslušal večkrat.	67	12,79	27,02
Prek videostikov sem dobro spoznal druge udeležence izobraževanja v svoji skupini.	44	8,40	17,74
Drugo.	24	4,58	9,68
Nisem imel pozitivnih izkušenj.	14	2,67	5,65
SKUPAJ	524	100,00	

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Le 14 oz. 2,67 % udeležencev je izbralo odgovor, da nimajo nobene pozitivne izkušnje. Večini udeležencev (171 oz. 32,63 %) je bilo všeč, da jim, ker so se izobraževali na daljavo, ni bilo treba iti od doma zaradi učenja. Všeč jim je bilo tudi, da so kontaktne ure prek računalnika potekale v času, ki jim

je ustrezal (114 oz. 21,76 %), da so si lahko sami prilagajali čas učenja. Ta odgovor je izbralo 90 oz. 17,17 % udeležencev, prav tako, da so se predavanja snemala in so jih lahko poslušali večkrat (67 oz. 12,79 %). Manjšina udeležencev je izbrala odgovor, da so prek videostikov dobro spoznali druge udeležence izobraževanja v svoji skupini (44 oz. 8,40 %).

Med drugimi pozitivnimi izkušnjami so udeleženci navajali še naslednje:

- *Mentorica nas je opozarjala na literaturo in nam prek spleta pošiljala dodatno zanimivo gradivo.*
- *Presenetilo me je, da je pouk potekal enako kakovostno kot v živo, na koncu sem kar pozabila, da smo »na daljavo«. Tudi pridobljeno znanje (italijanščina) po moje ni bilo nič slabše kot prejšnja leta.*
- *Individualno delo je predavatelj komentiral in skupaj sva poiskala izboljšave.*
- *Mentorica v programu PUM-O¹⁰ mi je zelo pomagala pri učenju. Individualne ure so mi pomagale, da sem zaključil letnik.*
- *Bolje vsaj na tak način kot nič.*
- *Med učenjem sem lahko imela otroke ob sebi. Ni bilo treba iskati »varuške«.*
- *Eno od tem je bilo smiselno izpeljati na daljavo, saj se tako krepijo tudi digitalne spretnosti v smislu »learning by doing«.*
- *Predavateljica se je zelo trudila, da so bila predavanja zelo zanimiva, in ne monotona. Večkrat nam je dala možnost, da smo se o določeni temi pogovarjali ali izrazili svoje izkušnje, spomine, občutke. Prav tako je k predavanju povabila goste, ki so naše druženje še popestrili. Zelo se je trudila tudi z dodatnimi viri – dodatna pisna gradiva, povezave na različne referenčne arhive ...*
- *Lahko sem si prilagodila čas za učenje (kakšen dan manj, drugi dan več, odvisno od počutja in kondicije tisti dan), razporedila sem si čas in termin, ki mi najbolj ustreza, in zaradi tega mi ni bilo treba iti od doma. Imela sem srečo, da sem lahko v času pandemije izbrala tiste predmete, ki so bili nekoliko lažji oz. sem se jih lahko učila tudi sama.*

10 PUM-O: Program Projektno učenje mlajših odraslih

- Naučila sem se veliko, pridobila sem veliko izkušenj, še posebej z računalniškim delom ...
- Zdaj zelo razumem težave mladih, ki se šolajo na daljavo.

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Udeleženci so s svojimi odgovori potrdili tisto, kar so opisovali že vodilni in strokovni delavci. Odraslim udeležencem izobraževanje na daljavo ustreza s t. i. prostorsko-časovnega vidika, ker ni potrebna poraba časa in denarja za obiskovanje izobraževanja v izobraževalni organizaciji oz. ker si lahko sami prilagajajo čas učenja. Manj učinkovito pa je bilo izobraževanje na daljavo s socialnega vidika, saj je le manjšina udeležencev izbrala odgovor, da so s pomočjo videostikov dobro spoznali druge udeležence v skupini.

Zanimalo nas je tudi, katere morebitne negativne izkušnje imajo udeleženci v zvezi z izobraževanjem na daljavo v času pandemije.

Preglednica 19: Katere **negativne izkušnje** imate v zvezi z izobraževanjem v času pandemije? (N = 248)

	Frekvenca	Odstotek glede na osebe	Odstotek glede na odgovore
Pogrešal sem osebni stik z učiteljem.	110	24,66	44,35
Pogrešal sem osebni stik z organizatorjem izobraževanja.	29	6,50	11,69
Pogrešal sem osebni stik z drugimi udeleženci izobraževanja.	104	23,32	41,94
Med izobraževanjem me je bilo strah, da zataji tehnika.	42	9,42	16,94
Nisem bil sproščen pri stikih prek računalnika.	28	6,28	11,29
Počutil sem se osamljenega pri učenju.	22	4,93	8,87
Pri preverjanju znanja prek računalnika nisem mogel pokazati vsega svojega znanja.	20	4,48	8,06
Drugo.	19	4,26	7,66
Nisem imel negativnih izkušenj.	72	16,14	29,03
SKUPAJ	446	100,00	

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

72 ali 16,14 % udeležencev sploh ni imelo negativnih izkušenj pri izobraževanju na daljavo. Skoraj polovica udeležencev (110 oz. 24,66 %) je izbrala odgovor, da so pogrešali osebni stik z učiteljem, skoraj toliko (104 oz. 23,32 %) pa, da so pogrešali osebni stik z drugimi udeleženci izobraževanja. Manj pogosteje so anketirani izbrali druge možne odgovore, med temi nekoliko izstopajo le odgovori, povezani s strahom pred uporabo tehnike.

Med drugimi negativnimi izkušnjami so udeleženci navajali še naslednje:

- *Glavna pomanjkljivost je odsotnost živega stika med udeleženci in mentorjem, vendar ocenjujem, da ima izvajanje na daljavo vseeno veliko pozitivnih stvari. Med njimi je glavna, da so se programi vseeno izvajali, čeprav na daljavo, drugače bi nenadoma obsedeli sami doma.*
- *Predavatelj je včasih spregledal, ko si se želel oglasiti, istočasno se je oglašalo več slušateljev, kar je povzročalo zmedo in kakofonijo ...*
- *Pogrešala sem pot na predavanje.*
- *Nekateri učitelji so imeli slabo spletno povezavo, saj vemo, da še vedno povsod po Sloveniji ni dobrih povezav.*
- *Negativna izkušnja je bilo celotno izobraževanje v vašem centru. Z veseljem vam bom naredila negativno reklamo. Če bi vedela, kaj vse me čaka, bi se z gotovostjo odločila za katero drugo srednjo šolo. Vsa pohvala le dvema ali trem profesorjem za prizadevnost!*
- *Praktično delo okrnjeno za 100 %.*
- *Veliko časa smo porabili zaradi težav s tehniko.*
- *Nismo imeli programa, po katerem bi delali.*
- *Različni udeleženci so imeli različno predznanje, kar je vplivalo na hitrost pridobivanja posameznih spretnosti. Pri enem programu sem imela občutek, da zadržujem skupino, če pričakujem dodatno pomoč; to me je seveda oviralo pri napredovanju. Mislim, da tega problema organizatorji niso premislili, prav tako ne predavatelj. Pri neposrednem stiku bi se predavatelj lahko posvetil počasnim ...*
- *Kot rečeno, nekateri to obliko jemljejo kot osebno pomoč pri doseganju svojih deficitov v znanju, drugi pa stagnirajo in izgubljajo čas.*

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Iz njihovih odgovorov lahko izluščimo težave, ki so nastale zaradi nedelujoče tehnike, zaradi večjih razlik v predznanju udeležencev, zaradi pomanjkanja živega stika oz. občutka, da jih je predavatelj spregledal, ko so se želeli oglašiti oz. ko so potrebovali pomoč.

Udeleženci so potrdili to, kar so pri različnih odgovorih navajali že učitelji, namreč, da je bila zanje največja težava pri izobraževanju na daljavo pomanjkanje živega stika z učitelji in z drugimi udeleženci izobraževanja. Sklepamo, da so imeli udeleženci največ neposrednega stika z organizatorji izobraževanja odraslih, saj jih je 29 oz. 11,69 % izbralo odgovor, da so pogrešali osebni stik z njimi.

Tudi vodilne in strokovne delavce smo vprašali, **kako je po njihovem mnenju pandemija vplivala na doživljanje izobraževanja oz. svetovanja pri odraslih udeležencih.**

Ko gre za **pozitivna doživljanja**, so vodilni in strokovni delavci potrdili tisto, kar so sporočili tudi udeleženci sami. Namreč, da jim je izobraževanje na daljavo pomenilo prihranek časa, ker se jim ni bilo treba voziti na izobraževanje, prihranek pri stroških. Opažali so tudi, da jim je bilo všeč, da so si sami lahko določili čas za učenje. To jim je omogočalo večjo fleksibilnost, prilagodljivost, več časa za individualno učenje.

Preglednica 20: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **pozitivnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – **PRIHRANEK ČASA IN STROŠKOV, LAŽJE USKLAJEVANJE OBVEZNOSTI, VEČJA DOSTOPNOST**

POZITIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – PRIHRANEK ČASA IN STROŠKOV, LAŽJE USKLAJEVANJE OBVEZNOSTI
• Prihranek časa, ker se ni treba voziti v izobraževalno organizacijo. (40)
• Lažje usklajevanje svojih obveznosti (varstvo otrok, služba). (35)
• Sami so si določili čas za učenje. Večja fleksibilnost, prilagodljivost. Več časa za individualno učenje. (10)
• Udobje in ugodje učenja in spremljanja izobraževanja od doma. Več časa so si vzeli za pogovor, doma, v copatah, v svojem varnem okolju. Ni se treba urediti za odhod ven. Sproščeno učenje od doma. (10)
• Prihranek pri prevoznih stroških. (10)
• Možnost ogleda posnetka kadar koli po srečanju. (5)

POZITIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – PRIHRANEK ČASA IN STROŠKOV, LAŽJE USKLAJEVANJE OBVEZNOSTI

- Spoznanje, kaj vse je mogoče izpeljati na daljavo. (3)
- Možnost udeležbe predavanj tudi ob slabem vremenu (sneg). (2)
- Dostopnost do brezplačnih izobraževanj se je povečala. (2)
- Večja udeležba na predavanjih. Večji delež prisotnih udeležencev. (2)
- Tisti, ki so se odločili in smo jih usposobili za delo na daljavo, so bili navdušeni in hvaležni. Veselili so se srečanj prek Zooma, si malo izmenjali vsakdanje informacije in nadaljevali s predavanjem/svetovanjem.
- Doseganje boljših učnih rezultatov.
- Stik je bil OK, kljub računalniku ... (seveda ne kot osebni, ampak OK), nekateri so se ravno zaradi dela na daljavo odločili za sodelovanje ...
- Boljše razumevanje predavatelja brez maske.
- Lažje se je bilo dogovoriti za konzultacije.
- Za del udeležencev je bila to priložnost, da so se lažje vključevali.
- Veselje do drugačnega/sodobnega načina izobraževanja; več svobode in razbremenitve pri aktivnem sodelovanju pri izvajanju programa (udeleženci aktivnejši, bolj sproščeni in varni).
- Lažja udeležba na predavanjih – Zoom.
- Lahko se so vključili na svetovanje kar od doma, iz avtomobila ...
- Velika prednost je pri izobraževanju ali svetovanju na daljavo: udeleženci so se lahko vključevali iz cele Slovenije, število vključenih je lahko neomejeno.
- Za del udeležencev je bila to priložnost, da so se lažje vključevali.
- Več različnih možnosti za spremljanje izobraževanja, posledično večja dostopnost izobraževanja ... mislimo na izobraževanja in predavanja iz tujine.
- Nekaterim je pandemija olajšala in poenostavila vključevanje v izobraževanje, saj so lahko vse opravili od doma.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Vodilni in strokovni delavci so potrdili tisto, kar so sporočili že udeleženci sami, namreč, da je marsikomu od njih pri izobraževanju na daljavo bilo všeč tudi to, da je bilo spremljanje izobraževanja od doma udobnejše, nekateri so ga v zavetju lastnega doma doživljali kot bolj sproščenega. Marsikomu je izobraževanje na daljavo omogočilo udeležbo pri izobraževanju, saj so lažje usklajevali vse svoje obveznosti med delom, družino in izobraževanjem. V nekatera, še posebej brezplačna izobraževanja so se lahko vključevali iz cele

Slovenije, celo iz tujine, kar je povečalo dostopnost do izobraževanja. Na predavanja so se lahko vključili od koder koli, ni bilo nujno, da sedijo doma ali v službi za računalnikom.

Z vidika krepite kompetentnosti odraslih za uporabo IKT-tehnologije je izobraževanje na daljavo med pandemijo prineslo veliko.

Preglednica 21: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **pozitivnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – PRIDOBILI SO NOVA IKT-ZNANJA IN SPRETNOSTI SAMOSTOJNEGA UČENJA

POZITIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – PRIDOBILI SO NOVA IKT-ZNANJA, SPRETNOSTI SAMOSTOJNEGA UČENJA
• Pridobili so nova IKT-znanja in spretnosti. (10) • Več samodiscipline, lastnega načrtovanja učenja. • Ugotovili so, da se je svet spremenil in da morajo naprej ... za svetom ... za novostmi. • Spoznali so nove poti do znanja. • Nekateri so se zelo hitro priučili vseh potrebnih znanj za izobraževanje na daljavo in jim je to začelo celo boljše ustrežati kot v učilnicah. • Nekateri so bili zadovoljni, ker so izboljšali svoje digitalne spretnosti. • Kar veliko udeležencev je navdušenih nad izvajanjem izobraževanja na daljavo – na ta način so okrepili tudi digitalne spretnosti (videokonference, delo v spletni učilnici ipd.). • Navdušenje nad Zoomom in podobnimi aplikacijami, vseč so jim spletni portali in novice z izobraževalno vsebino.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Vodilni in strokovni delavci so sporočili, da številni udeleženci prej niso imeli znanja za uporabo različnih IKT-orodij, za sodelovanje na videokonferencah ipd. Da so zdaj lahko sledili izobraževanju na daljavo, so si morali ta znanja pridobiti. Nekateri so okrepili spretnosti za samostojno učenje in za načrtovanje lastnega izobraževanja.

Preglednica 22: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **pozitivnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo –
POZITIVNA DOŽIVLJANJA LASTNIH DOSEŽKOV

POZITIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – POZITIVNA DOŽIVLJANJA LASTNIH DOSEŽKOV
• Velike spremembe jim je uspelo realizirati, vnesti v svoje delo, življenje, uspeh.
• Ugotovili so, da so močnejši, ko so zmogli delati na daljavo.
• Ugotovili so, da jim bo izobraževanje omogočilo lepše življenje kljub razmeram (druženje, čeprav na daljavo, izobrazba in možnost zaposlovanja ... čeprav na daljavo).
• Pozitivno doživetje je, da so udeleženci in svetovanci dosegali zastavljene učne in druge cilje ter njihovo zadovoljstvo, da so bili uspešni kljub pandemiji covid-19 in učenju ter izobraževanju na daljavo.
• Da so posamezni udeleženci izobraževanja odraslih opravili več obveznosti kot prej – da so na splošno bili rezultatsko uspešnejši pri izobraževanju na daljavo kot v živo.
• Ponosni so bili, da to zmorejo – veseli so bili, da so kljub pandemiji lahko pokazali, kaj počnejo doma –, preizkusili so se v medsebojnem pošiljanju slik, navodil ...
• Navdušenje nad svojimi sposobnostmi.
• Veseli, ker jim je uspelo delovati na nov način.
• Pri jezikovnih tečajih smo ugotovili, da smo bili produktivnejši in smo veliko naredili in napredovali.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Vodilni in strokovni delavci so poročali tudi o tem, da so nekateri odrasli potem, ko so premagali začetne strahove pred uporabo IKT-tehnologije oz. pred izobraževanjem na daljavo na splošno, zelo pozitivno doživljali svoje dosežke. Ponosni so bili, da zmorejo svoje izobraževalne cilje doseči tudi z izobraževanjem na daljavo. Nekateri so bili pri izobraževanju na daljavo celo uspešnejši kot prej pri klasičnih oblikah izobraževanja.

V nadaljevanju prikazujemo odgovore vodilnih in strokovnih delavcev na vprašanje o tem, katera **negativna doživljanja so zaznavali pri udeležencih**, ki so bili vključeni v izobraževanje na daljavo.

Preglednica 23: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **negativnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – ODPOR DO IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – ODPOR DO IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO
• V začetku odpor do učenja digitalnih kompetenc. • Nekateri se z izobraževanjem na daljavo niso strinjali, tako da niso niti poskušali. • Nekateri so zavrnili nov način izobraževanja. • Odpor do izvedbe na daljavo. • Nekateri udeleženci se pouka na daljavo niso želeli udeleževati. • Udeleženci (starejši) so imeli odpor do e-izobraževanja. • Imeli smo primere, ko so se udeleženci izpisali iz izobraževanja, saj niso želeli delati na daljavo, bodisi zaradi tega, ker so verjeli, da se ne bodo nič naučili, bodisi zaradi tehničnih težav. • Nekateri zavračajo tovrstno izobraževanje v smislu »jaz nisem za to«.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Vodilni in strokovni delavci so poročali, da je bilo v začetku pri nekaterih udeležencih čutiti odpor do izobraževanja na daljavo in do tega, da bi se morali naučiti uporabe IKT-orodij za izobraževanje na daljavo. Nekateri si izobraževanja na daljavo niso želeli, zato so ga zavrnili oz. so se odločili, da bodo počakali na čas, ko bo izobraževanje spet omogočeno v prostorih izobraževalne organizacije.

Preglednica 24: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **negativnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo –
POMANJKANJE FIZIČNEGA STIKA, IZOLIRANOST,
POMANJKANJE DRUŽENJA, OSAMLJENOST

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – POMANJKANJE FIZIČNEGA STIKA, IZOLIRANOST, POMANJKANJE DRUŽENJA, OSAMLJENOST	
•	Pomanjkanje osebnih stikov z učitelji, drugimi udeleženci, organizatorji izobraževanja. Ni bilo druženja. (20)
•	Pri nekaterih veliko vlogo igra tudi druženje, vzpostavljanje novih odnosov med izobraževanjem. Povezovanje udeležencev. Vzpostavljanje trdnjših poznanstev. Druženje tudi po zaključku programa. Dlje kot je trajala izolacija, bolj so pogrešali druženje. (11)
•	Osamljenost. Občutek, da ne zmorejo sami. (6)
•	Odtujenost, izoliranost, odrezanost. (4)
•	Delo oz. izobraževanje od doma daljše časovno obdobje ima negativne vplive v smislu socializacije, druženja, fizične kondicije ... osebnega stika ni mogoče nadomestiti!

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Vodilni in strokovni delavci so pritrdili tistemu, kar so v anketiranju sporočili udeleženci, namreč, da so pri izobraževanju na daljavo pogrešali osebni stik in druženje. Pogrešali so osebni stik tako z učitelji kot z drugimi udeleženci izobraževanja. Še posebej za različne programe neformalnega izobraževanja odraslih velja, da je za udeležence poleg znanja, ki ga pridobijo v teh programih, pomembno tudi druženje. Pa ne samo tisto med izobraževanjem, ampak tudi tisto bolj družabno, ki se zgodi ob koncu izobraževanja. Vodilni in strokovni delavci so opažali, da dlje kot je trajala izolacija, bolj so udeleženci pogrešali druženje. Izobraževanje na daljavo ni omogočalo vzpostavljanja trdnjših poznanstev in globljega povezovanja udeležencev.

Vodilni in strokovni delavci so med negativnimi doživljanji zaznavali tudi več tistih, ki so povezana z IKT-opremo in pomanjkljivimi znanji za njeno uporabo, kot smo to lahko zaznali pri odgovorih, ki so jih navedli udeleženci. Morebiti to lahko pojasnimo s sklepanjem, da so na anketo pogostejše odgovarjali udeleženci, ki so bili pri izobraževanju na daljavo uspešni in so svoje strahove pred obvladovanjem IKT-orodij s pridobitvijo novega IKT-znanja uspešno obvladali.

Preglednica 25: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **negativnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – STRAH PRED IKT-ORODJI, POMANJKLJIVA IKT-OPREMA IN ZNANJE, TEHNIČNE TEŽAVE, STRAH PRED NAPAKAMI, UTRUJENOST OD DELA Z IKT-ORODJI

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – STRAH PRED IKT-ORODJI, POMANJKLJIVA IKT-OPREMA IN ZNANJE, TEHNIČNE TEŽAVE, STRAH PRED NAPAKAMI, UTRUJENOST OD DELA Z IKT-ORODJI	
STRAH PRED IKT-ORODJI	
•	Strah pred digitalno tehnologijo. (4)
•	Strah pred tehnologijo, dvom vase, da bo zmogel sam uporabljati tehnologijo.
•	Strah pred učenjem uporabe računalnika s pomočjo svetovalca (po telefonu).
•	Strah pred novimi izzivi (uporaba IKT).
•	Bilo jih je strah, niso znali uporabljati računalnika, tablice ...
•	Strah pred uporabo tehnologije (predvsem pri starejših udeležencih).
•	Predvsem strah pred nedelovanjem tehnike.
•	Strah pred IKT-orođji je vplival na njihovo učenje in povzročil dodaten stres.
POMANJKANJE IKT-OPREME IN ZNANJ	
•	Slabša pripravljenost na uporabo IKT-orođij. (8)
•	Nekateri niso imeli tehničnih možnosti za stike. Brez pametnih telefonov in brez računalnika je težavnejše spremljanje in prepoznavanje odziva. (5)
•	Nekaterim uporaba digitalne tehnologije še vedno predstavlja težavo.
•	Nekateri so ugotovili, da so »nehote izločeni«, ker nimajo IKT-podpore.
•	Del javnosti je še bolj izločen (če nimajo infrastrukture in znanj zanjo, se ob prevladujočem diskurzu v javnosti počuti jo nekompetentne in osamljene – pojav ni nič novega in je bil ugotovljen že davno –, vrzel raste, ukrepi so neučinkoviti, ker so nepovezani, odzivnost odločevalcev je slaba glede na vrsto težav, na katere se je treba odzivati).
•	To je negativno vplivalo zlasti na tiste z nižjimi digitalnimi kompetencami.
•	Pomanjkanje tehnične podpore (starejši nimajo računalnikov, vse poteka počasneje zaradi nezaupanja, neznanja).
•	Preslaba digitalna opremljenost z računalniki, pametnimi telefoni ...
•	Tisti z omejenim dostopom do infrastrukture ... so imeli več ovir kakor običajno.
•	Podležje ima slabše delujoče spletne povezave, težko je bilo vzbuditi motivacijo, za vključitev v izobraževanje na daljavo ni bilo ustrezne opreme, niso poznali vseh orođij.

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – STRAH PRED IKT-ORODJI, POMANJKLJIVA IKT-OPREMA IN ZNANJE, TEHNIČNE TEŽAVE, STRAH PRED NAPAKAMI, UTUJENOST OD DELA Z IKT-ORODJI

- Težave z dostopom do računalnika.

TEHNIČNE TEŽAVE, STRAH PRED NAPAKAMI

- Težave z IKT-opremo. (4)
- Slab internetni signal, povezava. (3)
- Strah pred napakami, nelagodnost ob priznanju, da nečesa ne znaš ... (2)
- Tehnične težave – dostopnost za vsakogar.
- Težave z računalniki, slabe spletne povezave.
- Napetost/živčnost pri tehničnih motnjah.
- Tehnične težave (slab zvok, zmrzovanje ekrana, pomanjkanje tehnične opreme in znanja).
- Slaba tehnologija doma jim ni omogočala vsega, kar bi z izobraževanjem na daljavo lahko koristili.
- IKT-težave, spletne povezave so bile prešibke, saj so istočasno imeli pouk starši in otroci.
- Utujenost in prenasičenost od (digitalizacije): od e-knjig, e-predavanj, spletnih seminarjev ...
- Prevelika količina dela in čas, preživet pred zasloni.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Vodilni in strokovni delavci so zaznavali, da je bilo številne udeležence ob začetku izobraževanja strah uporabe IKT-opreme in IKT-orodij. Iz njihovih odgovorov pri drugih vprašanjih lahko sklepamo, da je bilo to še posebej izrazito pri starejših, pri manj izobraženih, pri tistih, ki so imeli doma slabo IKT-opremo in slabo spletno povezavo. Vodilni in strokovni delavci so opozorili na to, da so bili nekateri udeleženci prav zaradi teh težav iz izobraževanja izključeni oz. jim je bila onemogočena vključitev. Opozorili so na podeželje, kjer so marsikje spletne povezave še zelo šibke oziroma jih na nekaterih območjih še vedno ni. Nekaterim udeležencem se je sicer uspelo vključiti, vendar jim slaba oprema doma ni omogočala vsega, kar bi pri izobraževanju na daljavo lahko uporabili. Težave so se pojavljale tudi zato, ker so se poleg njih pogosto doma učili tudi otroci, vsak na svojem računalniku, kar je preobremenjevalo spletne povezave. Pojavljali sta se utujenost in prenasičenost od zaslonov, pogostosti spletnih konferenc, učenja iz e-gradiv.

Preglednica 26: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **negativnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – POMANJKANJE ČASA ZA IZOBRAŽEVANJE, PREOBREMENJENOST, SLABI POGOJI ZA IZOBRAŽEVANJE DOMA

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – POMANJKANJE ČASA ZA IZOBRAŽEVANJE, PREOBREMENJENOST, SLABI POGOJI ZA IZOBRAŽEVANJE DOMA
• Težave z usklajevanjem delovnih obveznosti, izobraževanja in varstva otrok. Težave, ker so se doma šolali tudi otroci. Preobremenjenost v nekaterih poklicih – posebej zdravstvenih. (11) • Občasno obup, tudi zaradi neustreznih pogojev za učenje (okolje, oprema, skrb za otroke), velika obremenitev, odklanjanje izobraževanja in pomoči.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Pri analizi odgovorov vodilnih in strokovnih delavcev na prejšnja vprašanja smo že večkrat osvetlili veliko obremenjenost udeležencev izobraževanja, ker je od doma hkrati potekalo delo, šolanje ali varstvo otrok in izobraževanje. Težko so usklajevali lastno izobraževanje na daljavo s tem, da so se doma šolali tudi njihovi otroci. Večkrat smo v evalvaciji zasledili informacije, da so imeli težave pri vključevanju in rednem spremljanju izobraževanja na daljavo tisti udeleženci, ki so prihajali iz poklicev, ki so bili v času pandemije posebej obremenjeni, posebej iz zdravstvenih poklicev.

Pri določenih udeležencih so vodilni in strokovni delavci zaznavali doživljanja, ki so bila povezana s širšim družbenim stanjem, v katerem smo se znašli s pandemijo. Pri udeležencih so zaznavali strah, tesnobo, navajali so celo samomorilska nagnjenja. Prisoten je bil strah pred okužbo, pa tudi splošna zaskrbljenost, strah pred novim, neznanim, apatičnost. To je pri nekaterih udeležencih vplivalo tudi na manjšo motivacijo za izobraževanje. Še posebej je bilo to opazno pri ranljivih skupinah, kjer so se ovire za vključevanje v izobraževanje še poglobile.

Preglednica 27: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **negativnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – STRAH, NEGOTOVOST, TESNOBA, APATIČNOST

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – STRAH PRED IKT-ORODJI, POMANJKLJIVA IKT-OPREMA IN ZNANJE, TEHNIČNE TEŽAVE, STRAH PRED NAPAKAMI, UTRUJENOST OD DELA Z IKT-ORODJI
STRAH, TESNOBA, APATIČNOST
• Strah, tesnoba, samomorilska razmišljanja udeležencev. (4) • Strah pred novostmi. (2) • Strah pred neznanim. (2) • Ugotovili so, da je v novi situaciji veliko strahov, da pod masko drug drugega težje »začutimo« in se ne naučimo toliko kot brez maske in brez razdalje. • Strah pred napakami. • Nekatere je bilo strah druženja. • Strah pred okužbo. • Splošna zaskrbljenost, apatičnost. • Vključevanje starejših je manjše ali ga sploh ni predvsem zaradi strahu, da zbolijo. • Strah pred druženjem, strah pred fizično prisotnostjo in stikom z ljudmi.
MANJŠA MOTIVACIJA ZA IZOBRAŽEVANJE
• Manjša motivacija pri udeležencih. (6) • Psihološke ovire nekaterih udeležencev so zahtevale precej več motiviranja. • Mnogi so bili na splošno jezni zaradi ukrepov, kar jih ni motiviralo za izobraževanje. • Zmanjšan interes udeležencev za izobraževanje. • Ovire pri ranljivih skupinah so se poglobile, več časa potrebujejo, da se vrnejo v skupine, pojavi se odmaknjenost, nižja je motivacija. • Nemotiviranost. Življenjski obup in svetobolje. • Pomanjkljiva motivacija, še posebej, ko je izobraževanje na daljavo trajalo že dlje časa.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Že udeleženci so v anketah sporočali, da so včasih pogrešali hitrejši odziv učiteljev na vprašanja oz. dileme, ki so jih imeli. To so zaznavali tudi sami vodilni in strokovni delavci, in sicer, da se je pri izobraževanju na daljavo

pogostejše dogajalo, da udeleženci ne morejo vprašati takoj, ko je kaj nerazumljivo. Pri izobraževanju v živo bi predavatelj takoj odgovoril na vprašanje, dilemo udeleženca, pri izobraževanju na daljavo pa to ni bilo vedno mogoče. Udeleženci so tako včasih ostali z neodgovorjenimi vprašanji, kar jim je povzročalo težave pri nadaljnjem sledenju izobraževanja. To je lahko tudi eden od možnih razlogov za prehitro osip udeležencev, če naletijo na učne težave, za katere menijo, da jim sami niso kos, učne pomoči pa ne dobijo takoj.

Preglednica 28: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **negativnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – NI TAKOJŠNJEGA STIKA Z UČITELJEM, KO GA POTREBUJEJO, SLABŠA ODZIVNOST UDELEŽENCEV, TEŽJE SLEDENJE, TEŽJE PRIDOBIVANJE PRAKTIČNIH ZNANJ IN SPRETNOSTI

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – NI TAKOJŠNJEGA STIKA Z UČITELJEM, KO GA POTREBUJEJO, SLABŠA ODZIVNOST UDELEŽENCEV, TEŽJE SLEDENJE, TEŽJE PRIDOBIVANJE PRAKTIČNIH ZNANJ IN SPRETNOSTI	
NI TAKOJŠNJEGA STIKA Z UČITELJEM, KO GA POTREBUJEJO	
• Ne morejo vprašati takoj, ko kaj ni razumljivo.	
• Vendar pa glede na to, da včasih ni bilo interesa s strani izobraževalcev ali pa so na daljavo teme slabo oz. slabše razumljive, si ostal s kupom vprašani, kako naprej.	
• Nov način je prinesel tudi negativne posledice zaradi zmanjšanja stika med udeleženci izobraževanja in učitelji.	
• Nekateri udeleženci so zavrnili tak način izobraževanja, želeli so osebni stik s profesorji.	
• Ni osebnega stika s predavateljem.	
SLABŠA ODZIVNOST, AKTIVNOST UDELEŽENCEV, TEŽJE SLEDENJE	
• Večja zadržanost udeležencev, manj aktivnega sodelovanja, predvsem konverzacije, neosebno.	
• Neodzivnost udeležencev, niso se udeleževali videokonferenčnih srečanj, niso opravljali nalog v e-učilnici, niso dajali povratnih informacij.	
• Težko sledenje, bolj površno obdelana snov, več samostojnega dela.	
• Izgubila se je rdeča nit in raje bi se samo družili.	
• Težave s pozornostjo in očmi.	
• Krajša pozornost.	
• Manjkala je odzivnost s strani udeležencev, ki se niso želeli izpostavljati v debatah; učitelj se je kdaj pa kdaj počutil samega.	

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – NI TAKOJŠNEGA STIKA Z UČITELJEM, KO GA POTREBUJEJO, SLABŠA ODZIVNOST UDELEŽENCEV, TEŽJE SLEDENJE, TEŽJE PRIDOBIVANJE PRAKTIČNIH ZNANJ IN SPRETNOSTI

- Večina udeležencev, ki so bili aktivni pri delu na daljavo, si je enotnih pri tem, da so bolj osredotočeni na delo ob neposredni prisotnosti profesorja v razredu.
- Odrasli se niso vključevali v debate, pojasnjevanje snovi.
- Nekateri so izpostavili, da se pri dolgotrajnem gledanju v ekran pojavijo težave z vidom.
- Izobraževanje na daljavo je bilo psihično zelo naporno, težko sem se zbrala, prav tako moji udeleženci izobraževanja.

- Pomanjkanje diskusije.

TEŽJE PRIDOBIVANJE PRAKTIČNIH ZNANJ IN IZKUŠENJ

- Pomanjkanje izvajanja praktičnega pouka v živo. (4)
- Pomanjkanje prakse. (2)
- Praktična znanja so nazadovala.
- Pomanjkanje praktičnih izkušenj.
- Neizvajanje oz. okrnjeno izvajanje praktičnega pouka.
- Udeleženci so označili kot težje predmete, pri katerih je potreben praktični prikaz.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Vodilni in strokovni delavci so zaznavali manjšo odzivnost oz. aktivnost udeležencev na predavanjih, ki so potekala prek spleta. Nekateri udeleženci so težje sledili, padla jim je koncentracija, bolj površinsko so obdelali vsebine. O tem so poročali tudi udeleženci v anketiranju. Nekateri udeleženci so imeli ob dolgotrajnem spremljanju izobraževanja prek zaslona težave z vidom. Vodilni in strokovni delavci so zaznavali pasivnost udeležencev, pomanjkanje diskusije. Težave so bile pri izvajanju praktičnega izobraževanja, pridobivanju praktičnih znanj, razvoju spretnosti.

Preglednica 29: Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o **negativnih** doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – TEŽAVE RANLJIVIH SKUPIN

NEGATIVNA DOŽIVLJANJA UDELEŽENCEV – TEŽAVE RANLJIVIH SKUPIN	
•	Ranljivi so postali še ranljivejši in bolj odrinjeni od izobraževalne ponudbe. Brez individualnega pristopa, motivacije, pomoči pri premagovanju ovir (naša organizacija je nekaterim posojala celo računalnike) ne bo več šlo. Če jih bomo pustili zadaj, se bodo počutili še bolj nesposobne ...
•	Ranljivejše ciljne skupine pa so v tem času nekako »zaspale« in so opazne težave pri ponovnem vključevanju v izobraževalne procese v živo.
•	Udeleženci programa PUM-O so imeli v tem času velike čustvene stiske.
•	Pri mlajših odraslih sem opazila vse večjo navezanost na mobilne telefone in vse manj medsebojne komunikacije, ko smo izobraževanje ponovno začeli v živo. To je nanje s psihološkega vidika zelo slabo vplivalo.
•	Negotovost pri zagotavljanju varnosti in počutja mladih, osamljenost mladih.
•	Pri izobraževanju se srečujem v glavnem z udeleženci iz ranljivih skupin, ki so v programih tudi ali predvsem zaradi komunikacije, druženja, vzpostavljanja novih odnosov in prijateljstev. Nekateri sploh ne morejo, drugi se ne želijo izobraževati na daljavo. Ne marajo izpostavljanja pred drugimi udeleženci, bojijo se napak pri delu z IKT-opremo in se takemu izobraževanju najraje izognejo.

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Tako kot že na drugih mestih v evalvaciji so vodilni in strokovni delavci tudi na tem mestu še posebej opozorili na težave ranljivih skupin. Ti so postali še ranljivejši in bolj odrinjeni od izobraževalne ponudbe. Sami so ugotavljali, da brez individualnega pristopa, motiviranja, pomoči pri premagovanju ovir ne bo več šlo. Pomen strokovne podpore ranljivim skupinam, ki je bil v andragogiki že prej postavljen v samo središče dela z udeleženci, se je pri izvajanju izobraževanja na daljavo še okrepil.

USPEŠNOST UDELEŽENCEV PRI IZOBRAŽEVANJU NA DALJAVO MED PANDEMIJO

V evalvaciji so nas zanimala mnenja vodilnih in strokovnih delavcev ter udeležencev o tem, koliko je izobraževanje na daljavo v času pandemije vplivalo na to, da odrasli uspešno zaključijo izobraževanje. Povprašali smo jih tudi o tem, koliko je to vplivalo na osip odraslih iz izobraževanja in kakšni so razlo-

gi za morebitni osip. Ob koncu tega sklopa smo analizirali tudi mnenja vprašanih o tem, koliko je izobraževanje odraslih na daljavo v času pandemije vplivalo na kakovost znanja odraslih udeležencev.

Vpliv izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo na uspešnost udeležencev

V nadaljevanju prikazujemo odgovore vodilnih in strokovnih delavcev o tem, koliko je izobraževanje odraslih na daljavo v času pandemije covid-19 vplivalo na to, da odrasli uspešno zaključijo izobraževanje.

Preglednica 30: Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo v času pandemije covid-19 vplivalo na to, da odrasli **uspešno zaključijo izobraževanje**?

	Frekvenca	Odstotek
Uspešnost odraslih pri izobraževanju je bila med pandemijo enaka kot sicer.	60	32,43
Pandemija je v nekaterih primerih vplivala na uspešnost odraslih pri izobraževanju.	73	39,46
Ne morem oceniti / ne poznam.	52	28,11
SKUPAJ	185	100

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Izmed tistih vodilnih in strokovnih delavcev, ki so podali svojo oceno, jih je bilo 60 oz. 32,43 % takšnih, ki so menili, da je bila uspešnost odraslih pri izobraževanju med pandemijo enaka kot sicer. 73 oz. 39,46 % pa jih je menilo, da je pandemija v nekaterih primerih vplivala na uspešnost odraslih pri izobraževanju. Rekli bi lahko, da so mnenja nekako deljena, približno enako število vprašanih vplivov pandemije na uspešnost ni zaznalo kot število tistih, ki so te vplive zaznali. V nadaljevanju prikazujemo še njihova podrobnejša pojasnila takšnih ocen:

- **Uspešnost je slabša:** Splošno. »Na približno je bil uspeh zagotovo za 20 % nižji. Moramo priznati, da je uspešnost generalno zaradi epidemije pri odraslih manjša. Dosti slabše znanje. Pozabljanje od ene do druge ure. Ocenjujem, da je uspešnost slabša pri odraslih, ki obiskujejo formalno izo-

braževanje. Manj je bilo uspešnih oziroma na prvi pogled so bili uspešni, ker so bili prisotni, vendar učinek je bil bistveno nižji. Jaz mislim, da so zaradi epidemije nekoliko slabši rezultati. Nekaj udeležencev je odpadlo, pri tistih s slabšim uspehom pa se pozna pomanjkanje stika z učiteljem, dodatna razlaga ... Udeleženci imajo veliko manj znanja, kot bi ga imeli sicer. Zelo. Le redki so uspešno zaključili izobraževanje. Pri mladih je bila šolska uspešnost nižja, saj so prevladale stiske. Težje je bilo dogovarjanje s profesorji v šolah, saj so imeli zelo veliko dela. Še posebej pri učenju slovenščine na daljavo je bilo očitno, da je raven pridobljenega znanja nižja.»

Osnovna šola za odrasle: »Pri udeležencih osnovne šole za odrasle je bil rezultat bistveno slabši, osip pa bistveno večji. Nekateri so dobro sodelovali in izobraževanje na daljavo ni vplivalo na njihov uspeh, večina pa se je delu na daljavo izogibala. Veliko manj udeležencev osnovne šole za odrasle se je udeleževalo predavanj in njihov učni uspeh se je znižal. Upad je bil viden tudi pri njihovih delovnih navadah. Zaradi pomanjkanja osebnih stikov je bila motivacija za šolsko delo še manjša kot sicer. Veliko osnovnošolcev ni uspelo zaključiti izobraževanja v roku. Pandemija je pri nekaterih udeležencih zelo negativno vplivala, predvsem pri pridobivanju ocen, saj zaradi dela na daljavo učne snovi niso usvojili tako, kot če bi jo v šoli, pri pouku.«

- **Uspešnost je pri nekaterih slabša, pri nekaterih enaka, pri nekaterih pa celo boljša:** »Ponekod je bilo zaznati vpliv epidemije na nižje rezultate, hkrati pa tudi vpliv na boljše rezultate. Pri določenih predmetih so se odrasli izkazali bolje kot v živo, pri drugih spet slabše. Povprečno pa je bila sicer končna uspešnost precej primerljiva. Nekateri udeleženci so bili zaradi tega bolj, drugi pa manj uspešni. Uspešnost je bila boljša kot pri izvajanju v živo. Nekateri so bili še uspešnejši, ker so sprejeli nov način, nove metode učenja. Drugim pa je padla volja, niso aktivno sodelovali oz. dohajali drugih, hitrejših, ki so se hitreje prilagodili na nov način življenja oz. učenja. Pri romskih udeležencih je bil uspeh zaradi individualnega dela večji. Določeni so se v tem času popolnoma našli, drugi pa so popolnoma potonili. Večinoma je bila uspešnost enaka, v določenih primerih celo boljša zaradi prilagojenega načina učenja in ocenjevanja.

V nekaterih skupinah (osnovna šola za odrasle, Romi) je bil rezultat boljši, saj smo se res individualno ukvarjali z vsakim posameznikom posebej. Večina je imela občutek, da so boljše razumljeni, da jim je učna snov prilagojena (zaradi dodatne razlage in podpore). Deloma pri posameznikih, predvsem v individualnih programih oz. v primerih samoizobraževanja (manj realiziranih vsebin). Imeli smo premalo skupin, da bi lahko na splošno podali oceno, ampak na prvi pogled je bila uspešnost enaka ali boljša.»

- **Uspešnost je med pandemijo enaka kot sicer:** »Prav tako – glede na rezultate mature – niso imeli bistvenih težav srednješolci. Rezultati na zaključnih izpitih, poklicni in splošni maturi kažejo, da so bili udeleženci uspešni. Odrasli v neformalnih programih, kjer je pedagoški moment sekundarnega pomena, so brez težav dosegali enake rezultate. Pokazale so se pomanjkljivosti pri izvajanju praktičnih vsebin, vendar so udeleženci izobraževanje kljub temu uspešno zaključili. V neformalnih programih je bila uspešnost enaka, saj so se v programe osebe zavestno vključevale.»

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Ob analizi odgovorov vodilnih in strokovnih delavcev glede uspešnosti odraslih v izobraževanju med pandemijo moramo imeti v mislih, da gre za njihova mnenja, ocene, ki ne izhajajo vedno iz dejansko izmerjene uspešnosti udeležencev in primerjav dosežkov z udeleženci, ki so izobraževanje obiskovali pred pandemijo. Pa vendar so ta njihova mnenja merodajna, najprej zato, ker imajo v izobraževalnih organizacijah podatke, npr. o uspešnosti njihovih odraslih udeležencev na poklicni maturi, vedo, koliko udeležencev je uspešno zaključilo različne programe neformalnega izobraževanja. Drugič pa tudi zato, ker so prvi in najbolj v stiku z odraslimi udeleženci in njihovo uspešnost lahko presojujejo, poznavajoč okoliščine, v katerih so se v času med pandemijo izobraževali. Tem ocenam pa bo smiselno in treba v prihodnjih analizah dodati tudi objektivne podatke o uspešnosti odraslih udeležencev v različnih vrstah izobraževanja.

Iz odgovorov lahko najprej povzamemo, da ni enoznačnega odgovora na vprašanje, ali so bili odrasli bolj ali manj uspešni pri izobraževanju odraslih med pandemijo. Vodilni in strokovni delavci so sporočili, da so bili nekateri manj uspešni, drugi pa celo bolj, pri tretjih pa niso opazili pomembnih razlik. Iz nji-

hovih sporočil lahko sklepamo, da so imeli več težav odrasli iz ranljivih skupin. Že pri drugih vprašanjih so večkrat opozorili, da so bile težave pri udeležencih v programu Osnovna šola za odrasle. Tudi tokrat so izpostavili, da so se ti udeleženci v času med pandemijo *»manj udeleževali predavanj in se je zato učni uspeh znižal«*. Viden je bil *»upad tudi pri njihovih delovnih navadah«*. Vendar je treba osvetliti tudi navedbo anketiranca, ki pravi: *»V nekaterih skupinah (osnovna šola za odrasle, Romi) je bil rezultat boljši, saj so se res individualno ukvarjali z vsakim posameznikom posebej. Večina je imela občutek, da so boljše razumljeni, da je učna snov zaradi dodatne razlage in podpore njim prilagojena.«* To potrjuje, da je v primerih, ko se v izobraževanje na daljavo vključujejo ranljive skupine, potrebno še več učne in drugih oblik podpore ter individualiziranih oblik dela – s tem pripomoremo, da so lahko tudi udeleženci iz teh skupin v izobraževanju na daljavo uspešni.

Pomenljiva je tudi navedba: *»Udeležencem s slabšim uspehom se pozna pomanjkanje stika z učiteljem, dodatne razlage.«* Kot bomo videli pozneje pri odgovorih udeležencev, so ti kot razloge za slabšo uspešnost prav ta razlog navajali kot pomembnejšega. Govori o tem, da je treba pri izvajanju izobraževanja na daljavo iskati drugačne načine, da imajo udeleženci stalno možnost biti v stiku z učiteljem oz. pridobiti učno pomoč, dodatno razlago, kot je to značilno pri klasičnem izobraževanju v živo.

Ob razmišljanju o ustrezni podpori pri izobraževanju odraslih na daljavo v prihodnje je pomenljiva tudi naslednja navedba: *»Nekateri so bili še uspešnejši, ker so sprejeli nov način, nove metode učenja. Drugim pa je padla volja, niso aktivno sodelovali oz. dohajali drugih, hitrejših, ki so se hitreje prilagodili na nov način življenja oz. učenja.«* Iz te izjave lahko izluščimo opozorilo, ki je andragogiki imanentno, namreč, da je ob heterogenosti učne skupine treba posebno pozornost nameniti tistim udeležencem, ki so morebiti šibkejši po predhodnem znanju oz. potrebujejo več časa, da usvojijo določeno snov, več ponavljanja, več učne pomoči. V nasprotnem primeru pri takšnih udeležencih tvegamo, da v izobraževanju ne bodo uspešni.

Kaj pa so po mnenju vodilnih in strokovnih delavcev **razlogi za neuspešnost** nekaterih odraslih udeležencev pri izobraževanju na daljavo med pandemijo? Njihove navedbe navajamo v nadaljevanju.

- **Razlogi za slabšo uspešnost:** »Manj uspešni so bili tisti, ki jim izobraževanje na daljavo ni ustrezalo in niso bili motivirani. Za tiste, ki so že prej iskali izgovore, kako se izogniti izobraževalnim obveznostim, je bila epidemija kot naročena. Pri določenih predmetih je bilo potrebno ogromno lastne angažiranosti, ki je nekateri niso zmogli. Pri posameznikih se je pojavil upad motivacije, svetovalci so pomagali pri spodbujanju posameznikov s klicanjem in nudenjem pomoči. Upad motivacije za izobraževanje, potreba po osebnem stiku. Največ težav so imeli strojni tehniki, zaradi strnjenega usvajanja strokovno-teoretičnih znanj in prakse po koncu epidemije. Računalniška nepismenost in/ali onemogočen dostop do IKT-opreme sta pri nekaterih odraslih vplivala na upad notranje motivacije, kar je posledično vplivalo na uspešno zaključitev izobraževanja.

Ko odrasli udeleženci niso imeli dovolj veščin za uporabo IKT-orodij, ko jim je upadla motivacija za izobraževanje, ko so bili bolj obremenjeni z družinskimi obveznostmi (pomoč pri šolanju otrok, varstvo otrok ...). Manj uspešni so bili udeleženci, ki jim način izobraževanja na daljavo ne ustreza, saj le-ta zahteva veliko mero samodiscipline in dobre organizacije. Manjšina (5 %) morda ni bila tako uspešna, saj delo na daljavo zahteva večjo samoaktivacijo in dobro organizirano delo – vsi niso bili temu kos. Odrasli so bili v veliko primerih manj motivirani za delo in jih je izobraževanje na daljavo obremenjevalo, kar je vplivalo na njihovo zaključevanje izobraževanja. Ni enaka, ker zaradi splošnega negativizma in negotovosti pade motiviranost. Pandemija je izjemno negativno vplivala na uspešnost udeležencev. Pri tistih s slabšo motivacijo oz. tistih, ki jih naprej vleče skupina. Negativno, ker se izobraževanje ni izvajalo neposredno, pač pa po Zoomu. Težava neformalnega izobraževanja – da se včasih ne jemlje resno. Epidemija to le še poglobi. Sicer med njo nismo nobenega udeleženca 'izgubili', po njej so se vsi z veseljem vrnili v skupinsko izvedbo programa v živo. A upad želje po spremembi je viden. Nekateri se izobraževanju niso udeleževali.«

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Izmed razlogov, ki so jih vodilni in strokovni delavci navajali za slabšo uspešnost nekaterih udeležencev pri izobraževanju na daljavo med pandemijo, lahko izluščimo naslednje: (1) oblika izobraževanja na daljavo jim ni ustrezala, (2)

šibka motivacija za izobraževanje, (3) potrebovali bi več osebnega stika z učitelji, (4) šibka usposobljenost za uporabo IKT-orodij, (5) prevelika obremenitev z delovnimi in družinskimi obveznostmi, (6) šibko razvita sposobnost samodiscipline in organizacije lastnega učenja, (7) potrebovali bi več učne pomoči, dodatne razlage.

Udeležence smo vprašali, ali so uspešno zaključili vse obveznosti iz izobraževanja v šolskem letu 2020/2021. Spodnja preglednica prikazuje njihove odgovore.

Preglednica 31: Ali ste **uspešno zaključili vse obveznosti** iz izobraževanja v šolskem letu 2020/2021?

	Frekvenca	Odstotek
Da.	187	75,40
Deloma.	29	11,69
Ne.	21	8,47
Predčasno sem prekinil izobraževanje.	11	4,44
SKUPAJ	248	100,00

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Večina udeležencev je odgovorila, da so svoje obveznosti uspešno zaključili. Ta podatek je pomemben tudi za razumevanje odgovorov pri vseh drugih vprašanjih, na katera so odgovarjali udeleženci. Govori namreč o tem, da so anketo večinoma izpolnjevali udeleženci, ki so bili pri izobraževanju na daljavo med pandemijo uspešni. To lahko v marsičem pojasni njihovo zadovoljstvo z izobraževanjem, učitelji, učnimi gradivi idr., ki smo jih prikazali v uvodnem delu evalvacije. Odprto pa ostaja vprašanje, kako bi na ista vprašanja odgovarjali udeleženci, ki pri svojem izobraževanju niso bili uspešni. S tega vidika so dragoceni odgovori tistih 61 oz. 24,60 % udeležencev, ki so odgovorili, da so svoje obveznosti zaključili le deloma oz. jih niso ali pa so predčasno prekinili izobraževanje.

- **Obveznosti sem zaključil/-a deloma:** »Končati moram še matematiko. Prisostvovala sem samo pouku francoskega jezika. Izpiti niso bili tako

pogosti, kakor bi lahko bili (več možnosti za popraviljanje ocene). Pri enem od neformalnih programov nisem dosegla vseh predvidenih ciljev. Od 11 izpitov so mi ostali trije. Zaključenih imam samo polovico predmetov. Nisem uspešno zaključil predmetov. Prenašamo v naslednje šolsko leto, ker rezultati niso bistveni. Moja udeležba je bila neobvezna, na ljubiteljski osnovi. Resne obveznosti pa lahko spremljaš ob veliki doslednosti in samodisciplini. Razlaga zahtevne snovi brez predavanj in vaj je utrujajoča in manj uspešna. Nekaterih predmetov nisem mogel končati pravočasno zaradi dela in nekaterih zdravstvenih težav. Nekateri predmeti so mi ostali. Domačemu delu bi bilo treba nameniti več časa. Ni bilo energije in volje za dokončanje. Bom letos. Nisem pridobila znanja za ureditev fotografij. Še matura. Čakam še na rezultate z mature. Nekaj časa mi je zmanjkalo. Čakam še maturitetne rezultate, maturo sem opravljal v jesenskem roku. Par izpitov. Nekaj ur nam je še ostalo za naprej. Ni mi uspelo vse, kar sem imel v načrtu za to leto. Verjetno bi končal, če bi bilo več vsebin v živo. Nisem imela dovolj časa. Nisem preveč redno delal nalog. Še dva izpita. Neposredna izmenjava mnenj je neprecenljiva.»

- **Obveznosti nisem zaključil/-a:** »Tečaja še nismo zaključili (7). Opravila sem manj izpitov, kot sem pričakovala. Še enkrat moram v deveti razred. Le nekatere mi je uspelo zaključiti. Nisem mogel končati vseh izpitov zaradi tega, ker je bilo nekaj izpitov ob isti uri. Profesorica sploh ni želela, da še kaj povem, že po prvem odgovoru. Ker se nekateri predmeti niso izvajali. Ostalo je še nekaj predmetov. Odvisno od učenja. Ni bilo formalnega preverjanja znanja. Ostale težave, ki so nastale zaradi pandemije. Zaradi praktičnih izpitov. V času epidemije se mi kot odrasli osebi ne zdi primerno obremenjevati delodajalca z obvezno prakso, saj je sam imel prostorske omejitve, omejitve strank v salonu, če razmišljamo z zdravo kmečko pametjo, ti znanja ni mogel predati, saj je sam moral služiti kruh!«

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Iz odgovorov udeležencev lahko izluščimo nekaj sklopov razlogov za njihovo delno uspešnost oz. neuspešnost. V prvi sklop lahko zajamemo tiste, ki so povezani z motivacijo za učenje, delovnimi navadami in samodisciplino, pomočjo pri učenju, pomanjkanjem stika v živo: »Resne obveznosti lahko spremljaš ob veliki doslednosti in samodisciplini. Zaradi pomanjkanja moti-

vacije do učenja. Zaradi svojih napak. Razlaga zahtevne snovi brez predavanj in vaj je utrujajoča in manj uspešna. Domačemu delu bi bilo treba nameniti več časa. Ni bilo energije in volje za dokončanje. Verjetno bi končal, če bi bilo več vsebin v živo. Nisem preveč redno delal nalog. Profesorica slovenščine mi ni odgovorila na vprašanje, katero snov se je treba naučiti. Profesorica sploh ni želela, da še kaj povem, že po prvem odgovoru. Neposredna izmenjava mnenj je neprecenljiva.»

V drugi sklop lahko združimo navedbe udeležencev, ki govorijo o situacijskih ovirah, ki so jih imeli pri učenju: *»Nekaterih predmetov nisem mogel končati pravočasno zaradi dela in nekaterih zdravstvenih težav. Nekaj časa mi je zmanjkalo.»*

V tretji sklop pa lahko združimo navedbe, ki sodijo med t. i. institucionalne ovire: *»Nisem mogel končati vseh izpitov zaradi tega, ker je bilo nekaj izpitov ob isti uri. Tečaja še nismo zaključili (7). V času epidemije se mi kot odrasli osebi ne zdi primerno obremenjevati delodajalca z obvezno prakso, saj je sam imel prostorske omejitve, omejitve strank v salonu, če razmišljamo z zdravo kmečko pametjo, ti znanja ni mogel predati, saj je sam moral služiti kruh!«*

V nadaljevanju navajamo še izjave tistih udeležencev, ki so predčasno prekinili izobraževanje.

- **Izobraževanje sem predčasno prekinil/-a:** *»Težave so bile pri povezavi in tehniki, zato nisem imel koncentracije in sem se naveličal. Nekoordinirani izpiti, pozno sporočen izpitni rok. Prekinila sem ga zaradi tehničnih pomanjkljivosti na strani organizatorja. Tehnični problemi računalnika so preprečevali sodelovanje pri pouku. Prekinila izobraževanje pred pandemijo. Pandemija je spremenila veliko načrtov in potekov dogodkov v našem življenju. Nekatere na slabše, druge na bolje. Ohranimo, kar nam je olajšalo življenje, in ohranilo kakovost bivanja, učenja. Program so končali konec marca, ker je mentorica odšla na poročniški dopust. Res nisem ljubiteljica sedenja pred zaslonom. Zaposlila sem se. Odsotnost zaradi potovanja.»*

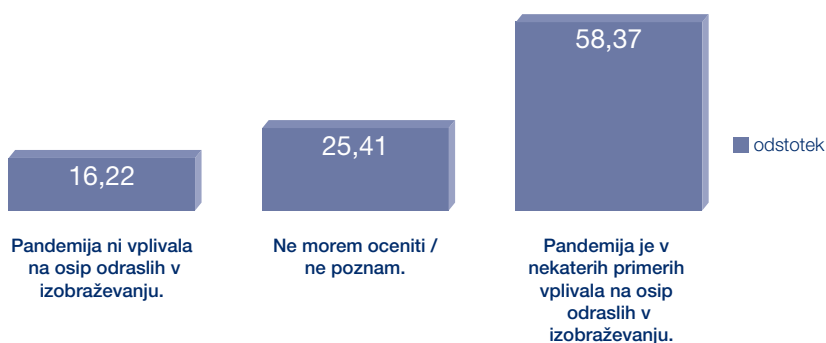
Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Iz odgovorov tistih udeležencev, ki so izobraževanje predčasno prekinili, lahko izluščimo, da so bile tehnične težave pri izobraževanju na daljavo pogost razlog za prekinitev izobraževanja: »Težave so bile pri povezavi in tehniki, zato nisem imel koncentracije in sem se naveličal. Prekinila sem ga zaradi tehničnih pomanjkljivosti na strani organizatorja. Tehnični problemi računalnika so preprečevali sodelovanje pri pouku. Res nisem ljubiteljica sedenja pred zaslonom.« Udeleženci sicer navajajo še nekatere situacijske ovire, kot so: zaposlitev, odsotnost zaradi potovanja ter splošen vpliv epidemije.

Vpliv izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo na osip udeležencev

O tem, koliko je po njihovem mnenju izobraževanje odraslih na daljavo v času pandemije covid-19 vplivalo na **osip udeležencev**, smo vprašali tudi vodilne in strokovne delavce.

Slika 8: Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja na daljavo v času pandemije covid-19 vplivalo na **osip odraslih v izobraževanju?** (N=185)

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Več kot polovica vodilnih in strokovnih delavcev, ki so sodelovali pri anketiranju (108 oz. 58,37 %), je odgovorilo, da je pandemija v nekaterih primerih vplivala na osip odraslih v izobraževanju. Svojo oceno so utemeljevali z naslednjimi razlogi:

- **Pomanjkanje IKT-opreme in IKT-znanja, strah pred uporabo IKT-tehnologije:** »Pomanjkanje IKT-opreme. Zastarela oprema. Težave pri dostopu do spleta (12). Šibko znanje za uporabo IKT-opreme in IKT-orodij (12). Strah pred izobraževanjem na daljavo, pred uporabo IKT-opreme. Nezaupanje do tovrstnega izobraževanja. Odpor do tehnike (7). Neusposobljenost za samostojno učenje. Večja potreba po vodenju med izobraževanjem.«
- **Odpor do izobraževanja na daljavo, ta oblika izobraževanja jim ni ustrezala, težko so spremljali:** »Nekaterim odraslim izobraževanje na daljavo ni ustrezalo, imeli so odpor do te oblike izobraževanja (7). Nekateri odrasli so težko vzdrževali koncentracijo med izobraževanjem na daljavo (3).«
- **Situacijske ovire (preobremenjenost z drugimi vlogami, finančna sredstva):** »Manjše število se jih je izpisalo, ker vsega (otroci, pomanjkanje denarja) niso zmogli. Nekateri doma niso imeli pogojev za izobraževanje (premahnjeni otroci, premalo miru, ni bilo na voljo dovolj opreme, ker so jo otroci potrebovali za šolo ...). Preveč dela oz. pomoči svojim otrokom. Izobraževanja so plačljiva, zato se marsikdo zaradi izgube službe ali strahu pred izgubo službe ni vpisal v izobraževanje. Tisti, ki niso hodili v službo in so imeli doma majhne otroke. Ovira je bila prevelika zaposlenost zaradi službenih in domačih obveznosti. Finančne težave. Pomanjkanje časa in energije zaradi izobraževanja otrok na daljavo.«
- **Ranljive ciljne skupine:** »Predvsem pri starejših odraslih. Osip pri brezposelnih, priseljencih, upokojencih. Zelo je vplivala na strukturo vključenih (npr. vključevali so se tisti z višjo stopnjo izobrazbe). V prvem valu epidemije je bil pri tečajih, ki so se začeli v živo in smo jih po daljši prekinitvi nadaljevali na daljavo, osip približno 30 % (opomba: udeleženci niso dali soglasja za učenje na daljavo). Pri tistih, ki so se vključili, osipa ni bilo. Pred drugim valom epidemije smo učitelje in udeležence že ob vpisu seznanjali z možnostjo prehoda na delo na daljavo. Značilno za ranljive ciljne skupine. Predvsem upokojencev, ki se udeležujejo svetovanja, je bilo bistveno manj. Manjši vpis starejše populacije nad 50 let. Mogoče pri brezposelnih in upokojencih. Pri pripadnikih romske skupnosti, manj so sodelovali po Zoomu, več je bilo odsotnosti, sicer so povedali, da so imeli

težave pri vzpostavljanju povezave, nekateri so bili nedosegljivi po telefonu, zato smo jim vse pošiljali po navadni pošti. Nekateri starejši (upokojenci) niso imeli računalnika niti pametnega telefona. Ali pa niso imeli dovolj znanja za uporabo. Zlasti na ranljive posameznike, ki so se odločili izstopiti iz programa. Pri ranljivih skupinah je bil večji osip.»

- **Vrste izobraževanja oz. izobraževalnih programov:** »Osip je bil v neformalnih izobraževalnih programih in poklicnih usposabljanjih. Predvsem pri izobraževanju za prosti čas. Zaradi izvedbe praktičnega dela. V nekaterih specifičnih programih je bil osip. Na primeru osnovne šole za odrasle sta bila zaznana osip in neodzivnost udeležencev. V javnoveljavnih programih je odnehalo okoli 20 % udeležencev. V središču za samostojno učenje je ostala le tretjina udeležencev. Veliko manj udeležencev osnovne šole za odrasle je prihajalo na pouk. Konkretno v primeru naše Univerze za tretje življenjsko obdobje: v letu 2020/21 smo beležili 38 % nižji vpis kot leto prej. Čeprav smo (po že omenjeni anketi) ugotovili, da posamezne naše vsebine spremlja bistveno več članov, kot jih je bilo v krožku, ko se je le-ta izvajal v živo. Osip je bil pri tečajih tujih jezikov. Odvisno od tečaja, npr. pri jezikovnih, kjer so po navadi udeleženci z višjo izobrazbo, ni bilo težav, pri tečajih slovenščine ali začetnem računalniškem tečaju je bilo težav in osipa več. Zmanjšan vpis v nekaterih poklicih (bolničar-negovalec, zdravstvena nega). Pri udeležencih osnovne šole za odrasle je bil osip velik, večji kot kadar koli prej.«
- **Osip zaradi vpliva pandemije:** »Zagotovo so se posamezniki zaradi epidemije izpisali iz izobraževanja. Menim, da je pandemija vplivala na to, da so odrasli začasno prekinili izobraževanje, a po drugi strani računamo na to, da se vrnejo nazaj. Pandemija je zagotovo vplivala na osip, zlasti pri starejših odraslih, ki so prekinili svoje izobraževanje ali se sploh niso vključili ob začetku programa. V telefonskih pogovorih je bilo velikokrat slišano, da jih je strah, da niso cepljeni, da imajo kronične bolezni. Svoje je naredil stres, po drugi strani je nekatere res prizadel virus. Predvsem zaradi različnih oblik strahu pred okužbo. Preobremenjenost s skrbmi zaradi epidemije naredi ljudi bolne.«

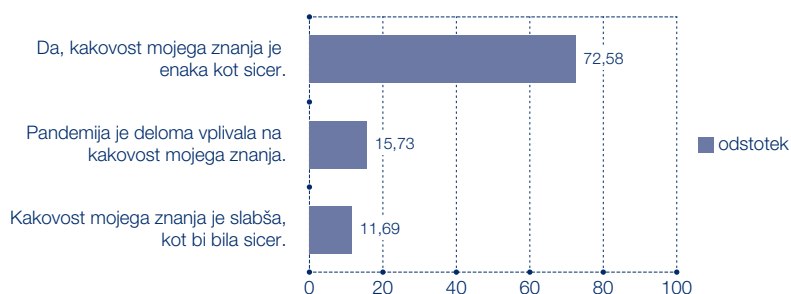
Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Anketirani so pritrdili tistemu, kar so pri navajanju razlogov za manjšo uspešnost v izobraževanju navajali že udeleženci, namreč, da gre pomemben razlog za to iskati v (1) neustrezni oz. pomanjkljivi IKT-opremi in pomanjkljivem obvladovanju IKT-orodij. Pomembno so na manjšo uspešnost nekaterih odraslih udeležencev vplivale (2) situacijske ovire: delovne obremenitve, družinske obremenitve – varstvo otrok, še posebej v času, ko so se otroci šolali doma. (3) Večji osip so vodilni in strokovni delavci opažali pri nekaterih ranljivih skupinah – izstopali so mlajši odrasli in starejši. Sploh mlajši odrasli (npr. osnovna šola za odrasle) so bili več odsotni, manj so se udeleževali predavanj, to pa je vplivalo na njihovo uspešnost in osip. (4) Anketirani so v nekaterih primerih zaznavali osip tudi zaradi same pandemije, zaradi strahu pred okužbo.

Vpliv izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo na kakovost znanja udeležencev

Ob koncu tega sklopa prikazujemo še odgovore udeležencev in vodilnih ter strokovnih delavcev glede kakovosti znanja, ki so jo dosegli z izobraževanjem na daljavo med pandemijo. Udeležence smo vprašali, ali menijo, da so zaradi razmer v času pandemije dosegli **enako kakovost znanja**, kot bi jo v »normalnih razmerah«.

Slika 9: Ali menite, da ste zaradi razmer v času pandemije **dosegli enako kakovostno znanje**, kot bi ga v »normalnih razmerah«? (N=248)

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Velika večina udeležencev (180 oz. 72,58 %) meni, da je kakovost njihovega znanja enaka, kot bi bila sicer. Skupaj je 68 oz. 27,42 % udeležencev menilo, da je pandemija deloma vplivala na kakovost njihovega znanja oz. da je

kakovost njihovega znanja slabša, kot bi bila sicer. Ob tem podatku se spomnimo, da je bilo udeležencev, ki so v anketi sporočili, da so bili pri izobraževanju le deloma uspešni oz. neuspešni ali pa so izobraževanje opustili, 61 oz. 24,59 %. Seveda ne moremo trditi, da so bili zgolj ti tisti, ki so kakovost znanja ocenjevali slabše, kot bi bila sicer »v normalnih razmerah«, prav gotovo pa je verjetno velik delež njih izbral te ponujene odgovore. To je pričakovano, čeprav so, to smo že prikazali, mnogi od tistih, ki so bili le deloma uspešni, povedali, da pa so vseeno opravili nekatere obveznosti in da bodo izobraževanje nadaljevali – ti pa ni nujno, da so slabše ocenjevali kakovost svojega znanja, kolikor so ga pač pridobili. Če odmislimo to dilemo, pa vseeno nekoliko začudi velik odstotek tistih, ki so ocenjevali, da je njihovo znanje enako kakovostno, kot bi bilo sicer. Seveda se moramo vprašati, po katerem merilu so vprašani ocenjevali kakovost svojega znanja – sami meril verjetno ne poznajo, verjetno jim svojega znanja tudi še ni uspelo preveriti v praksi. Ker nimajo druge primerjave, kakovost svojega znanja verjetno merijo tako, da zaupajo učitelju oz. mentorju – če jih je ta ocenil tako, da so uspešno zaključili svoje izobraževanje, potem iz tega verjetno sklepajo, da je njihovo znanje dovolj kakovostno. Da je delež teh, ki svoje znanje ocenjujejo primerno, tako velik, pa gre pripisati dejstvu, ki smo ga že večkrat navedli – da so namreč na anketo odgovarjali predvsem tisti, ki so bili uspešni pri svojem izobraževanju.

Tisti, ki so odgovorili, da je pandemija **deloma vplivala na kakovost** njihovega izobraževanja oz. da je bila **kakovost njihovega znanja slabša**, so za to navajali naslednje razloge:

- **Manj je bilo osebnih stikov z udeleženci in učitelji:** *»Ni bilo osebnega stika, vzdušja v učilnici. Pri izobraževanju na daljavo nisem imela veliko osebnih stikov z udeleženci in izvajalci, ki bi jih potrebovala kot pomoč pri reševanju svoje sramežljivosti. Osebni stik je tudi pomemben. Vedno je boljši osebni stik s predavatelji in učenci! Mislim, da je pri učenju tujih jezikov osebni stik zaželen. Premalo stika s profesorji. Pomanjkanje druženja.«*
- **Manj obravnavanih vsebin, manjši obseg predavanj, predavanja so odpadla, prehitra obravnava snovi:** *»Manj predelane snovi. Veliko predavanj ni bilo ali pa so odpadla. Predelali smo manj snovi zaradi počasnejšega poteka komuniciranja. Premalo komunikacije, premalo pona-*

vljanja. Katastrofalne razlage nekaterih profesorjev ter preskakovanje snovi. Slabši pogoji, pač snov je bila prehitro obravnavana in učitelj se nam je premalo posvetil. Ves program je bil skrajšan. Slabo sem spremljal učno uro.«

- **Manj aktivnega sodelovanja, otežena komunikacija, pasivnost, slabša koncentracija.** »Pri učenju tujega jezika bi gotovo odnesla več, če bi bila v osebnem stiku s predavateljem pri izobraževanju, ki ni zahteval mojega aktivnega sodelovanja, pa je kakovost ostala enaka. Težja komunikacija. V živo je lažje komunicirati. Pogovornega dela med nami ni bilo toliko. Pasivno sodelovanje. Kakovost poučevanja na daljavo je dvorezni meč. Za kamero si, v mislih pa nisi nikoli 100-odstotno pri snovi, ki se obdeluje. Če bi bila izobraževanja v šoli, bi odnesel dosti več znanja, saj si ne dovoliš ne sodelovati. Težja razlaga učitelja, težje sporazumevanje. Vsi dejavniki, kot so slušno, pisno, bralno in govorno razumevanje, so precej slabše delovali, kot če bi imeli to v živo. Tudi pomnjenje je posledično slabše. Ne znam dobro pojasniti, vendar me predavanje na daljavo ni toliko zanimalo kot v ‚živo‘. Za zaslonom bi včasih najraje zaspala, pogrešala sem debate (v živo) o posamezni snovi, izobraževanje na Univerzi za tretje življenjsko obdobje delno pomeni tudi druženje po ‚pouku‘! Lažje gre v glavo, ko spremljaš v učilnici, ko ti nekdo fizično razlaga. Slabo sem spremljal učno uro. Zaradi nelagodnosti in pomislov pri eventualnih tehničnih težavah nisem zbrana v takšni meri, kot bi bila pri predavanjih v predavalnici. Manj si zapomnim v takšnem stanju.«
- **Potreba po dodatni pomoči, pojasnilih:** »V celoti sem razumela vse, vendar sem si želela dobiti še nekaj dodatnih pojasnil, kar ni bilo mogoče zaradi šolanja na daljavo. Pri nekaterih predmetih (matematika) ni bilo razlage in pomoči, ki sem jo potrebovala, da bi predmet opravila. Zelo malo učencev je opravilo matematiko. Malo slabše razumevanje. Učiti se iz gradiv, ki so dolga in obsežna, pomeni, da je preveliko informacij naenkrat in nima istega vpliva, kot če spremljaš razlago primera neke naloge.«
- **Težave pri pridobivanju praktičnega znanja:** »Praktični del dela, izkušnje edino ni mogoče pridobiti na daljavo. Ostalo (podajanje snovi, preverjanje, konzultacije ...) se da vse izvesti na daljavo. Del tega bi bilo dobro ohraniti v prihodnje. Ni bilo praktičnega terenskega dela. Večina

izpitov je praktičnih in jih ni bilo mogoče opravljati takoj. Manj prakse in vaj. Vrtnari se v naravi, tako da je to pomanjkljivost takega učenja. Okrnjen praktični del pouka. Pomanjkanje praktičnih vaj in prikazov. Slabo sem spremljal učno uro. Izvedba praktičnega dela ni bila mogoča zaradi pandemije.»

- **Slaba kakovost organizacije in izvedbe izobraževanja na daljavo:**
»Mislim, da gre za več dejavnikov, med katerimi sta tudi usposobljenost učiteljev in opremljenost. Izobraževanje na daljavo je v Sloveniji na nizki ravni – malo in neustrezno znanje. Bolj gre za prenos predavanj na splet oz. z uporabo videokonferenčnih sistemov, kar pa se zelo razlikuje od uveljavljenih standardov kakovosti pri izobraževanju na daljavo.«
- **Drugo:** *»Nesproščenost zaradi pandemije. Nisem se mogel vsega naučiti zaradi dela. Zaradi bolezni sem imel težave pri učenju. V preteklem študijskem letu nisem pridobila znanja, ki sem ga pričakovala. Mogoče nisem bila v ustrezni skupini glede na svoje predhodno znanje (računalništvo oz. fotografija). Učenje na daljavo me ni veselilo. Obiskovala sem jezikovni tečaj, mislim, da slabše pišem, kot bi sicer. Nisem mogel vedno sodelovati pri predavanju. Ker sem predčasno prekinila izobraževanje. Izkoristek v živo bi bil bistveno večji.«*

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Iz pojasnil udeležencev lahko vidimo, da se večinoma ponovijo isti razlogi, ki so jih tako učitelji kot udeleženci že navajali pri razlogih, zakaj so bili nekatere udeleženci v izobraževanju manj uspešni. Sklepamo lahko, da je bilo za večino udeležencev izobraževanje na daljavo ustrezno, ta skupina udeležencev je to obliko izobraževanja tudi dobro ocenila, tudi njihova percepcija kakovosti znanja, ki so ga pridobili pri izobraževanju, je dobra. Predpostavimo lahko, da so bili to tisti udeleženci, ki so že imeli razvite spretnosti samostojnega učenja, ki so imeli doma ustrezno IKT-opremo in so bili tudi vešč deli z IKT-orodji oz. so jih v izobraževalnih organizacijah za to ob začetku izobraževanja ustrezno usposobili.

Nekaj manj kot 30 % odraslih pa je imelo pri izobraževanju na daljavo težave. Že ob prejšnjih vprašanjih se je pokazalo, da je bilo nekaj težav povezanih s tehničnimi težavami, pomanjkljivo IKT-opremo in nepoznavanjem uporabe

IKT-orodij. Pri nekaterih udeležencih pa so se že odstirali tudi globlji razlogi za težave, udeleženci sami so jih dobro opisali. Šlo je za naslednje razloge:

- Manj je bilo osebnih stikov z drugimi udeleženci in učitelji, kar bi pomagalo udeležencem pri premagovanju težav, s katerimi so se soočali med izobraževanjem.
- Za to skupino udeležencev je bil način obravnave izobraževalnih vsebin neustrezen, bodisi bi si želeli, da bi se snov obravnavala počasneje, da bi bilo več utrjevanja, ponavljala, bodisi da bi bilo na voljo več časa za obravnavo določene snovi.
- Nekateri udeleženci so izpostavili, da je bilo izobraževanje na daljavo izpeljano na preveč pasiven način – frontalno. Premalo je bilo spodbujanja sodelovanja udeležencev ali pa udeleženci sami niso našli načina za aktivno sodelovanje pri poteku izobraževanja. To je povzročilo, da so predavanja spremljali preveč pasivno, da je bila njihova koncentracija manjša, manj so si zapomnili, kar je vplivalo tudi na kakovost znanja, ki so ga pridobili. To je povezano tudi s sporočili udeležencev, da so učitelja na daljavo slabše razumeli.
- Nekateri udeleženci iz te skupine bi potrebovali še dodatna pojasnila, dodatno razlago in učno pomoč, da bi lažje usvojili obravnavane vsebine. Te pomoči niso dobili.
- Ponekod so bili prepuščeni zgolj učenju iz gradiv, česar pa marsikateri odrasli ni več.
- Težave so bile pri pridobivanju praktičnega znanja. Manj je bilo praktičnih vaj in prikazov, to je vplivalo na kakovost njihove praktične usposobljenosti.
- Na to, da nekateri odrasli niso mogli pridobiti tako kakovostnega znanja, kot so si ga želeli, pa so vplivale tudi situacijske ovire: preobremenjenost z delom, bolezen.

O tem, koliko je po njihovem mnenju izvajanje izobraževanja na daljavo v času pandemije covid-19 vplivalo na **kakovost pridobljenega znanja odraslih**, smo vprašali tudi vodilne in strokovne delavce.

Preglednica 32: Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja na daljavo v času pandemije covid-19 vplivalo na **kakovost pridobljenega znanja** odraslih?

	Frekvenca	Odstotek
Pandemija ni vplivala na kakovost pridobljenega znanja odraslih.	46	24,86
Pandemija je v nekaterih primerih vplivala na kakovost pridobljenega znanja odraslih.	96	51,89
Ne morem oceniti / ne poznam.	43	23,25
SKUPAJ	185	100

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Malo manj kot četrtnina vprašanih (43 oz. 23,25 %) se pri tem vprašanju ni opredelila. Da pandemija ni vplivala na kakovost pridobljenega znanja pri odraslih, je menilo 46 vodilnih in strokovnih delavcev oz. 24,86 % od vseh, ki so odgovorili na anketo. Malo več kot polovica (96 oz. 51,89 %) vodilnih in strokovnih delavcev pa je menila, da je pandemija v nekaterih primerih vplivala na kakovost pridobljenega znanja odraslih. Stališča, ki so jih o tem izrazili udeleženci izobraževanja, so torej precej bolj »optimistična«, saj jih je precej več menilo, da je kakovost njihovega znanja primerljiva s kakovostjo znanja, ki bi ga dobili v »normalnih« razmerah. Ker predvidevamo, da vodilni in strokovni delavci natančneje poznajo standarde znanja po posameznih izobraževalnih programih (med njimi so bili tudi učitelji), je njihovo mnenje zato verjetno merodajnejše, nas pa lahko skrbi, če tako misli več kot polovica tega osebja. Povedali smo že, da je treba upoštevati, da tudi oni niso imeli (vseh) objektivnih podatkov za svoje izjave in da gre za njihovo mnenje, ki pa se nam zdi vseeno razmisleka vredno. V nadaljevanju navajamo razloge, ki so jih vodilni in strokovni delavci navajali ob oceni, da je pandemija vplivala na kakovost znanja, ki so ga odrasli v tistem času pridobili z izobraževanjem na daljavo.

- **Oteženo pridobivanje praktičnih znanj in usposobljenosti:**
»Predvsem pri izvedbi praktičnih modulov v izobraževalnih programih. Predvsem se ta primanjkljaj v znanju pozna pri praktičnih veščinah. Ker ni bilo mogoče izvajati praktičnega dela izobraževanja, skupinskega dela, različnih vaj. Nekatere vsebine je zelo težko kakovostno usvojiti na dalja-

vo, predvsem praktični vidik trpi v programih, kjer je zelo pomemben praktični del izobraževanja. Pri tistih programih, kjer je potrebno več praktičnega znanja (3). Pokazale so se manjše pomanjkljivosti pri izvajanju praktičnih vsebin in dobljenih ročnih spretnosti. Pri teoretično naravnanih vsebinah ni sprememb, pri praktičnih prikazih pa je mogoč določen primanjkljaj znanj, predvsem pri udeležencih, ki nimajo predhodnih praktičnih (poklicnih) znanj s področja. Gre predvsem za učne vsebine, pri katerih je potreben praktični prikaz učne snovi.

Zagotovo je pandemija vplivala na kakovost, saj vseh vsebin ni mogoče izpeljati na daljavo. Zlasti problematično je bilo izvajanje praktičnih vsebin, zgrešeno je bilo tudi avtomatsko priznavanje praktičnega usposabljanja pri delodajalcu za poklice, pri katerih je praksa za kakovostno opravljanje dela ključna (primer predšolske vzgoje). Velika težava je bil praktični pouk (4). V programu, kjer ni bilo mogoče opraviti praktičnega dela, je bilo pridobljeno znanje manjše. Mogoče pri splošnih in strokovno-teoretičnih predmetih razlika le ni tako velika, je pa pri praktičnih znanjih ogromna. Pri izrazito praktičnih izobraževanjih je izvedba težja, težje se dela na praktičnih primerih pri tistih predmetih, kjer so potrebne vaje, tam je slabše znanje. Padec temeljnih, usvojenih znanj, predvsem tam, kjer gre za dodatna praktična znanja. Praktični pouk oz. praktično delo (npr. poskusi pri kemiji) je bilo onemogočeno – zdaj se učitelji že prilagajajo, a v prvi fazi to ni bilo mogoče. Kakovost je padla pri strokovnih modulih, ki vključujejo več praktičnega dela, usposabljanja. Če ocenjujem po rezultatih na poklicni maturi, ne bi mogel trditi, da so slabši. Gotovo pa se pozna primanjkljaj pri predmetih, kjer je bilo več praktičnega dela. Vsekakor, praktični del pouka ni bil izveden v celoti v živo, kar zagotovo vpliva. Udeleženci so bili deležni slabšega oz. zelo okrnjenega izvajanja praktičnega pouka oz. praktičnih modulov.«

Določene vsebine so bile obdelane le površno ali pa ne v celoti:

»Določene vsebine so obdelali bolj površno, kakovost pridobljenega znanja je zagotovo slabša, kar so udeleženci tudi sami povedali. Predelane je bilo bistveno manj snovi. Odvisno od programa. Na splošno pa so učitelji rekli, da lahko v istem času kot v živo na daljavo izvedejo dosti manj. Čas drugače teče. Gotovo se je zmanjšala količina snovi, morda so bili programi časovno in vsebinsko delno okrnjeni. Učitelji trdijo, da je bilo vsebine

sicer nekaj manj, da pa je bila ta prav tako utrjena kot pri delu v živo. Z delom na daljavo se zmanjša količina podanega znanja, ker ni mogoče toliko usvojiti kot v učilnici. Pri YouTube vsebinah je tudi v kratkem času zajeto veliko informacij, a hkrati so te manj poglobljene. Kakovost pridobljenega znanja je padla na minimalne standarde. Prilagajanje vsebin. Krčenje. Veliko vsebin je bilo izpuščenih. Z izobraževanjem na daljavo so se znižali standardi, kar ni prav. Zmanjšal se je obseg obravnavane snovi. Pridobljeno znanje je gotovo drugačno, morda ne toliko manj kakovostno, gotovo pa ga je nekoliko manj. Morda ne toliko na kakovost kot na količino predanega znanja, saj je zaradi reševanja morebitnih tehničnih težav in samega načina dela vse skupaj potekalo počasneje. «

- **Nekatere teme so težje razumljive na daljavo, učitelj težje nudi individualno pomoč udeležencu na daljavo kot v živo:** »V predavalnici lahko predavatelj pristopi do udeleženca in mu nudi individualno pomoč, v skupini na daljavo je to težko izvedljivo. Slabše usvajanje vsebin, neosebna komunikacija je pustila veliko odprtih vprašanj glede vsebine ipd. Zelo velik vpliv, ker ni neposrednega stika in ne moreš opaziti pri vseh odziva. Izkušnja je pokazala, da ranljive ciljne skupine potrebujejo osebni stik za prenos znanja (osnovna šola za odrasle, albanske ženske, tujci ...). Kakovost je bila morda nekoliko nižja predvsem zaradi pomanjkanja osebnega stika in zaznavanja učnih težav, ki se v učilnici prej opazijo (zadrega, neznanje, stiska). Na daljavo je nebesedna komunikacija otežena in je sprotno spremljanje in odpravljanje zagat težje. Posledično je lahko kakovost pridobljenega znanja nižja. Nimaš vpliva na takojšen odziv in se podatki porazgubijo. Udeleženec, ki potrebuje pomoč predavatelja, se prek videokomunikacije (Zoom) bistveno bolj izpostavi kot pri delu v živo. Po mnenju učiteljev zato marsikdo ni postavil vprašanj ali preveril svojih izdelkov s pomočjo učitelja.

Kakovost znanja je pri nižje izobraženih manjša, oziroma potrebujejo ob rednem izobraževanju veliko več individualne pomoči, da dosežejo željeno raven znanja. Nekatere teme so težje razumljive na daljavo, zato je bila kakovost prav gotovo v nekaterih primerih okrnjena. Tisti, ki potrebujejo razlago v živo in niso samostojni, niso pridobili enako kakovostnih znanj, kot bi jih sicer. Nekateri so se vključili v izobraževanje na daljavo, ker so morali ... vendar se niso aktivno učili/sodelovali ... se niso mogli

primerjati z drugimi ... učitelji in organizatorji jih niso mogli tako voditi, nadzorovati, spodbujati, preverjati ... jim dati vsakemu posebej dovolj povratnih informacij. Ni ,tutorskega' pristopa, marsikdo ne predela težjih vsebin, ker je doma sam in nima pomoči, da bi pridobil učno pomoč ... Manj je osebnega stika in s tem manj takojšnjih povratnih informacij izvajalcu in možnosti takojšnjega odziva na vprašanja, dileme, težave ... udeležencev. Pri Zoom izobraževanjih pa pri udeležencih zelo hitro pade zbranost. Določene strokovne vsebine je veliko lažje razložiti v predavalnici, v živo. Manj je bilo povratnih informacij s strani učiteljev (možnost spraševanja s strani udeležencev), kar pomeni, da niso mogli toliko preveriti svojega razumevanja snovi ... Menim, da je bila kakovost pridobljenega znanja slabša, saj so bili pogosto prikrajšani predvsem pri praktičnem prikazu in razlagi snovi.«

- **Več frontalnega in manj skupinskega dela, zato oteženo doseganje določenih izobraževalnih ciljev:** *»Na nek način je bilo več frontalnega podajanja snovi, manj skupinskega dela oziroma je skupinsko delo potekalo na daljavo, kar ni enakovredno skupinskemu delu v živo. Ljudje smo bitja z različnimi učnimi stili. Če si bolj slušni ali vizualni tip in je bil zaradi pandemije ta del prikrajšan, je bila s tem kakovost pridobljenega znanja nižja. Posamezniki se niso aktivno vključevali v izobraževanje (bili so priklopljeni, a niso spraševali, niso dajali predlogov ... samo bili so tam in poslušali). Udeleženci se manj ,javljajo', da odgovarjajo na vprašanja, ker je takrat res fokus na osebi, ki govori. V učilnici je to drugače.«*
- **Slabša trajnost znanja:** *»Dosti manj pridobljenega znanja. Tudi kar so se naučili, ni dolgo ostalo. Mislim, da je pridobljeno znanje slabše in manj obstojno. Znanje, ki ga ne dobivamo prek vseh čutnih kanalov, je slabše in gre prej v pozabo. Znanje je v veliki večini manj utrjeno, poglobljeno. Znanje je manj poglobljeno. Vsebine niso bile dobro utrjene. Vprašljivo ohranjanje znanja.«*
- **Pomanjkljivo znanje pri jezikovnem izobraževanju:** *»Pri jezikovnem izobraževanju se pozna slabše znanje na področju govornega sporazumevanja. V jezikovnih programih, kjer se tečaj izvaja v skupini, je raven pridobljenega znanja zagotovo nižja kot v živo. V jezikovnih programih kakovost znanja ni enaka. Kot rečeno, tuji jeziki. Po mojem mnenju in*

kljub vsemu trudu je kakovost pridobljenega znanja slabša. Tudi če so odrasli (na primer v jezikovnih tečajih) motivirani in željni dela, je oblika učenja drugačna, manj je medsebojne interakcije, učitelj ne preverja v tolikšni meri pisnih izdelkov, manj je konverzacije.»

- **Oteženo pridobivanje temeljnih spretnosti:** *»Kjer je šlo za pridobivanje temeljnih spretnosti. Kakovost je slabša pri osnovnem opismenjevanju, to je zelo težko izvajati na daljavo.«*
- **Vpliv sposobnosti samostojnega učenja na kakovost znanja:** *»Odvisno od tega, koliko so se ljudje tudi sicer pripravljali samostojno učiti. Pridobivanje znanja je bilo povezano tudi s sposobnostjo samostojnega učenja, veččin za to pa vsi udeleženci nimajo.«*
- **Razno:** *»Fizična prisotnost in udeležba v izobraževalnem procesu se mi še vedno zdita bolj kakovostni in prinašata boljše rezultate. Pri izobraževanju na daljavo veliko vlogo igrata motiviranost udeležencev in samodisciplina. Nimajo vsi ljudje enakih pogojev (internet, telefon, računalnik ...). Zagotovo oddano delo ni bilo toliko kakovostno, raznoliko kot sicer. Včasih bolj narejeno z ,levo roko'. Je vplivalo, preverjanje znanja na daljavo ni tako kakovostno, kot bi si želeli. Prvo leto so nas ,vrgli v vodo' in možnost je bila samo ena, reši se, kakor veš in znaš. Letošnje leto je bilo bistveno drugače organizirano in smo bili boljše pripravljene.«*

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

Razloge, ki so jih navajali vodilni in strokovni delavci za to, da v nekaterih primerih kakovost znanja udeležencev med pandemijo ni bila takšna, kot bi bila sicer, lahko strnemo v naslednjem:

- Zaradi oteženega pridobivanja praktičnih znanj, pomanjkanja vaj, praktičnih prikazov je bil v nekaterih primerih okrnjen formativni vidik znanja, odrasli so pridobili slabšo praktično usposobljenost.
- Zaradi okrnjenosti podajanja vsebine, bodisi da so bile nekatere vsebine izpuščene bodisi da je bilo premalo časa za njihovo ponavljanje, utrjevanje, je kakovost znanja odraslih v nekaterih primerih zajela zgolj doseganje minimalnih standardov znanja. To je lahko vplivalo tudi na slabšo trajnost

znanja. Posebej so bile izpostavljene težave pri zahtevnejših vsebinah, pri jezikovnem izobraževanju in pri pridobivanju temeljnih spretnosti.

- Tako kot so to izrazili že udeleženci, so tudi vodilni in strokovni delavci zaznali težave, da je bilo udeležencem težje nuditi individualno dodatno pomoč pri učenju na daljavo. V učilnici učitelj prej zazna težave udeleženca in mu lahko takoj pomaga, pri izobraževanju na daljavo pa je bilo to težje, kar je morebiti lahko vplivalo tudi na slabšo kakovost znanja pri tistih udeležencih, ki so imeli več učnih težav oz. so imeli manj razvite spretnosti samostojnega učenja in samoorganizacije lastnega učenja.
- V primerih, ko učitelji niso presegli frontalnih oblik dela in niso zastavili dovolj skupinskih oblik dela pri izobraževanju na daljavo, je lahko to vplivalo na to, da ni bilo mogoče doseči vseh izobraževalnih ciljev.

POGLED V PRIHODNOST

V zadnjem delu evalvacije smo vodilne in strokovne delavce ter udeležence prosili, naj se zazrejo v prihodnost. Izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo v času pandemije covida-19 je bilo zahtevno in za vse izobraževalce odraslih velik izziv. Prineslo pa je tudi veliko dragocenih izkušenj in strokovnih uvidov. Zato smo jih prosili, naj nam povedo, kateri prijemi pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja odraslih oz. pri svetovalnem delu, ki so jih razvili oz. uporabili v času pandemije covida-19, so se izkazali kot takšni, da jih bodo ohranili tudi v prihodnje. Zanimalo nas je tudi, na kaj moramo biti pri izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo oz. pri svetovalnem delu na daljavo v prihodnje posebej pozorni z vidika zagotavljanja kakovosti izobraževanja in svetovanja na daljavo. Udeležence smo spodbudili, naj nam povedo, kaj bi na podlagi lastnih izkušenj v zvezi z izobraževanjem v času pandemije svetovali učiteljem, organizatorjem izobraževanja, svetovalnim delavcem, izobraževalnim ustanovam – na kaj naj bodo pozorni, kako naj pomagajo tistim, ki jih učijo, kaj bi bilo treba zagotoviti.

Katere prijeme pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja odraslih oz. pri svetovalnem delu je smiselno ohraniti tudi v prihodnje

V nadaljevanju prikazujemo odgovore vodilnih in strokovnih delavcev na vprašanje, **kateri prijemi pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja odraslih oz. pri svetovalnem delu, ki so jih razvili oz. uporabili v času pandemije covida-19, so se izkazali kot takšni, da jih bodo ohranili tudi v prihodnje.** Njihove odgovore smo združili v naslednje sklope:

- **Več izvajanja izobraževanja na daljavo oz. kombiniranega izobraževanja kot pred pandemijo:** »V prihodnje bomo kombinirali izobraževanja na daljavo in izobraževanja v živo (21). V večino programov bomo vpletli učenje prek spleta in udeležence seznanjali z iskanjem dodatnih učnih gradiv in virov. Določena predavanja bomo še vedno izvajali na daljavo, saj s tem omogočimo dostop širšemu krogu ljudi. Zavedamo se, da smo sposobni izvajati izobraževanje oz. svetovanje na daljavo. Govorilne ure učiteljev na daljavo. Strokovna izobraževanja na daljavo so odlična, saj se res lažje uskladimo s tekočimi obveznostmi. Delavnice po Zoomu za različne ciljne skupine. Nekatere teme v študijskih krožkih so se izkazale kot zelo primerne za izobraževanje na daljavo – dosegli smo bistveno višjo vključenost iz vse Slovenije in bomo to nadaljevali. Prenos predavanj v živo prek videokonferenc ter snemanje predavanj. Pri tečajih se izobraževanje na daljavo ni izkazalo kot slaba možnost, pri programih osnovne in srednje šole pa kot nekoliko slabša. Izobraževanje bomo kombinirali, teorija na daljavo, praktični del v šoli.

Veliko časa in poti lahko prihranimo vsem, če se lahko koordinacijske in evalvacijske aktivnosti opravijo na daljavo. V prihodnje bomo gotovo kakšen del predavanj izvedli prek spleta. Ohranjamo izobraževalne vsebine na YouTube kanalu, ki jih kombiniramo s srečanji v živo (predavanja, študijski krožki, tečaji, delavnice) in pa tudi s pogovorom z izvajalcem YouTube vsebine neposredno po premieri (odgovori na vprašanja, poglobljena predstavitev teme ...). Vsekakor, še posebej možnosti dela na daljavo zaradi lažjega dostopa do udeležencev, ki so v bolj oddaljenih območjih. Tedenska javna predavanja in krožki v večernem času. Neformalna srečanja na daljavo.

Predavanja iz teorije po Zoomu bomo vsekakor obdržali tam, kjer so velike skupine udeležencev (a le iz tega razloga – pri večjem številu bomo težko v živo zadostili vsem pravilom – razdalja, maska ...). Vsa predavanja bomo imeli v živo takoj, ko bo to mogoče. Še naprej bomo uporabljali spletno učilnico in aplikacijo Zoom. Uporaba spletnih platform (Microsoft Teams, Zoom) pri izobraževanju. Uporaba orodij (Microsoft Teams) za delo v skupinah in komunikacijo v posameznih skupinah ter deljenje gradiv in oddajo nalog. Del formalnega izobraževanja bomo obdržali na daljavo ob predhodnem kratkem izobraževanju odraslih za delo na daljavo. Nekatero programe bomo še naprej izvajali na daljavo. Določena predavanja bodo potekala na daljavo. Določene predmete pri formalnih oblikah izobraževanja bomo zagotovo ohranili v kombinaciji gradiv v spletnih učilnicah, predavanj na daljavo in predavanj v živo (na primer izvedba programa geografija ali zgodovina v osnovni šoli za odrasle).

Ohranili bomo del predavanj na daljavo predvsem za manj zahtevne teoretične predmete ter za uvodne sestanke pred začetkom predavanj. Nekatera predavanja za bolj teoretične predmete bodo še naprej na daljavo. Delo s spletnimi orodji in aplikacijami (Mentimeter, različne spletne table). Kombinacija izobraževanja na daljavo (za vsebine, ko kakovost ne trpi, predvsem teoretične) z izvajanjem v živo. Ohranili bomo izobraževanja, ki bodo potekala izključno na daljavo. Poučevanje jezikov po Zoomu. Tudi ob normalizaciji ali ukinitvi epidemioloških razmer v državi lahko določen del aktivnosti tudi v prihodnje izvajamo na daljavo. Nekatera spletna predavanja (na primer predavanja za starše v okviru centra za družine).«

- **Delovna srečanja na daljavo:** »E-srečanja aktivov. Zoom srečanja, predvsem sestanki partnerjev. Izvedbe nekaterih aktivnosti na daljavo (sestanki, krajši strokovni dogodki, krajša strokovna srečanja ...). Krajši delovni sestanki po Zoomu bodo stalnica. Hitra ad hoc srečanja z uporabniki, odzivnost. Določeni sestanki lahko potekajo na daljavo po Microsoft Teams, Zoomu ...«
- **Uporaba videokonferenčnih sistemov in drugih IKT-orodij:** »Uporaba orodja Microsoft Teams (10). Uporaba videokonferenčnega sistema Zoom (6). Uporaba videokonferenčnih sistemov (4). Ohranili

bomo uporabo raznih IKT-orodij pri izobraževanju in svetovanju (8). Uporaba spletnih učilnic (12). Individualna Zoom srečanja. Dostopnost organizatorjev, predavateljev, svetovalcev z več orodji (Microsoft Teams, Zoom, Viber, Messenger ...). Ohranila bom različne aplikacije za delo (Mentimeter, Jamboard ...) za zanimivejše svetovanje. Deljenje zaslona, delo v skupinah (breakout rooms), uporaba spletnih anket, Mentimeter. Urejena in pregledna spletna in Facebook stran. Google kvizi, interaktivne vaje. Dodeljevanje nalog in gradiva.«

- **Vnaprej pripravljeni načrti in protokoli za izvajanje izobraževanja na daljavo oz. kombiniranega izobraževanja:** »Nastali so kar dolgi protokoli – predvsem lahko izpostavim, da smo pozornejši na to, kdo ima ustrezno IKT-opremo in internet. Razviti protokoli za različne izobraževalne programe za delo na daljavo, ki pa se po potrebi dopolnjujejo, sprotne analize in vpeljevanje izboljšav pri delu, pripravljen načrt. Treba bo že vnaprej načrtovati delo na daljavo, vsaj pri določenih vsebinah, saj je v teh razmerah smiselno pričakovati ponovno razglasitev epidemije. Na teden-ski ravni: pregled izobraževalnih aktivnosti ter načinov izvedbe izobraževalnih oblik, redno obveščanje udeležencev ter učiteljev o načinih izvedbe predavanj in izpitov. Protokoli za izvedbo izobraževalnih aktivnosti prek spletnih učilnic. Načrtovanje in priprava na možnost izobraževanja na daljavo. Točno določene ure dostopnosti zaposlenih na ljudski univerzi, upoštevanje dogovorov ... Naš odnos, da bo delo na daljavo stalnica in da ga morajo udeleženci sprejeti kot normalo.«
- **Seznanitev udeležencev z orodji za izobraževanje na daljavo:** »Individualni pristop pri ugotavljanju predznanja uporabe orodij za delo na daljavo. Osebni stiki (telefon, pošta) pred vsakim srečanjem na daljavo. Seznanitev udeležencev/svetovancev z orodji za učenje in delo na daljavo (preizkus v učilnici). Svetovanje za uporabo IKT-orodij. Individualni pogovori in usposabljanje posameznikov pred začetkom izvajanja izobraževanja (ure, namenjene učenju posameznikov o uporabi IKT-opreme, o načinu komunikacije ...). Udeleženci se uporabe orodja Microsoft Teams naučijo na prvih srečanjih ali v svetovalnem središču. Dati jasna navodila, preveriti opremo, predhodni preizkus delovanja, dati izročke pred izvedbo. Posredovanje navodil – možnost sodelovanja na daljavo. Ozaveščati in izobraževati udeležence o različnih aplikacijah za delo na daljavo. Uvod

v digitalne kompetence. Uvodna srečanja pred vključitvijo. Krajše usposabljanje za delo na daljavo v začetku šolskega leta ter pred začetkom tečajev – urejanje dostopa/licenc ... Krajša IKT-izobraževanja. Tudi primeri uporabe IKT.«

- **Pomoč in podpora udeležencem pri izobraževanju na daljavo:**
»Načrtovanje IKT-podpore. Nuditi podporo udeležencem pri izobraževanju na daljavo (2). Stalen stik z udeleženci in veliko komunikacije o procesu izobraževanja (2). Vzbujanje optimizma, nudenje pomoči, pripravljenost pomagati vsakomur pri še tako majhnih izzivih. Stik z udeleženci tudi zunaj ,rednega urnika' (uporaba Skypa in drugih orodij). Individualno delo z udeleženci (6). Zagotovo e-podpora prek spletnih aplikacij. Podpora, ki se izvaja prek tedenskih motivacijskih pogovorov, ki so nujni za udeležence. Zagotavljanje tehnične podpore udeležencem. Konzultacije, pomoč, podpora in svetovanje udeležencu na daljavo. Stalno spremljanje udeleženčevega napredka. Pomoč pri uporabi tehnologije mora biti stalna in ves čas na voljo 24/7. Posojanje prenosnih računalnikov in naše mobilne učilnice po potrebi. Veliko spodbujanja in pogovorov. Komunikacija med organizatorjem in udeleženci bo potekala še naprej na daljavo – uvodna srečanja, testiranje (z učiteljem), razredne ure ... Osebn pristop (na daljavo), aktivno vodenje in spremljanje oseb. Pomoč na vseh ravneh: računalniško znanje, aplikacija Zoom, ponavljanje snovi.«
- **Podpora strokovnim delavcem (učiteljem, organizatorjem izobraževanja) pri izobraževanju na daljavo:** *»Podpora učiteljem. Zagotavljanje tehnične podpore učiteljem. Dodatna usposobljenost organizatorjev izobraževanj in zunanjih izvajalcev glede uporabe sodobne IKT (tudi različnih aplikacij za popestritev dela na daljavo, izvedb preverjanj ...).«*
- **Didaktični vidiki načrtovanja in izvedbe izobraževanja na daljavo:**
»Predvsem boljše načrtovanje izobraževanja, skrb, da je vsebina interaktivna in zanimiva. Utrjevanje znanja s ponavljanjem. Uporaba različnih aplikacij, e-orodij, ki omogočajo utrjevanje učnih snovi. Snemanje filmčkov. Ko smo na liniji ... se posvetimo prijemom, ki spodbujajo enakovredno vključenost vseh – da ima učitelj nadzor nad sodelovanjem vseh in jim nudi dovolj povratnih informacij, različnih načinov razlage. Posnetki predavanj, ki se

bodo še naprej uporabljali, nekateri so objavljeni na spletni strani. Posnetki uspešnih zgodb. Delo vnaprej, da udeleženci do naslednjega predavanja pregledajo gradivo, videe in da se o njem več pogovarjamo. Ustrezna priprava izobraževalnih programov. Vsekakor posnete vsebine in orodja za komunikacijo. Priprava gradiva vnaprej z dodatno razlago po korakih. Raznovrstno prikazovanje z različnimi gradivi, YouTube, animacije, simulacije. Dodajanje posnetkov predavanj na zaprt YouTube kanal. Na ta način lahko udeleženci večkrat pogledajo posnetke.«

- **Konzultacije na daljavo:** »Konzultacije na daljavo (3). Izvedba konzultacij se zelo dobro obnese prek spleta. Nekaterе oblike dela (npr. konzultacije) se bodo nadaljevale na daljavo (po dogovoru).«
- **E-učni viri:** »Uporaba e-gradiv (3). Uporaba spletnih virov ipd. Objava učnega gradiva. Več gradiva bo v e-obliki (in ne papirni). Dopolnjene spletne učilnice. Več digitalnih gradiv.«
- **Drugačni načini spremljanja udeleženčevega napredka, ocenjevanja:** »Drugačen način ocenjevanja, bolj praktične narave, da dobijo navodila in morajo sami nekaj izvesti. Reševanje preizkusov znanj, raznih anket prek spleta. Opravljanje določenih izpitov na daljavo. Redno spremljanje in napredovanje pri znanju. Povratna informacija udeleženca (če je ni, večja angažiranost svetovalca ali organizatorja izobraževanja).«
- **Svetovanje na daljavo:** »Pri svetovanju na daljavo ... ne vem, stik s človekom pri svetovanju je najpomembnejši. Je pa dobrodošlo predhodno izpolnjevanje vprašalnikov, da se lahko pripravimo za delo s svetovancem. Svetovanje na daljavo prek različnih aplikacij, uporaba digitalnih svetovalnih pripomočkov. Svetovanje po Zoomu za tiste, ki ga znajo uporabljati. Svetovanje po Zoomu, pripomočki za e-svetovanje. Svetovanje na daljavo – pregledi OIN. Videokonferenčno svetovanje.«
- **Informiranje in promocija:** »Informiranja in promoviranja s poudarkom na spletnih načinih, aplikacijah. Individualizirana promocija. Promocija. Učinkovita promocija. Več promocije. Pomen promocije na vključevanje je velik.«
- **Digitalizacija dokumentacije, ki jo je treba izpolnjevati:** »Digitalizacija obrazcev, ki jih morajo izpolniti udeleženci ob začetku izvajanja progra-

mov. Uvedli smo e-prijave za konzultacije in izpite. Razvili smo določene e-obrazce (vpisni list), ki jih bomo uporabili v prihodnje. »

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Odgovori vodilnih in strokovnih delavcev pokažejo, da je čas med pandemijo, ko je bilo treba praktično čez noč prenesti vso dejavnost izobraževanja odraslih v obliko izobraževanja na daljavo, poleg težav, ki jih je bilo treba sproti reševati, prinesel tudi spoznanje, da številnim odraslim, pa tudi izvajalcem, oblika izobraževanja na daljavo s številnih vidikov ustreza. Razlogom za to smo sledili že pri drugih vprašanjih v evalvaciji. Temeljno spoznanje izobraževalcev odraslih med pandemijo je, da bodo izobraževanja na daljavo, še posebej pa kombinirana izobraževanja – delno na daljavo in delno v živo v prostorih organizacije, izvajali več, kot so jih pred pandemijo.

Za primere, ko bo to z vsebinskega vidika utemeljeno, pa tudi racionalno in učinkovito, bodo ohranili tudi izvajanje različnih delovnih srečanj prek spleta. Ohranili bodo uporabo izbranih videokonferenčnih sistemov in orodij. Največkrat so ob tem navajali Microsoft Teams in Zoom ter IKT-orodja, ki prispevajo k spodbujanju večje aktivnosti udeležencev med izobraževanjem (npr. Mentimeter, Jamboard).

Med pandemijo so izvajalci postopoma razvili različne protokole za izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo oz. različne scenarije za prehod iz klasične oblike izobraževanja v obliko izobraževanja na daljavo in nazaj. Tovrsten načrten in sistematičen pristop k izobraževanju odraslih na daljavo želijo ohraniti in ga še nadgraditi.

Izkušnja z izobraževanjem na daljavo med pandemijo je vodilnim in strokovnim delavcem prinesla pomembna spoznanja o tem, da je treba ob začetku izobraževanja na daljavo preveriti predznanje udeležencev glede uporabe IKT-orodij in jih po potrebi usposobiti za to, da bodo lahko aktivno sodelovali pri izobraževanju na daljavo. Spoznali so tudi, kako je z vidika uspešnosti udeležencev v izobraževanju in v izogib osipu med izobraževanjem na daljavo treba udeležencem nuditi stalno tehnično podporo. Izpostavili so pomen stalnega stika z udeleženci in pomen komunikacije v učnem procesu. Ohranili bodo konzultacije na daljavo. Izpostavili so pomen ohranitve svetovanja udeležencem na daljavo v primerih, ko je to smiselno in mogoče.

Enako velja tudi za potrebo po nujenju stalne tehnične in strokovne podpore učiteljem in drugim strokovnim delavcem.

Pomembna spoznanja, ki jih še nismo zaznali, ko smo izvajali prvo evalvacijo v letu 2020, pa so spoznanja glede pomena didaktičnih vidikov načrtovanja in izvedbe izobraževanja na daljavo. Vodilni in strokovni delavci so izpostavili prijeme, ki naj prispevajo k zagotavljanju kakovosti te oblike izobraževanja, in sicer: ustrezen izbor vsebin, strokovna presoja tega, koliko časa je potrebno, da udeleženci pri izobraževanju na daljavo zares usvojijo določene vsebine. Izpostavili so potrebo po tem, da se zagotovi dovolj časa za utrjevanje in ponavljanje. Opozorili so na potrebo po uporabi IKT-orodij, ki pomagajo pri spodbujanju aktivnosti udeležencev v virtualnem okolju, kar je predpogoj za doseganje kompleksnejših izobraževalnih ciljev.

Tudi udeležence smo vprašali, **kaj bi na podlagi lastnih izkušenj v zvezi z izobraževanjem v času pandemije svetovali učiteljem, organizatorjem izobraževanja, svetovalnim delavcem, izobraževalnim ustanovam. Na kaj naj bodo pozorni, kako naj pomagajo tistim, ki jih učijo, kaj bi bilo treba zagotoviti.** Takole so navedli:

- *Nasvet, ki bi gotovo pomagal, je, da se odrečejo poučevanju na daljavo, saj pristni odnos med ljudmi mora biti in v šoli pridobiš dosti več znanja kot na daljavo prek tehnologije.*
- *Glede na to, da je naš učitelj zelo dober, odprt in razumevajoč, da je vedno pomagal, da smo se vsi uspešno povezali, in nam je izobraževanje kljub daljavi zelo približal, si lahko samo želim, da bo tako ostalo tudi naprej.*
- *Pomembno je, da smo o vsem obveščeni. Za nekatere teme so pomembna tudi pisna navodila.*
- *Navadite in sprijaznite se glede tega, ker bo to kmalu postalo redna praksa.*
- *Da je možnost tudi tečajev na daljavo vnaprej.*
- *Da se več ukvarjajo s tistimi, ki jim gre težje.*
- *Samo beseda hvala za vse učitelje.*
- *Vse je v redu.*

Vir: Rezultati vprašalnika za udeležence v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenije, 2021.

Iz odgovorov udeležencev izobraževanja lahko izluščimo potrebo po dobri obveščenosti, tudi pisnih navodilih. Pomembno je tudi njihovo opozorilo, da se je treba več ukvarjati s tistimi, ki jim gre pri izobraževanju težje. Sicer pa je zaznati tudi nekakšno ambivalentnost, nekateri si želijo, da bi se izobraževanje povrnilo v klasično obliko v živo, ker to omogoča pristni stik med ljudmi in prispeva k bolj kakovostnemu znanju. Drugi udeleženci, ki so z izobraževanjem med pandemijo očitno imeli dobre izkušnje, si tovrstnega izobraževanja želijo tudi v prihodnje.

Na kaj moramo biti pri izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo in pri svetovalnem delu na daljavo v prihodnje pozorni z vidika zagotavljanja kakovosti

Ob koncu smo vodilne in strokovne delavce vprašali, **na kaj moramo biti pri izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo oz. pri svetovalnem delu na daljavo v prihodnje posebej pozorni z vidika zagotavljanja kakovosti izobraževanja in svetovanja na daljavo**. Njihove odgovore smo strnili v naslednje vsebinske sklope:

- **Načrtovanje izobraževanja na daljavo:** *»Enoten sistem izobraževanja na daljavo. Dobro načrtovanje izobraževanja. Zelo dobro moramo načrtovati delo vnaprej in predvideti nepredvidljivo. Organizacijska struktura. Na tedenski ravni: pregled izobraževalnih aktivnosti ter načinov izvedbe izobraževalnih oblik. Protokoli za izvedbo. Stalen urnik in vnaprej oziroma pravočasno določeni termini videokonferenc. Finančna sredstva za vlaganje v delovne pogoje. Več načrtovanja. Načrtovanje: kaj je smiselno delati na daljavo in to tudi prilagoditi ter koristno uporabiti pri delu v šoli.«*
- **Ozaveščanje, promocija, informiranje:** *»Predvsem razbijanje strahu in dvomov pri starejših. Treba bi bilo spremeniti miselnost ljudi. Na promocijo in motiviranje za svetovanje tudi na daljavo. Ustrezno obveščanje javnosti – spletna stran. Razbijati predsodke in strah pred učenjem na daljavo. Predvsem spodbuda in motiviranje ljudi za uporabo računalnika in ozaveščanje, da je tudi takšen način dela lahko kakovosten. Promocija in obveščanje. Redno obveščanje udeležencev ter učiteljev o načinih*

izvedbe predavanj in izpitov. Promocija in informiranje prek enotne platforme za odrasle (na vidnem mestu, samostojno).«

- **Izbor IKT-orodij:** *»Uporabljati enotna IKT-orodja, npr. Zoom, za vsa predavanja v posameznih izobraževalnih programih. Različni kanali izobraževanja in svetovanja. Bistvena je dosegljivost po vseh mogočih kanalih. Večkrat smo doživeli, da bi izvajalci/učitelji najraje uporabili že njim znane kanale, vendar je treba tehnologijo in načine izvedbe poenotiti, da lahko udeleženci vstopajo v znan prostor. Enotno delovanje zavoda ali sistema na ravni države (npr. pouk po Microsoft Teams ali v Moodle učilnici), in ne eni tako, drugi drugače.«*
- **IKT-oprema in dostop do spleta:** *»Dobra povezava do spletnih orodij. Upoštevati tudi tehnične zmožnosti za izvajanje takega izobraževanja. Podpora Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport z IKT-opremo. Dobra oprema. Primerna oprema udeležencev. Udeležencem pomagati z izposojjo računalnikov v primerih, ko je potrebno. Udeležencem je treba omogočiti dostop do ustrezne tehnologije. Na opremo, spletno povezavo. Upoštevati njihove zmožnosti spletne povezave (če komu prekinja, ne znajo urediti ...). Zagotavljanju pogojev za delo: gradiva, prilagojena za delo na daljavo – strojna oprema. Na dostopnost ustrezne opreme, delovanje medmrežnih povezav. Mislim, da vsem omogočimo dostop, tudi kar se tiče opreme. IKT-usposobljenost vključenih ter njihove možnosti za izobraževanje in svetovanje na daljavo. Izposoja opreme (če je potrebno).«*
- **IKT-usposobljenost udeležencev za izvajanje izobraževanja na daljavo:** *»Usposobiti udeležence za uporabo IKT-orodij (7). Preveriti je treba, kakšno je znanje odraslih, ki se vključujejo v izobraževanje, s področja IKT. Udeleženci morajo imeti znanje za uporabo IKT-orodij. Vsem, ki se želijo ali morajo izobraževati na daljavo, je treba omogočiti osnovno znanje o uporabi računalnika, jih seznaniti s programi in njihovo uporabo za delo na daljavo. Skrb za čim večjo vključenost v izobraževanje in poudarek na digitalni pismenosti vseh generacij in ranljivih skupin. Da v daljših programih, ki jih izvajamo, poskušamo preventivno usposobiti udeležence za e-učenje in izobraževanje na daljavo. Z vidika zagotavljanja kakovosti moramo najprej poskrbeti za opremljenost in zmožnost sodelovanja naših udeležencev pri takem izobraževanju/svetovanju, zato*

moramo posebno pozornost nameniti ranljivim skupinam, ki so v teh primerih zelo prizadete, zaradi česar je razkorak v znanju in sodelovanju pri vseživljenjskem učenju med njimi in ostalimi udeleženci še toliko večji. Ustrezno računalniško znanje.«

- **IKT-podpora in pomoč udeležencem in izvajalcem izobraževanja na daljavo:** *»Jasna navodila za uporabo IKT. Nuditi vso podporo učiteljem pri izobraževanju. Zagotavljanje tehnične podpore učiteljem in udeležencem. Tehnična podpora računalničarja oz. dosegljivo svetovanje za uporabo različnih pripomočkov in aplikacij, ki slabo delujejo in ob zastoji uničijo vse delo in načrtovanje. Dobra IKT-podpora. Vsi morajo imeti enako IKT-podporo, dosegljivost ob napovedanem času. Nuditi pravočasno in stalno tehnično podporo udeležencem.«*
- **IKT in strokovna usposobljenost izvajalcev za izobraževanje na daljavo:** *»Kompetence in usposobljenost učiteljev za tovrstno delo. Redno usposabljanje strokovne delavce in predavatelje. Dobra usposobljenost predavateljev, ki pa so po večini zunanji izvajalci in niso zaposleni na ljudski univerzi. Aktivno delo z učitelji. Strokovnost. Dovolj znanja strokovnega kadra s področja možnosti dela in učenja prek spletnih aplikacij na daljavo. Najprej je treba usposobiti učitelje, da bodo lahko naprej delili svoje znanje (kako pripraviti ustrezna gradiva, kako poskrbeti za samostojno delo, učenje udeležencev, katera IKT-orodja so jim na voljo itd.). Usposobiti učitelje za izobraževanje na daljavo. Na to, da bodo predavatelji ustrezno IKT usposobljeni. Tako bodo znanje predajali kakovostno in uporabljali moderne didaktične prijeme. Ključnega pomena je usposabljanje mentorjev tudi na univerzah za tretje življenjsko obdobje in to za uporabo IKT-tehnologije in za pripravo izvedbenih učnih načrtov. Na usposobljenost predavateljev. Da ne gre zgolj za monotono predavanje po Zoomu, ampak da predavatelja usposobimo, da s pomočjo različnih interaktivnih pripomočkov naredi predavanje aktivno, zanimivo. Usposabljanje kadrov. Spodbujanje povezanosti med učitelji in izmenjava dobrih praks. Dodatno izobraževanje za izvajalce oziroma predavatelje in učitelje, dodatna znanja za IKT-tehnologije ter fleksibilnost vseh.«*

- **Didaktični vidiki izobraževanja na daljavo:**

- Vsebina: »Izobraževanje – vseeno se moramo truditi, da bo usvojena vsa snov, ki jo morajo udeleženci formalnih izobraževanj poznati za nadaljnje šolanje oz. za uspešen zaključek šolanja. Izbor vsebin, časovno načrtovanje, ustrezni komunikacijski kanali. Potrebno bo več časa za razumevanje. Predvsem je pomembno, da odraslim namenimo dovolj časa, da premišljeno izbiramo vsebine in si ustrezno organiziramo svoje delo. Da ne krčimo obsega snovi, saj se pozna na koncu. Preverjanje razumevanja. Da proces podajanja vsebin čim bolj prilagodimo vsebinsko in tudi tempu udeležencev. Poudarek mora biti na res kakovostni vsebini, torej da se izbere vsebina, ki jo lahko predavatelj na daljavo na zanimiv način predstavi. Predvsem vsebine, ki jih poučujemo na daljavo, da le-te lahko predamo kakovostno in enakovredno vsem udeležencem. Da imajo odrasli možnost sproti preverjati razumevanje snovi. Počasnejše napredovanje v snovi. Prilagojen način podajanja snovi. S prilagajanjem učnih vsebin in načinom podajanja. Da so vsebine kakovostno pripravljene za predstavitev prek aplikacij, da je na voljo dovolj časa. Zagotavljanje dobrih, aktualnih vsebin. Predvsem na pripravo vsebin in načina podajanja (ki sta pri izobraževanju odraslih drugačna kot pri izobraževanju v živo).«
- Aktivnost udeležencev: »Da ne bo suhoparno, dolgotrajno, ne zgolj frontalno, ampak z vajami, dodatki ... da bodo predavatelji aktivno vključevali udeležence, da ne bodo zaspali ... da bodo predavatelji z energijo, dobro voljo, ki bodo pritegnili odrasle v izobraževanje in svetovanje ... Čim manj predavanj in dolgovezenj, izvedba, ki angažira vse prisotne in jih vključuje. Da vključimo čim več različnih metod poučevanja. Prav tako je potrebno vključevanje udeležencev pri sami izvedbi, tako da le-ti niso samo prijavljeni, ampak aktivno sodelujejo. Da se udeleženci pri delu na daljavo počutijo dobro in da ohranjajo/vzpostavijo svojo aktivno vlogo pri samem izobraževalnem procesu. Aktivne metode, ki bodo spodbudile udeležence k sodelovanju pri izobraževanju na daljavo. Da ne bodo le pasivni poslušalci. Uporaba ustreznih metod dela, prilagojenih delu na daljavo. Na aktivno vključenost vseh udeležencev. Da smo na voljo za vsa morebitna vprašanja in da sproti odgovarjamo oz. nudimo oporo. Ohranjanje pozornosti, osredotočenosti. Da so

predavanja zanimiva, da slušatelja pritegnejo. Da imajo vsi možnost sodelovati. Na komunikacijo, saj udeleženca oziroma svetovanca nimamo pred sabo in nam je nebesedni del komunikacije tako malce manj dostopen. Prilagoditi metode dela (popolnoma drugačen način dela kot v učilnici), tega pa se je treba priučiti.»

- Povratna informacija udeležencem: »Potreben je tudi dosleden odziv predavatelja na zadane in narejene naloge udeležencev, da le-te niso same sebi namen. Da smo na voljo za vsa morebitna vprašanja in da sproti odgovarjamo oz. nudimo oporo.«
- Počutje in zadovoljstvo udeležencev: »V vseh primerih pa na dobro počutje udeležencev/svetovancev, saj slednje vpliva na proces izobraževanja/svetovanja. Sprotno preverjanje počutja in zadovoljstva udeležencev z delom na daljavo. Da pri udeležencu vzbudimo občutek zaupanja in bližine, čeprav na daljavo.«
- Spremljanje udeležencev, preverjanje znanja: »Več preverjanja znanja. Sprotno preverjanje in evalviranje samostojnega učenja. Na to, da ves čas spremljaš delo posameznikov. Pozornost prav na vsakega posameznika. Zagotovitev čim objektivnejšega ocenjevanja. Ocenjevanje znanja (pisni in ustni izpiti) bi bilo treba izvajati čim bolj v predavalnici ob neposrednem nadzoru. Nadzorovati/spremljati obseg obveznosti udeležencev v posameznem programu. Na preverjanje razumevanja. Na spremljanje izvajanja in pridobivanje povratnih informacij od udeležencev in izvajalcev (tako glede vsebine kot načina izvedbe).«
- **Individualizacija, pomoč udeležencem, podpora**: »Prilagoditev potrebam posameznikov. Strokovna podpora učečim se in svetovancem. Nenehna podpora in spodbude za zaključek programa. Vzeti si čas za vsakega posebej, mu prisluhniti in pomagati. Da se ne izgubi osebni stik in da se vzpostavi odnos z udeležencem. Zagotoviti zasebnost. Individualno svetovanje. Vsak je svet zase in temu se je treba prilagajati ter ves čas upoštevati. Ovire, ki jih imajo odrasli. Da še vedno ohranimo stike. Da spoštujemo različnost posameznikov. Osredotočenost na udeleženca. Odzivnost učiteljev. Nudenje učne pomoči. Korektna komunikacija z udeleženci. Učinkovita podpora udeležencem izobraževanja. Potrebne bo več individualnega dela z udeleženci. Individualni pristop je še toliko

pomembnejši. Nuditi vso podporo udeležencem pri izobraževanju. Večja prilagodljivost svetovancem. Na osebni stik. Več sestankov ena na ena z udeleženci v izobraževanju. Da poskrbimo za stalno podporo vsem skupinam odraslih. Če je mogoče, ustvariti osebni, pristni stik, tudi na daljavo. V neki meri moramo ohraniti osebni stik z udeleženci. Dosegljivost zaposlenih in učiteljev za vprašanja. Pomembno je še več komunikacije z udeleženci in sledenje vsem povratnim informacijam. Na vzpostavitev različnih načinov komunikacije z odraslimi. Osebni pristop. Predvsem na osebe, ki so šibkejšje (brezposelni). Zagotavljanje podpore udeležencem s strani izvajalske organizacije. Učna podpora. Svetovalna podpora. Dosledneje spremljati napredek oz. svetovati za odpravo učnih ovir. Nuditi udeležencem čim več podpore pri vključevanju v Zoom okolje.»

- **Motivacija za izobraževanje:** »Motiviranost udeležencev (2). Treba je rešiti težave z dvigovanjem motivacije. Iskanje načinov za dvig motivacije in preprečevanje osipa. Na motivacijo odraslih za izobraževanje. Predhodno motiviranje za tovrstno obliko dela.«
- **Učna gradiva:** »Posredovanje gradiva. Objava učnega gradiva (pravočasno, pregledno, sistematično ...). Že vnaprej imamo pripravljena gradiva (zloženke, prospekte, linke ...), ki jih lahko takoj posredujemo. Ustrezna učna gradiva (3). Kakovostna e-gradiva za odrasle. Prilagoditev gradiv in učnih virov.«
- **Zagotavljati kakovost izobraževanja na daljavo:** »Potrebna je natančna in čvrsta organizacija ter vzpostavitev standardov kakovosti v okviru zavoda za delo in učenje na daljavo. Kakovost predavanj. Izbira ustreznih predavateljev (5). Kakovostne vsebine. Priprava kakovostnega gradiva (3). Pozorni moramo biti na to, da raven znanja ne pade preveč. Motivacija in kakovost lahko pri delu na daljavo padeta, če v to posebej ne vlagamo napora, če se ne prilagajamo. Delo na daljavo je koristno, a zahteva prilagoditve. Sprotno evalviranje in odpravljanje slabosti. Ohraniti raven zahtevanega znanja. Paziti moramo, da ne pade kakovost svetovanja. Da poskrbimo, da udeleženci dosežejo vsaj minimalne standarde znanja. Treba je spremljati zadovoljstvo izvajalcev in udeležencev. Da smo najprej sami zgled kakovosti. Odnos naj bo še vedno profesionalen in program izobraževanja kakovosten. Redno spremljanje kakovosti, kritična

samorefleksija. Ne zmanjševati standardov znanja, ohranjanje ravni zahtevnosti in pričakovanj od odraslih.»

Vir: Rezultati vprašalnika za vodilne in strokovne delavce v izobraževanju odraslih o izkušnjah z izobraževanjem in svetovanjem na daljavo v času pandemije, Andragoški center Slovenje, 2021.

- Premislekom vodilnih in strokovnih delavcev pravzaprav ni kaj pomembnega dodati. Navedli so mnoge ključne vidike kakovosti izobraževanja odraslih na daljavo, ki jih je treba v prihodnje prelini v razvojno delo na področju nadaljnje razvoja in strokovne ter finančne podpore tej obliki izobraževanja odraslih.

Ugotovitve in predlogi za nadaljnji razvoj

V tem poglavju povzemamo ugotovitve opravljene evalvacije in podajamo predloge za nadaljnji razvoj izobraževanja na daljavo v izobraževanju odraslih.

SODELUJOČI V EVALVACIJI

Vzorec vključenih vrst organizacij v evalvacijo smo zamejili na enak način, kot smo to naredili že v evalvaciji o dogajanjih v izobraževanju odraslih v prvi fazi pandemije covida-19, ki smo jo izpeljali v letu 2020. Takrat smo v evalvacijo vključili ljudske univerze, srednje poklicne in strokovne šole oz. šolske centre, ki izvajajo tudi izobraževanje odraslih, ter Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje. Na ta način smo zajeli formalne izobraževalne programe, ki vodijo do srednješolske izobrazbe, druge javnoveljavne programe za odrasle in vsaj v manjšem obsegu tudi neformalno izobraževanje odraslih. Tako smo ohranili povezavo z evalvacijo, ki smo jo izpeljali v letu 2020, zavedamo pa se, da smo lahko na ta način zajeli le del obširnega področja izobraževanja odraslih.

V anketiranje smo vključili vodilne in strokovne delavce (ravnatelje/direktorje, vodje oz. organizatorje izobraževanja odraslih, svetovalne delavce, učitelje oz. mentorje) in udeležence izobraževanja. Mnenja in stališča posameznih subjektov do obravnavanih vprašanj smo zbirali z metodo anketiranja. V ta namen smo za vključene subjekte razvili dva strukturirana spletna anketna vprašalnika, in sicer: vprašalnik za vodilne in strokovne delavce ter vprašalnik za udeležence.

Anketiranje vodilnih in strokovnih delavcev je potekalo v obdobju od 15. julija do 20. avgusta 2021, anketiranje udeležencev pa v obdobju od 23. avgusta do 10. septembra 2021.

Na anketiranje se je odzvalo **185 vodilnih in strokovnih delavcev** ter **248 udeležencev**.

Z vidika reprezentativnosti lahko rečemo, da so odgovori direktorjev ljudskih univerz na meji reprezentativnosti. Na anketo je namreč odgovorila skoraj polovica direktorjev ljudskih univerz (47,05 % od vseh direktorjev ljudskih univerz). Vodij oz. organizatorjev izobraževanja odraslih je bilo 66, v povprečju z vsake ljudske univerze po dva, torej lahko govorimo o reprezentativnem vzorcu glede na vlogo.

Za srednje šole oz. šolske centre je bil odziv pri ravnateljih oz. direktorjih (pet ravnateljev oz. direktorjev) premajhen, da bi lahko govorili o reprezentativnosti glede na vlogo. Vodij oz. organizatorjev izobraževanja odraslih, ki so izpolnili anketo, je bilo 20. Iz soglasja k obsegu razpisa za vpis v izredno srednješolsko izobraževanje v šolskem letu 2020/2021 v Republiki Sloveniji¹¹ je razvidno, da je soglasje k razpisu dobilo 81 srednjih šol oz. šolskih centrov. Nimamo sicer podatka, ali so vse te organizacije izredno izobraževanje tudi izvajale. Ker pa je to edini objektivni podatek, ki ga lahko uporabimo, lahko sklenemo, da iz odziva vodij oz. organizatorjev srednjih šol ne moremo sklepati na reprezentativnost glede na vlogo vodje oz. organizatorja izobraževanja odraslih na srednji šoli. So pa njihovi odgovori dragoceni in dopolnjujejo odgovore vodij in organizatorjev na ljudskih univerzah.

Ko gre za učitelje oz. mentorje ter svetovalne delavce tako na ljudskih univerzah kot srednjih šolah, ne moremo govoriti o reprezentativnosti, odziv je bil za takšno oceno premajhen. Enako velja za mentorje 52 članic Slovenske univerze za tretje življenjsko obdobje.

Zaradi opisanega moramo odgovore učiteljev in mentorjev ter svetovalnih delavcev obravnavati z vedenjem, da jih ne moremo posplošiti na celotno populacijo učiteljev oz. mentorjev, ki izobražujejo odrasle v vrstah organizacij, ki smo jih vključili v našo evalvacijo. So pa njihovi odgovori in izkušnje, ki so nam jih posredovali, za vsebinsko razumevanje in premislek o različnih vidikih izobraževanja na daljavo v času pandemije zelo dragoceni.

¹¹ https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Odrasli/Soglasje-k-vpisu/2020/21/Priloga-k-soglasju-sol.l-20-21_javne-organizacije-za-izobrazevanje-odraslih.pdf

UGOTOVITVE EVALVACIJE

V nadaljevanju prikazujemo temeljne ugotovitve evalvacije po vsebinskih sklopih.

Izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo

- Pandemija **ni zelo vplivala** na izvajanje formalnih programov za pridobitev izobrazbe, v katere se vključujejo odrasli, in na izvajanje javnoveljavnih programov za odrasle.
- Pandemija **je vplivala** na izvajanje programov neformalnega izobraževanja odraslih. Več kot polovica izvajalcev, ki so odgovarjali na anketo, je sporočila, da med pandemijo niso izvajali vseh programov neformalnega izobraževanja, ki jih sicer izvajajo.

Razloge za to, da se niso izvajali vsi programi neformalnega izobraževanja, o katerih so poročali anketiranci, lahko povzamemo v štiri sklope:

- **narava programov**, ki vedno ni dovoljevala izvajanja na daljavo;
- **ovire na strani udeležencev** (slabo IKT-znanje, pomanjkljiva tehnična oprema, situacijske ovire – preobremenjenost v službi, varstvo otrok, nezanimanje za izobraževanje na daljavo, splošen upad zanimanja za izobraževanje – za marsikoga v času pandemije izobraževanje ni bilo prioriteta);
- **ovire na strani predavateljev/mentorjev**: nekateri niso bili pripravljeni izvajati izobraževanja na daljavo, niso bili dovolj IKT usposobljeni, niso imeli ustrezne tehnične opreme – pri tem je treba imeti v mislih, da gre za predavatelje/mentorje, ki so večinoma zunanji sodelavci izobraževalnih organizacij za odrasle in to izobraževanje izvajajo ob svojem rednem drugem delu;
- **ovire na strani financerjev**, ki niso dali dovoljenja za izvajanje nekaterih programov na daljavo.

Vpliv pandemije na vključenost odraslih v izobraževanje in svetovanje

Vpliv pandemije na vključenost odraslih v izobraževanje

- Pandemija **je vplivala** na vključenost odraslih v izobraževanje. Po eni strani je vplivala na manjšo vključenost, po drugi strani pa je ravno izobraževanje na daljavo v nekaterih primerih vplivalo na večjo vključenost nekaterih odraslih v izobraževanje.
- **Razlogi za manjšo vključenost:** Nekateri programi se niso izvajali, nekateri odrasli si niso želeli izobraževanja na daljavo, za nekatere programe ni bilo zanimanja, nekateri odrasli se niso vključili, ker niso imeli IKT-opreme in dostopa do spleta oz. niso bili usposobljeni za uporabo IKT-orodij, nekateri odrasli so imeli zahtevne osebne okoliščine (delovne obremenitve, varstvo otrok).
- Pokazalo se je, da je pandemija najbolj **vplivala na manjšo vključenost ravno pri skupinah, ki že sicer veljajo za ranljive skupine** in jih je že sicer težje vključiti v izobraževanje. Gre za starejše, priseljence, brezposelne, Rome (osnovna šola za odrasle), odrasle z nižjo izobrazbo, mlajše odrasle – osipnike iz rednega izobraževanja, odrasle, ki nimajo dostopa do IKT-opreme oz. so slabo usposobljeni za njeno uporabo.
- **Razlogi za večjo vključenost:** Izobraževanje na daljavo pomaga odpravljati situacijske ovire (oddaljenost, časovne ovire, usklajevanje družinskega življenja in izobraževanja, varstvo otrok, finančne stiske); večja vključenost mlajših odraslih, ki bolj obvladujejo IKT-opremo.

Izobraževanje odraslih na daljavo lahko prispeva k večji vključenosti odraslih v izobraževanje v primerih, ko so zagotovljeni naslednji pogoji: ustrezna IKT-oprema, dostop do spleta, dobra IKT-usposobljenost, podpora, pomoč pri uporabi IKT-orodij, pozitiven odnos do učenja in znanja, motivacija za učenje, usposobljenost za samostojno učenje, konzultacije, pomoč pri učenju, izobraževalna ponudba, ki je za odrasle zanimiva, izobraževalne vsebine, ki jih je mogoče izvajati na daljavo.

Vpliv pandemije na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje

- Pandemija **je vplivala** na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje. Večinoma so vodilni in strokovni delavci zaznavali upad vključe-

sti odraslih v svetovanje. V manj primerih so navajali tudi primere večje vključenosti.

- **Razlogi za manjšo vključenost:** Onemogočeno svetovanje v živo (glavni razlog, ker je osebni stik pri svetovanju ključnega pomena), upad motivacije oz. interesa za izobraževanje je zmanjšal interes za svetovanje, šibka usposobljenost za uporabo IKT-orodij je bila ovira tudi za vključitev v svetovanje na daljavo.
- **Upad vključenosti v svetovanje je bil večji pri ranljivih skupinah:** starejši, brezposelni, priseljenci, osebe s pomanjkljivimi IKT-znanji. Te skupine se veliko težje odločijo za svetovanje na daljavo. Onemogočen fizični dostop do institucij je na te skupine zelo vplival.
- **Razlogi za večjo vključenost:** V svetovanje se je vključilo več oseb z Zavoda za zaposlovanje oz. tistih, ki so se bali, da bodo izgubili službo; v drugem valu so prišli tisti, ki so že izgubili službo in so začeli iskati rešitve, ker je bilo med ljudmi več strahu in negotovosti, je bila tudi večja potreba po nasvetih, spodbudah.

Izkušnje z izobraževanjem odraslih na daljavo med pandemijo

Izkušnje udeležencev z izobraževanjem na daljavo med pandemijo

Odgovore udeležencev v tem sklopu moramo obravnavati z dvema metodološkima zadržkoma. Prvi je ta, da zaradi omejenega numerusa odgovorov le-teh ne moremo posploševati, drugi pa je ta, da iz različnih vprašanj lahko sklepamo, da so na anketo večinsko odgovarjali udeleženci, ki so bili pri svojem izobraževanju na daljavo uspešni, čeprav je bilo med njimi tudi nekaj takšnih, ki so odgovorili, da so bili delno uspešni in svojega izobraževanja še niso dokončali, pa tudi nekaj takšnih, ki so izobraževanje opustili.

- Upoštevajoč te metodološke zadržke, lahko ugotovimo, da je večina sodelujočih v anketiranju (192 oz. 77,42 %) ocenila, da **je bilo izobraževanje kljub pandemiji dobro**. Tistih, ki so menili, da njihovo izobraževanje med pandemijo ni bilo tako dobro, kot bi bilo, če ne bi bilo pandemije, oziroma da je bilo izobraževanje zaradi pandemije slabo, je bilo 56 oz. 22,58 %.

- **Razlogi, zakaj izobraževanje ni bilo tako dobro, kot bi bilo, če ne bi bilo pandemije in bi potekalo v živo:** Težave v komunikaciji, premalo komunikacije, ni bilo osebnega stika z učitelji in drugimi udeleženci, na daljavo je težje slediti predavanjem, težave z izvajanjem praktičnega pouka, vaj, težave z IKT-opremo in usposobljenostjo za njeno uporabo.
- Večina udeležencev (169 oz. 61,68 %) ni imela **tehničnih težav** med izobraževanjem. Vendar jih je tudi skoraj 40 % navedlo, da so nekatere tehnične težave imeli. In sicer so navajali slabo spletno povezavo od doma; nekateri so se morali šele naučiti uporabljati računalniško opremo za izobraževanje na daljavo; pomanjkanje ali neustrezna računalniška oprema idr.
- Udeleženci so ocenili, da so v večini primerov imeli primerna **učna gradiva za izobraževanje na daljavo** (198 oz. 79,84 %), da niso imeli večjih težav s **preverjanjem znanja** (149 oz. 60,08 %), da se je večina učiteljev/mentorjev zelo trudila, da jim je **pomagala pri učenju** tudi v spremenjenih razmerah zaradi pandemije (212 oz. 85,48 %).
- Večina udeležencev (154 oz. 62,10 %) je odgovorila, da so jim v večini primerov v organizacijah nudili **pomoč pri učenju**. Vendar je bilo tudi kar 94 oz. 37,9 % udeležencev, ki so ocenili, da so imeli pomoč pri učenju le v nekaterih primerih ali pa da pomoči sploh ni bilo.
- Presenetljiv je podatek, da je na vprašanje, ali so med izobraževanjem v času pandemije uporabili kakšno **posebno svetovalno pomoč** zaradi vprašanj in/ali težav z učenjem na daljavo (svetovalca, svetovalno službo, svetovalno središče), velika večina udeležencev (227 oz. 91,53 %) odgovorila, da takšne pomoči niso uporabili.

Izkušnje/spoznanja vodilnih in strokovnih delavcev z izobraževanjem na daljavo med pandemijo

- Za prihodnji razvoj izobraževanja odraslih na daljavo je ključno iskanje ustreznega razmerja med klasičnim izobraževanjem (izobraževanjem v živo) in izobraževanjem na daljavo. Odgovori vodilnih in strokovnih delavcev pri številnih vprašanjih namreč kažejo, da so v tem obdobju spoznali veliko prednosti izobraževanja na daljavo in ga zato nameravajo, vsaj v kombinirani obliki z izobraževanjem v živo, marsikje obdržati tudi v prihodnje.

Premislek o tem, za katere programe in za katere ciljne skupine je to smiselno in za katere ne, bo v prihodnje terjal zahtevne strokovne premisleke.

Kakovostno izvajanje izobraževanja na daljavo terja določene (pred)pogoje:

- ustrezno IKT-opremo udeležencev in izvajalcev ter kakovosten dostop do spleta, IKT-usposobljenost udeležencev in izvajalcev,
- stalno tehnično pomoč udeležencem in izvajalcem,
- strokovno načrtovanje in organizacijo, ki upošteva značilnosti izobraževanja na daljavo,
- uporabo ustreznih didaktičnih strategij – pristopov in metod, ki so ustrezni za izobraževanje na daljavo,
- usposobljenost izvajalcev za uporabo metod, ki pomagajo k doseganju aktivnosti udeležencev v virtualnem prostoru in omogočajo kakovostno komunikacijo,
- usposobljenost udeležencev za samostojno učenje,
- zagotavljanje institucionalne pomoči udeležencem pri učenju.

Iz izkušenj vodilnih in strokovnih delavcev med pandemijo, ko gre za spremenjene načine dela pri izobraževanju na daljavo, se za prihodnji razvoj izobraževanja odraslih na daljavo iz njih lahko naučimo naslednje:

- Treba je doreči jasne protokole za izvajanje izobraževanja na daljavo.
- Okrepiti je treba kadrovske sestave v izobraževalnih organizacijah, in to tako z IKT-sodelavci kot pri strokovnih sodelavcih. Organizator izobraževanja odraslih ne sme biti tisti, ki je odgovoren za popolnoma vso IKT in strokovno podporo pri izobraževanju na daljavo. Če bi moral nuditi vso IKT-podporo in tehnično pomoč udeležencem, bi trpeli kakovost vsebinske in didaktične priprave ter kakovost izvedbe izobraževanja.
- Treba je doreči drugačno razporejanje oz. zamejitev delovnega časa pri izobraževanju na daljavo – tako za učitelje kot za organizatorje izobraževanja in IKT-sodelavce, hkrati pa doreči protokole odziva na potrebe udeležencev, saj tudi še tako zavzet in strokoven organizator izobraževanja

odraslih ali učitelj oz. sodelavec za tehnično podporo v delo ne more biti vpet 24 ur na dan.

Doživljanje izobraževanja in svetovanja na daljavo med pandemijo

Doživljanje vodilnih in strokovnih delavcev med pandemijo

- Refleksija vodilnih in strokovnih delavcev o lastnih doživljanjih med pandemijo je pokazala, da so le-ti pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja odraslih med pandemijo prešli različne faze. Začetno fazo, ta je povezana z obdobjem od 16. marca 2020, ko so se v Sloveniji zaprle vse izobraževalne ustanove, lahko na nek način označimo kot travmatično. To lahko sklepamo iz besednjaka, ki so ga vodilni in strokovni delavci uporabili ob opisovanju takratnih občutkov: šok, strah, zaskrbljenost, negotovost, nemoč, jeza, zmeda, kaos, panika, izoliranost, brezizhodnost, čudenje. Iz tistega obdobja je zaslediti tudi doživljanja, ki izražajo *upanje, da bo ta situacija kmalu minila*, da se bomo vrnili v »staro normalnost«. Zaznati je bilo tudi *mešane občutke*, na eni strani zaskrbljenost, strah, nelagodje, na drugi strani pa prepoznavanje situacije kot strokovnega izziva.
- V drugi fazi je počasi začelo prihajati zavedanje, da nastale razmere niso kratkotrajnega značaja. To zavedanje je povzročilo nekakšno aktivacijo, usmeritev v iskanje rešitev. Prvi šok je bil mimo, začela se je aktivna faza odziva na nastalo situacijo. Začela so se porajati številna vprašanja o tem, kako v spremenjenih družbenih razmerah odraslim udeležencem zagotoviti možnosti izobraževanja.
- V tretji fazi je sledilo intenzivno prilagajanje na nove razmere, učenje in razvoj izobraževanja odraslih na daljavo. Šlo je za zelo plodno obdobje, ki je, sicer po sili razmer, vodilnim in strokovnim delavcem omogočilo, da so se naučili veliko novega, predvsem ko gre za uporabo različnih IKT-orodij za izobraževanje na daljavo. Vzpostavljeni so bili novi modeli in pristopi za izobraževanje odraslih na daljavo. Razvijale so se različne oblike podpore udeležencem pri izobraževanju na daljavo, okrepila se je IKT-infrastruktura, ki izobraževanje na daljavo sploh omogoča.

- Vodilni in strokovni delavci so v tistem prvem obdobju pandemije čutili in tudi izkazali veliko družbeno odgovornost. Celoten sistem vzgoje in izobraževanja v Sloveniji, in to velja tudi za področje izobraževanja odraslih, je v času med pandemijo odigral izjemno pomembno družbeno vlogo, prav v tem, da je omogočil, da so tudi med popolnim zaprtjem države ljudje ostali izobraževalno aktivni in imeli možnost povezovanja v takrat edinem možnem virtualnem prostoru. Za izobraževanje odraslih lahko rečemo, da to ni bilo pomembno zgolj zaradi pridobivanja znanja, pač pa je v tistem trenutku to imelo tudi zelo močno socialno dimenzijo, prispevalo je k lajšanju marsikaterere stiske, strahu in drugih podobnih občutkov, ki so v tistem obdobju vladali med ljudmi.
- Na vprašanje o tem, kako na ta čas gledajo danes, ko ga je z nekoliko več distance že mogoče reflektirati, so vodilni in strokovni delavci sporočali, da danes vedo, da so se naučili veliko novega. Ozavestili so, kako velika je sposobnost ljudi za prilagajanje na nove okoliščine. S časom so postali bolj suvereni ob novih načinih učenja in izobraževanja. V organizacijah in pri svojem delu so naredili velike razvojne premike, na katere so lahko ponosni. Tudi udeleženci so pridobili samozavest in znanje za izobraževanje na daljavo. S tem se je zmanjšal strah pred novim in nepoznanim.
- Ne smemo pa spregledati navedb vodilnih in strokovnih delavcev, ki kažejo na to, da so glede na njihova doživljanja prešli v novo fazo, imenujmo jo četrti faza. Vodilni in strokovni delavci namreč navajajo, da dlje kot traja epidemija, več je naveličanosti, jeze, zaskrbljenosti. Še vedno živimo v negotovosti. Želijo si, da se intenzivni čas med pandemijo nikoli več ne bi ponovil. Njihovi odgovori kažejo na to, da so utrujeni. Da je čas med pandemijo, v katerem so se družbeno odgovorno odzvali na situacijo in marsikdaj presegli svoje zmožnosti, pustil posledice. Da si ponovno želijo miru pri delu, dela v okolju, ki ga dojemajo kot tistega, ki je izobraževanju najbolj imanenten, prvenstveno je to delo z udeleženci v živo. Tam, kjer se bo izobraževanje odraslih na daljavo ohranilo, ker ustreza potrebam nekaterih skupin odraslih (npr. zaposlenih, odraslih, ki morajo usklajevati različne vloge in zato potrebujejo fleksibilnejše izobraževalne oblike), pa si želijo, to je bilo razvidno iz odgovorov pri drugih vprašanjih, ustreznih pogojev za delo, ki jih ta način izobraževanja zahteva.

Spoznanja vodilnih in strokovnih delavcev med pandemijo

- Na področju izobraževanja odraslih se je uvajanje izobraževanja na daljavo marsikje in za nekatere ciljne skupine odraslih izkazalo kot ustrezno in so ga pripravljeni razvijati naprej.
- Izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo je pokazalo tudi na številne pasti oz. pomanjkljivosti, ki jih je treba misliti, ko bomo v prihodnje naprej razvijali ta način izobraževanja. V prvi vrsti gre za vrednost osebnega stika z udeležencem v živo in kako ga lahko (če ga sploh lahko v vseh primerih in kdaj je to sploh strokovno utemeljeno) nadomeščamo v virtualnem prostoru.
- Temeljni strokovni izziv za razvoj izobraževanja odraslih na daljavo v prihodnje se kaže v iskanju odgovorov na vprašanja o tem, kdaj je izobraževanje na daljavo smiselno in strokovno utemeljeno in kdaj ne, za katere ciljne skupine je ustrezno in za katere morda ne, kako v primerih, ko se odločimo za izobraževanje na daljavo, zagotavljati aktivnost udeležencev, še posebej pa udeležanje socialnega vidika tudi pri tem načinu izobraževanja.

Doživljanje udeležencev med pandemijo

- Udeleženci so med pozitivnimi izkušnjami izobraževanja na daljavo med pandemijo najpogosteje izpostavili: (1) prihranek časa in stroškov, ker jim ni bilo treba iti na predavanja v izobraževalno organizacijo, (2) lažje usklajevanje delovnih, družinskih in izobraževalnih obveznosti, (3) udobje in ugodje učenja in spremljanja izobraževanja od doma. Sproščeno učenje v varnem domačem okolju. (4) Všeč jim je bilo tudi, da so lahko prilagajali čas učenja, če se niso mogli udeležiti predavanj, so si za nazaj lahko ogledali posnetke. Vodilni in strokovni delavci so tovrstne pozitivne izkušnje udeležencev potrdili. Dodali so še: (5) pridobitev novih IKT-znanj in spretnosti samostojnega učenja in (6) pozitivna doživljanja lastnih dosežkov.
- Med negativnimi izkušnjami so udeleženci najpogosteje navedli: (1) da so pogrešali osebni stik z učiteljem, (2) da so pogrešali osebni stik z drugimi udeleženci izobraževanja, (3) da jih je bilo med izobraževanjem strah, da zataji tehnika. Vodilni in strokovni delavci so ta negativna doživljanja pri udeležencih potrdili, dodali pa so: (4) pomanjkljiva IKT-oprema in znanje, tehnične težave, strah pred napakami, utrujenost od IKT-orodij, (5) pomanjkanje časa za izobraževanje, preobremenjenost z drugimi vlogami

(delovnimi, družinskimi), slabi pogoji za izobraževanje doma, (6) strah, negotovost, tesnoba, apatičnost, manjša motivacija za izobraževanje pri nekaterih udeležencih, (7) ni takojšnjega stika z učiteljem, ko ga potrebujejo, slabša odzivnost udeležencev, težje sledenje, težje pridobivanje praktičnih znanj in spretnosti, (8) težave ranljivih skupin – ranljivi so postali še ranljivejši in bolj odrinjeni od izobraževalne ponudbe.

Uspešnost udeležencev pri izobraževanju na daljavo med pandemijo

Vpliv izobraževanja na daljavo med pandemijo na USPEŠNOST UDELEŽENCEV

- Izmed tistih vodilnih in strokovnih delavcev, ki so podali svojo oceno, jih je bilo 60 oz. 32,43 % takšnih, ki so menili, da je bila uspešnost odraslih pri izobraževanju med pandemijo enaka kot sicer. 73 oz. 39,46 % pa jih je menilo, da je pandemija v nekaterih primerih vplivala na uspešnost odraslih pri izobraževanju. Ni enoznačnega odgovora na vprašanje, ali so bili odrasli bolj ali manj uspešni pri izobraževanju med pandemijo. Vodilni in strokovni delavci so sporočili, da so bili nekateri manj uspešni, drugi pa celo bolj, pri tretjih pa niso opazili pomembnih razlik. Več težav so imeli odrasli iz ranljivih skupin.
- Izmed razlogov, ki so jih vodilni in strokovni delavci navajali za slabšo uspešnost nekaterih udeležencev pri izobraževanju na daljavo med pandemijo, lahko izluščimo naslednje: (1) oblika izobraževanja na daljavo jim ni ustrezala, (2) šibka motivacija za izobraževanje, (3) potrebovali so več osebnega stika z učitelji, (4) šibka usposobljenost za uporabo IKT-orodij, (5) prevelika obremenitev z delovnimi in družinskimi obveznostmi, (6) šibko razvita sposobnost samodiscipline in organizacije lastnega učenja, (7) potrebovali bi več učne pomoči, dodatne razlage. Te razloge so potrdili tudi udeleženci.

Vpliv izobraževanja na daljavo med pandemijo na OSIP UDELEŽENCEV

- Več kot polovica vodilnih in strokovnih delavcev, ki so sodelovali v anketiranju (108 oz. 58,37 %), je odgovorilo, da je pandemija v nekaterih primerih vplivala na osip odraslih v izobraževanju.

- Vodilni in strokovni delavci so sporočili, da gre pomemben razlog za osip nekaterih udeležencev v času pandemije pripisati (1) neustrezni oz. pomanjkljivi IKT-opremi in pomanjkljivemu obvladovanju IKT-orodij. Pomembno so na manjšo uspešnost nekaterih odraslih udeležencev vplivale (2) situacijske ovire: delovne obremenitve, družinske obremenitve – varstvo otrok, še posebej v času, ko so se otroci šolali doma, (3) večji osip so vodilni in strokovni delavci opazili pri nekaterih ranljivih skupinah – izstopali so mlajši odrasli in starejši. Sploh mlajši odrasli (npr. osnovna šola za odrasle) so bili več odsotni, manj so se udeleževali predavanj, to pa je vplivalo na njihovo uspešnost in osip iz izobraževanja. (4) Vodilni in strokovni delavci so v nekaterih primerih zaznavali osip tudi zaradi same pandemije, zaradi strahu pred okužbo.

Vpliv izobraževanja na daljavo med pandemijo na KAKOVOST ZNANJA UDELEŽENCEV

- Velika večina udeležencev (180 oz. 72,59 %) meni, da je kakovost njihovega znanja enaka, kot bi bila sicer. Skupaj je 68 oz. 27,41 % udeležencev menilo, da je pandemija deloma vplivala na kakovost njihovega znanja oziroma, da je kakovost njihovega znanja slabša, kot bi bila sicer. Ob tem podatku se spomnimo, da je bilo udeležencev, ki so v anketi sporočili, da so bili pri izobraževanju le deloma uspešni oz. neuspešni ali pa so izobraževanje opustili, 61 oz. 24,59 %.
- Malo manj kot tretjina vodilnih in strokovnih delavcev (43 oz. 23,25 %) se pri vprašanju o tem, koliko je pandemija vplivala na kakovost znanja udeležencev, ni opredelila. Da pandemija ni vplivala na kakovost pridobljenega znanja pri odraslih, je menilo 46 vodilnih in strokovnih delavcev oz. 24,86 % od vseh, ki so odgovorili na anketo. Malo več kot polovica (96 oz. 51,89 %) vodilnih in strokovnih delavcev pa je menilo, da je pandemija v nekaterih primeri vplivala na kakovost pridobljenega znanja odraslih.

Udeleženci in vodilni ter strokovni delavci so navajali popolnoma enake razloge, ki so vplivali na to, da kakovost znanja udeležencev v nekaterih primerih morda ni bila takšna, kot bi bila sicer. Strnemo jih lahko v naslednjem:

- Zaradi oteženega pridobivanja praktičnih znanj, pomanjkanja vaj, praktičnih prikazov je bil v nekaterih primerih okrnjen formativni vidik znanja, odrasli so pridobili slabšo praktično usposobljenost.
- Zaradi okrnjenosti podajanja vsebine, bodisi da so bile nekatere vsebine izpuščene bodisi da je bilo premalo časa za njihovo ponavljanje, utrjevanje, je kakovost znanja odraslih v nekaterih primerih dosegla zgolj minimalne standarde. To je lahko vplivalo tudi na slabšo trajnost znanja.
- Manj je bilo osebnih stikov z udeleženci in učitelji, kar bi pomagalo udeležencem pri premagovanju težav, s katerimi so se soočali med izobraževanjem. Pri izobraževanju na daljavo so učitelji/mentorji težje nudili individualno dodatno pomoč. V učilnici učitelj prej zazna težave udeleženca in mu lahko takoj pomaga, pri izobraževanju na daljavo pa je bilo to težje, kar je morebiti lahko vplivalo tudi na slabšo kakovost znanja pri tistih udeležencih, ki so imeli več učnih težav oz. so imeli manj razvite spretnosti samostojnega učenja in samoorganizacije lastnega učenja.
- Kadar učitelji niso presegli frontalnih oblik dela in niso zastavili dovolj skupinskih oblik dela pri izobraževanju na daljavo, je to lahko vplivalo na to, da ni bilo mogoče doseči vseh izobraževalnih ciljev. Kjer je bilo premalo spodbujanja sodelovanja udeležencev ali pa udeleženci sami niso našli načina za aktivno sodelovanje pri poteku izobraževanja, so le-ti predavanja spremljali preveč pasivno, njihova koncentracija je bila manjša, manj so si zapomnili, kar je vplivalo tudi na kakovost znanja, ki so ga pridobili.

Pogled v prihodnost

Priporočila vodilnih in strokovnih delavcev lepo izrišejo nekatere temeljne sklope standardov kakovosti, ki jih je treba upoštevati pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo. V nadaljevanju jih povzemamo in osvetljujemo s strokovnega vidika:

- **Načrtovanje izobraževanja na daljavo:** Izobraževanje odraslih na daljavo oz. kombinirane različice morajo biti v izobraževalni organizaciji vzpostavljene načrtno in s premislekom. Jasen načrt zajema tudi premislek o pogojih, ki jih je treba zagotoviti za to, da bo izobraževanje odraslih na daljavo izpeljano kakovostno.

- Izkušnje med pandemijo so pokazale, da je bilo med odraslimi veliko strahov, strahu pred IKT-orođji, pred takim načinom izobraževanja, ki ga niso poznali in je onemogočal osebni stik z učitelji, udeleženci, organizatorji izobraževanja odraslih. Zato je treba v izobraževalni organizaciji načrtno skrbeti za **ozaveščanje, promocijo, informiranje** odraslih o prednostih izobraževanja na daljavo oz. kombiniranih oblik izobraževanja. Te aktivnosti so namenjene razbijanju predsodkov in strahu pred izobraževanjem na daljavo. Pri tem je posebno pozornost treba nameniti določenim skupinam, pri katerih je pandemija pokazala, da so njihovi strahovi in nezaupanje do takega načina izobraževanja še posebej veliki, npr. starejšim, manj izobraženim, odraslim iz ekonomsko deprivilegiranih okolij itd.
- **IKT-orođja in videokonferenčni sistemi**, ki jih bo organizacija uporabljala pri izobraževanju na daljavo, naj bodo izbrani s premislekom in načrtno. Pri tovrstnih odločitvah je treba prvenstveno upoštevati značilnosti udeležencev, ki se vključujejo v izobraževanje na daljavo, ter vrsto izobraževanja, v katerega se vključujejo. Vsa IKT-orođja niso ustrezna za vse skupine udeležencev, zato se je treba pri izboru orodij izogniti pastem, da prehitro in brez premisleka posežemo po tistih, ki so brezplačna oz. za organizacijo najlažje dostopna.
- Predpogoj za to, da bodo udeleženci pri izobraževanju na daljavo lahko aktivno sodelovali, je **ustrezna IKT-oprema in dostop do spleta**. Evalvacija je pokazala, da je prav to točka, kjer lahko naredimo razliko, ko gre za večjo vključenost odraslih v izobraževanje na daljavo ali izključenost iz njega. Izobraževalna organizacija mora imeti vzpostavljene mehanizme, ki ji omogočajo, da se informira, kakšno opremo imajo udeleženci doma oz. v okoljih, iz katerih se priključujejo v izobraževanje na daljavo. Dobro je, če ima vzpostavljen sistem izposoje IKT-opreme udeležencem iz ranljivih skupin prebivalstva.
- Naslednji predpogoj, da se lahko odrasli aktivno vključujejo v izobraževanje na daljavo, je njihova **usposobljenost za uporabo IKT-orođij**. Izobraževalna organizacija mora imeti vzpostavljene mehanizme, da ob vstopu v izobraževanje na daljavo preveri predhodno znanje odraslih za uporabo IKT-orođij in jih po potrebi usposobi za aktivno uporabo teh orodij. Preveriti je treba tudi njihovo usposobljenost za samostojno učenje

in po potrebi okrepiti te njihove zmožnosti. Pri tem ne gre pozabiti, da imajo javne organizacije za izobraževanje odraslih vzpostavljeno svetovalno službo, ki je usposobljena za nudenje podpore odraslim udeležencem pri krepitvi njihovih zmožnosti za samostojno učenje.

- Izkušnje z izobraževanjem odraslih med pandemijo so pokazale, da ni dovolj, da udeležence opremimo z IKT-znanji ob vstopu v izobraževanje na daljavo. Zagotoviti je treba aktivni stik z udeleženci med celotnim izobraževanjem. Zagotoviti jim je treba **različne oblike pomoči med izobraževanjem na daljavo**, in sicer: **tehnično pomoč, pomoč pri učenju, spodbude za učenje**.
- Za kakovostno načrtovanje in izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo je potrebna tudi dobra **usposobljenost vodilnih in strokovnih delavcev**. Izkušnje z izvajanjem izobraževanja odraslih med pandemijo so pokazale, da mora imeti izobraževalna organizacija tudi za to vzpostavljen sistematičen načrt usposabljanja svojih učiteljev in drugih strokovnih delavcev za izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo. Pri tem ne gre samo za njihovo **IKT-usposobljenost**, pač pa tudi za **poznavanje didaktike izobraževanja na daljavo**.
- Prav **didaktiki načrtovanja in izvajanja izobraževanja odraslih na daljavo** so vodilni in strokovni delavci namenili precejšnjo pozornost. Iz izkušnje z izvajanjem izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo, namreč da so bile v tistem času vsebine velikokrat okrnjene, da ni bilo dovolj časa za utrjevanje in ponavljanje, da je to v določenih primerih vplivalo na slabšo kakovost znanja in trajnost znanja, izhaja spoznanje, da je treba posebno pozornost pri načrtovanju izobraževanja na daljavo nameniti izboru vsebin in načrtovanju potrebnega časa za utrjevanje novopridobljenega znanja. Učitelji morajo biti usposobljeni za to, da tudi v virtualnem prostoru udeležencem vsebine razložijo na jasen in razumljiv način ter da imajo vgrajene mehanizme za sprotno preverjanje razumevanja udeležencev. Pomembna sta tudi strokovno načrtovanje in uporaba aktivnih metod dela pri izobraževanju na daljavo. Pomembno je, da se uporabljajo metode, ki spodbujajo aktivnost udeležencev, kar pripomore k doseganju kompleksnejših izobraževalnih ciljev. Take metode udeležencem tudi pomagajo pri ohranjanju zbranosti in osredotočenosti. V didak-

tiko izobraževanja na daljavo sodita tudi načrtovanje in uporaba ustreznih metod za sprotno spremljanje napredka udeležencev in preverjanje ter ocenjevanje njihovega znanja in pridobljenih spretnosti. V didaktiko izobraževanja odraslih na daljavo sodi tudi priprava ustreznih učnih gradiv, ki so prilagojena uporabi v virtualnem prostoru.

- Izkušnje z izobraževanjem odraslih na daljavo med pandemijo so pokazale na dve »kritični točki«, ko gre za vključevanje odraslih v to obliko izobraževanja in za njihovo uspešnost v izobraževanju. Prvo smo že obravnavali in se pojavi ob vstopu v izobraževanje. Če tistim udeležencem, ki nimajo ustrezne IKT-opreme in ustreznih IKT-znanj, ne pomagamo, da si to dvojce pridobijo, tvegamo, da se v izobraževanje sploh ne bodo vključili oz. da ga bodo hitro zapustili. Druga »kritična točka« pa se pojavi med samim izobraževanjem in je bolj povezana s **spособnostmi udeležencev za samostojno učenje**, njihovimi **zmožnostmi sledenja hitrosti izobraževanja** in **njihovo motiviranostjo za izobraževanje**. Ob predpostavki, da se bodo v izobraževanje vključili tisti udeleženci, ki bodo vsaj v osnovi imeli pogoje za izobraževanje na daljavo, se pokaže, da bo večina temu izobraževanju lahko sledila in bo v izobraževanju uspešna. Težave pa se pojavijo pri odraslih, ki iz različnih razlogov ne zmorejo slediti tempu, ki ga zmore večina.
- Prav na tej točki se pokažejo tudi vrednotne usmeritve izobraževalnih organizacij. Ali bodo zavzele držo, da je pomembno poskrbeti za večino, manjši del odraslih bo iz izobraževanja pač vedno izpadel, ali pa bodo zavzele bolj humanistično držo in svoje dejavnosti vzpostavile na zavedanju, da je treba poskrbeti prav za vsakega udeleženca v izobraževanju in še posebno pozornost nameniti tistim, ki so zaradi raznolikih značilnosti posebej ranljivi. Poleg jasnega načrta, ki zajema vse udeležence, je treba zato v organizaciji vzpostaviti tudi sistematični načrt **individualizacije izobraževanja, podpore, pomoči vsakemu posamezniku, ki jo potrebuje**. To velja za izobraževanje odraslih na splošno, pri izobraževanju na daljavo pa se te posebnosti še bolj pokažejo. Ranljive skupine prebivalstva, če ne vzpostavimo sistematičnih načinov dela z njimi, postanejo še ranljivejše in bolj izključene iz takega načina izobraževanja.

- Izobraževalne organizacije, ki so zavezane kakovosti lastnega delovanja, že imajo vzpostavljene notranje sisteme kakovosti. Pri izobraževanju odraslih na daljavo je pomembno, da svoje sisteme kakovosti **nadgradijo z jasnimi standardi kakovosti izobraževanja na daljavo**. Temu pa morajo slediti vpeljeni mehanizmi sprotnega spremljanja in poglobljene samoevalvacije, s pomočjo katerih so v organizaciji ves čas na voljo podatki in informacije o tem, kaj se dogaja, koliko je organizacija uspešna pri udejanjanju standardov kakovosti, ki si jih je zastavila pri svojem delu. Na ta način lahko na podlagi dobrega poznavanja stanja po potrebi načrtuje in vpelje korektivne ukrepe oz. načrtuje nadaljnje aktivnosti pri razvoju izobraževanja na daljavo.

PREDLOGI ZA NADALJNI RAZVOJ

Refleksija izkušenj, ki so jih tako vodilni in strokovni delavci kot odrasli udeleženci izobraževanja pridobili med pandemijo, je pokazala, da je izobraževanje na daljavo za številne odrasle udeležence in izvajalce ustrezno, zato je v prihodnje na različnih ravneh izobraževalnega sistema treba podpreti njegov nadaljnji razvoj. V tem poglavju zato navajamo predloge ukrepov, s katerimi bo mogoče podpreti ta razvoj.

Preden jih navedemo, pa je treba izpostaviti, da je z vidika zagotavljanja kakovosti izobraževanja odraslih, predvsem pa tudi z vidika zagotavljanja pravičnosti in enakih možnosti odraslih, ključno, da so odločitve o tem, kdaj se bomo v izobraževanju odraslih odločali za uporabo izobraževanja na daljavo, sprejete na podlagi premišljenih strokovnih argumentov. Izkušnje z izobraževanjem odraslih na daljavo med pandemijo so namreč potrdile tistemu, kar zagovarja andragoška stroka, namreč, da gre za fleksibilen način izobraževanja, ki lahko v marsičem prispeva k odpravljanju situacijskih ovir, ki jih imajo odrasli v izobraževanju. Odrasli na ta način lažje usklajujejo svoje izobraževalne, družinske in delovne obveznosti. Ko jim ni potrebna fizična pot v izobraževalno organizacijo, prihranijo pri času in stroških za vožnjo. Tudi ponudnikom izobraževanja se npr. znižajo stroški, ki bi jih sicer imeli za izobraževalno infrastrukturo (npr. najem prostorov).

Vendar so izkušnje z izobraževanjem odraslih med pandemijo pokazale tudi to, da izobraževanje na daljavo ni vedno najprimernejše za vse ciljne skupi-

ne, še posebej previdni moramo biti, ko se vanj vključujejo ranljive skupine. Z izobraževanjem na daljavo tudi ni vedno mogoče enakovredno dosegati vseh izobraževalnih ciljev, še najbolj se je to pokazalo pri doseganju ciljev praktične usposobljenosti in socializacijskih ciljev. V teh primerih je bolje izobraževanje izvajati v klasični oziroma v kombinirani obliki izobraževanja. Pri sprejemanju odločitev v izobraževanju odraslih se ni mogoče izogniti pragmatizmu, pa vendar se ne smemo odpovedati humanističnemu vidiku, ki je izobraževanju odraslih imanenten. Kadar se odločamo za izobraževanje na daljavo, še posebej pa v primerih, ko vanj vključujemo tudi ranljive skupine prebivalstva, je treba posebno pozornost nameniti zagotavljanju različnih vrst podpore udeležencem že ob vključitvi v izobraževanje, pa tudi med njim. Vodilo pri tem nam mora biti namen izobraževanja in cilji, ki jih želimo z izobraževanjem doseči, predvsem pa značilnosti in potrebe udeležencev, ki se v to izobraževanje vključujejo.

Upoštevajoč ta kontekst, smo oblikovali predloge za nadaljnji razvoj izobraževanja odraslih na daljavo, ki jih predstavljamo v nadaljevanju.

Sistemske okolje, ki podpira razvoj izobraževanja odraslih na daljavo

- Odločitev o nadaljnjem razvoju izobraževanja odraslih na daljavo mora biti dejanska, in ne zgolj deklarativna odločitev nacionalne izobraževalne politike. Ni dovolj, če tovrstno usmeritev zapišemo v temeljne nacionalne strateške dokumente, čeprav je to predpogoj za njeno udejanjanje, temveč je treba načrtovati in izpeljati operativne ukrepe, ki bodo prispevali k vzpostavitvi sistemskega okolja za nadaljnji razvoj izobraževanja odraslih na daljavo. Ključni argument, ki podpira vzpostavitev tovrstnega sistemskega okolja, je, da lahko z izobraževanjem na daljavo prispevamo k odpravljanju situacijskih ovir, s katerimi se soočajo številni odrasli, in s tem prispevamo k večji vključenosti odraslih v izobraževanje. Kar je, tudi v skladu z novo Resolucijo o nacionalnem programu izobraževanja odraslih, ena izmed ključnih prioritet države.
- Pri nadaljnjem razvoju izobraževanja odraslih na daljavo je odgovornost različnih akterjev porazdeljena. Ko gre za izobraževanje odraslih, ki je v javnem interesu, je za vzpostavitev sistemskega okolja, ki bo omogočilo

nadaljnji razvoj tega izobraževanja, nedvomno prva odgovorna država, torej nosilci izobraževalne politike, odločevalci.

- **Enakovredna obravnava izobraževanja odraslih pri zagotavljanju sistemskega okolja za razvoj izobraževanja na daljavo v sistemu vzgoje in izobraževanja v Sloveniji.** Med pandemijo je država izpeljala številne ukrepe, s katerimi je pomagala osnovnim in srednjim šolam pri premagovanju zahtevne situacije, v kateri so se znašle. V mislih imamo zagotovitev IKT-opreme, okrepitev kadrovske strukture, predvsem z zagotovitvijo dodatnih zaposlitev za IKT-sodelavce oziroma s tem, ko je zdaj šolam omogočeno, da v okviru kadrovskih normativov okrepijo področje tehnične podpore pri izvajanju izobraževanja na daljavo. Verjetno za marsikatero šolo to ni bilo dovolj, bilo pa je zelo dobrodošlo in v pomoč, ne moremo reči, da se država na stiske osnovnega in srednjega šolstva ni odzvala. Osnovne in srednje šole so imele veliko podporo v Arnesovih storitvah. Deloma to velja tudi za javne organizacije za izobraževanje odraslih. Še do danes pa ni bilo mogoče najti rešitev, da bi bile Arnesove storitve (npr. Zoom licence) dostopne tudi nevladnim organizacijam, ki izvajajo neformalno izobraževanje odraslih, ki je v javnem interesu – npr. Slovenska univerza za tretje življenjsko obdobje, pa čeprav je ciljna skupina starejših ena od prednostnih skupin v novi Resoluciji o nacionalnem programu izobraževanja odraslih, ki je v fazi sprejemanja, to pa je veljalo tudi za resolucijo, katere veljavnost se je v letu 2020 iztekla.

To kaže, da v času pandemije v številne sistemske ukrepe, ki jih je država izpeljala na področju izobraževanja otrok in mladine, in za to je treba odločevalcem izreči priznanje, velik del izobraževanja odraslih ni bil vključen. To je simptomatično in kaže na neenakovreden odnos izobraževalne politike do izobraževanja odraslih, ko gre za snovanje sistemskih ukrepov. Nekaj rešitev se je sicer našlo tudi za področje izobraževanja odraslih, vendar so bile stihijske, nesistemske in daleč od tega, da bi bilo s strani nacionalne izobraževalne politike odgovorjeno na potrebe na področju izobraževanja odraslih med pandemijo, torej tistega izobraževanja, ki je oz. bi moralo biti v javnem interesu.

Ob tem je treba opozoriti tudi na to, da se »izobraževanje odraslih, ki je v javnem interesu« vse prepogosto omejuje na izobraževanje za pridobi-

tev izobrazbe in drugo javnoveljavno izobraževanje. Ko pa gre za neformalno izobraževanje odraslih, se vse prepogosto zdi, kot da je z vidika nacionalne izobraževalne politike to nekaj, kar je zunaj območja javnega in sodi v domeno zasebnega, torej posameznika. Na deklarativni ravni v strateške dokumente še vključimo tudi neformalne oblike izobraževanja, ko pa gre za operativne instrumente, s katerimi naj bi podprli razvoj neformalnega izobraževanja odraslih, pa se to vedno bolj odriva ven iz območja javnega, v območje zasebnega, individualnega.

Paradoksalno se takšno ravnanje povečuje, s tem ko je bila v javnih organizacijah za izobraževanje odraslih vzpostavljena javna služba. Bojazen je, da bodo odločevalci vse pogostejše privzeli logiko razmišljanja, da je država odgovorna za javno službo, vse ostalo pa je stvar izobraževalnega trga oz. posameznika, polja zasebnega. S tem pa se oddaljujemo ravno od tistega, kar na ravni nacionalne izobraževalne politike zasnujemo v temeljnih strateških dokumentih. Ko gre za zagotavljanje sistemskega okolja za nadaljnji razvoj izobraževanja odraslih na daljavo, mora biti podpora neformalnemu izobraževanju odraslih na daljavo, tistemu, ki je v javnem interesu, zagotovljena.

- **Nacionalne razvojne sheme.** S sistemskimi ukrepi je treba zagotoviti nacionalne sheme (prek razpisov, nalog), ki bodo spodbujale razvojno delo za razvoj modelov in pristopov za izobraževanje odraslih na daljavo tako v nacionalnih javnih zavodih kot v izobraževalnih organizacijah.
- **Usposobljeni strokovni kadri.** Treba je zagotoviti zadostno število usposobljenih kadrov, tako v nacionalnih javnih zavodih, ki so odgovorni za razvoj izobraževanja odraslih, kot v izobraževalnih organizacijah. Ti kadri morajo imeti zagotovljene ustrezne pogoje, ki so potrebni za zahtevno razvojno delo. Pri tem gre tako za strokovnjake z ekspertnim znanjem s področja andragogike in specialističnega področja oblik in metod izobraževanja na daljavo kot za IKT-strokovnjake, ki so nujno potrebni za zagotavljanje tehnične podpore izvajalcem in udeležencem pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja na daljavo.
- **Sredstva za izvajanje programov izobraževanja odraslih na daljavo.** Treba je zagotoviti sredstva za izvajanje programov izobraževanja na daljavo, in sicer tako za odrasle udeležence, ki se vključujejo v formalne

in neformalne oblike izobraževanja odraslih, kot za strokovne delavce, ki načrtujejo in izvajajo izobraževanje odraslih na daljavo.

- **IKT-oprema.** Treba je zagotoviti IKT-opremo za izobraževalne organizacije in udeležence. Izvajalci so že v evalvaciji, ki smo jo opravili v letu 2020 (Možina, Klemenčič in Radovan 2020), izpostavili velike potrebe po podpori z nacionalne ravni, ko gre za opremljenost z IKT programsko opremo, ki je namenjena izobraževanju na daljavo. Tokratna evalvacija je potrdila, da je eden najpogostejših vzrokov za to, da se odrasli ne bodo vključevali v izobraževanje na daljavo ali pa bodo iz njega predčasno izpadli, prav težava z IKT-opremo in dostopom do spleta. Z vidika zagotavljanja pravičnosti in enakih možnosti je treba izobraževalnim organizacijam pomagati, da bodo lahko v primerih, ko odrasli tega ne zmorejo, le-tim IKT-opremo posodile. Nekaj k temu gotovo lahko prispeva država. Je pa na tem mestu treba izpostaviti tudi odgovornost odločevalcev v lokalnih skupnostih.
- **Sprotno spremljanje in poglobljene evalvacije – kakovostni podatki, potrebni za odločanje o nadaljnjem razvoju.** Sistemsko okolje mora predvideti in tudi zahtevati udejanjanje mehanizmov za sprotno spremljanje in poglobljene evalvacije, ki naj prinesejo kakovostne podatke in informacije, ki so odgovorni izobraževalni politiki podlaga za kakovostno odločanje o nadaljnjem razvoju tega področja. Za te namene je treba razviti okvir kakovosti, ki vključuje standarde in kazalnike kakovosti izobraževanja odraslih na daljavo.

Razvoj stroke izobraževanja odraslih na daljavo

S tem ko izobraževalna politika zagotovi sistemsko okolje, ki omogoča razvoj stroke izobraževanja odraslih na daljavo, strokovnjakom s tega področja tudi delegira odgovornost za razvoj in udejanjanje tega izobraževanja. Strokovnjaki z nacionalne ravni in strokovnjaki praktiki, ki razvijajo in udejanjajo to izobraževanje v praksi, so prvi odgovorni za razvoj pristopov, modelov, orodij, metod, ki naj pripomorejo h kakovostnemu izvajanju izobraževanja na daljavo in s tem h kakovostnemu znanju in usposobljenosti odraslih, ki se izobražujejo.

Na tem mestu bomo zgolj ponovili predloge za strokovni razvoj izobraževanja odraslih na daljavo v prihodnje, ki smo jih oblikovali že v evalvaciji, ki smo jo pripravili v letu 2020, aktualna evalvacija nas je še dodatno utrdila v njihovo relevantnost.

- **Razvoj andragoške didaktike izobraževanja na daljavo.** Z operativnimi ukrepi je treba podpreti nadaljnji razvoj didaktike načrtovanja in izvajanja izobraževanja odraslih na daljavo. Ob tem pa je treba posebno pozornost nameniti razvoju specialnih didaktik izobraževanja na daljavo v primerih, ko se v to izobraževanje vključujejo ranljive skupine prebivalstva, še posebej tiste s šibko razvitimi IKT-zmožnostmi, manjšimi zmožnostmi lastne organizacije samostojnega učenja oz. manj razvito zmožnostjo učenja.
- **Razvoj metod in orodij za spodbujanje aktivnosti udeležencev pri izobraževanju na daljavo.** Razvijati je treba nove metode in pristope izvajanja izobraževanja odraslih na daljavo.
- **Razvoj e-učnih gradiv.** Posebno pozornost je treba nameniti razvoju e-učnih virov v podporo izobraževanju odraslih na daljavo.
- **Usposabljanja in spopolnjevanja za strokovne delavce, učitelje, mentorje, udeležence.** Zagotoviti je treba usposabljanja in spopolnjevanja za osebje, ki bo v prihodnje izvajalo izobraževanje odraslih na daljavo. Ob snovanju usposabljanj je treba pozornost usmeriti v dva ključna sklopa: (1) krepitev strokovnih didaktičnih in metodičnih znanj za izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo, (2) krepitev IKT-kompetenc za uporabo spletnih orodij pri izobraževanju na daljavo. Številni izobraževalci odraslih so med pandemijo že dobro okrepili IKT-kompetence, velike potrebe pa ostajajo pri krepitvi didaktične usposobljenosti za snovanje in izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo. Izpostaviti velja predvsem naslednje tematike: načrtovanje izobraževanja odraslih na daljavo, uporaba metod za spodbujanje aktivnosti udeležencev v virtualnem okolju, priprava video učnih vsebin in drugih interaktivnih gradiv v podporo izobraževanju na daljavo, pristopi za spremljanje napredka udeležencev ter preverjanje in ocenjevanje znanja, specialne didaktike izobraževanja na daljavo pri delu z ranljivimi skupinami.

➤ **Zagotavljanje svetovalne podpore, pomoči pri učenju.** Evalvacija je odstrla velike potrebe po svetovalni in učni podpori odraslim pri izobraževanju na daljavo. Ponovimo to, kar smo že zapisali v analizi. Prav na tej točki se pokažejo vrednotne usmeritve nacionalnega izobraževalnega sistema in izobraževalnih organizacij. Ali bomo zavzeli držo, da je pomembno poskrbeti za večino, manjši del odraslih bo iz izobraževanja pač vedno izpadel, ali pa bomo tako na ravni odločevalcev kot na strokovni ravni zavzeli humanistično držo, ki vključuje zagotavljanje pravičnosti in poštenih enakih možnosti za vse, in podporne dejavnosti pri izobraževanju na daljavo vzpostavili na zavedanju, da je treba poskrbeti prav za vsakega udeleženca v izobraževanju in še posebno pozornost nameniti tistim, ki so zaradi raznolikih značilnosti posebej ranljivi.

Poleg jasnega načrta, ki zajema vse udeležence, je treba zato na sistemski ravni in na ravni izobraževalnih organizacij vzpostaviti tudi sistematični načrt **individualizacije izobraževanja, podpore, pomoči vsakemu posamezniku, ki jo potrebuje.** To velja za izobraževanje odraslih na splošno, pri izobraževanju na daljavo pa se te posebnosti še bolj pokažejo in ranljive skupine prebivalstva, če ne vzpostavimo sistematičnih načinov dela z njimi, postanejo še ranljivejše oz. so iz tega načina izobraževanja izključene.

Možina, T., Klemenčič, S., Radovan, M. (2020). Izkušnje z izobraževanjem odraslih v času pandemije. Ljubljana. Andragoški center Slovenije. Dostopno na: <https://kakovost.acs.si/knjizna-polica/izkusnje-z-izobrazevanjem-odraslih-na-daljavo-v-casu-pandemije>

KAZALO SLIK

1. Ali ste med pandemijo izvajali vse izobraževalne programe za pridobitev izobrazbe, ki jih sicer izvajate za odrasle?	16
2. Ali ste med pandemijo izvajali vse javnoveljavne izobraževalne programe za pridobitev izobrazbe, ki jih sicer izvajate za odrasle? ...	17
3. Ali ste med pandemijo izvajali vse neformalne izobraževalne programe, ki jih sicer izvajate za odrasle?	18
4. Kako bi na splošno ocenili kakovost svojega izobraževanja v šolskem letu 2020/2021 glede na to, da je potekalo v času pandemije?	30
5. Kakšna je na splošno vaša ocena prizadevnosti učiteljev/mentorjev, s katerimi ste imeli stik pri izobraževanju v času pandemije?	32
6. Ali ste med izobraževanjem v času pandemije uporabili kakšno posebno svetovalno pomoč zaradi vprašanj in/ali težav z učenjem na daljavo?	34
7. Doživljanje izobraževanja in svetovanja na daljavo med pandemijo ..	54
8. Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja na daljavo v času pandemije covid-19 vplivalo na osip odraslih v izobraževanju? ..	95
9. Ali menite, da ste zaradi razmer v času pandemije dosegli enako kakovostno znanje, kot bi ga v »normalnih razmerah«?	98

KAZALO PREGLEDNIC

1. Vsebinski sklopi in evalvacijska vprašanja.....	9
2. Vključene vrste izobraževalnih organizacij.....	10
3. Subjekti, vključeni v evalvacijo	11
4. Instrumenti, ki smo jih uporabili za zbiranje podatkov in informacij z anketiranjem	11
5. Odziv vodilnih in strokovnih delavcev na anketiranje	13
6. Vrsta izobraževalne organizacije, v kateri so se udeleženci izobraževali v šolskem letu 2020/2021	15
7. Ali so bili razpisani vsi izobraževalni programi, po katerih ste se želeli izobraževati v šolskem letu 2020/2021?	19
8. Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covida-19 vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje?.....	20
9. Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covida-19 vplivala na vključenost iz posamičnih skupin odraslih v izobraževanje?.....	21
10. V katerih primerih po vašem mnenju lahko izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo prispeva k večji vključenosti odraslih v izobraževanje?	23
11. Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covida-19 vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje?	26
12. Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covida-19 vplivala na vključenost različnih skupin odraslih v svetovanje za izobraževanje?	27
13. Kako bi na splošno opisali potek izobraževanja v šolskem letu 2020/2021 glede na to, da je potekalo v času pandemije?.....	29
14. Ali so vam v izobraževalni organizaciji nudili pomoč pri učenju v času pandemije?	33

15. Ali ste imeli zaradi učenja na daljavo v času pandemije kakšne tehnične težave?	36
16. Kakšna je na splošno vaša ocena učnih gradiv, ki ste jih imeli na voljo pri izobraževanju na daljavo v času pandemije?	37
17. Ali ste imeli kakšne težave v zvezi s preverjanjem znanja pri izobraževanju na daljavo v času pandemije?	38
18. Katere pozitivne izkušnje imate v zvezi z izobraževanjem v času pandemije?	70
19. Katere negativne izkušnje imate v zvezi z izobraževanjem v času pandemije?	72
20. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o pozitivnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – PRIHRANEK ČASA IN STROŠKOV, LAŽJE USKLAJEVANJE OBVEZNOSTI, VEČJA DOSTOPNOST	74
21. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o pozitivnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – PRIDOBILI SO NOVA IKT-ZNANJA IN SPRETNOSTI SAMOSTOJNEGA UČENJA.....	76
22. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o pozitivnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – POZITIVNA DOŽIVLJANJA LASTNIH DOSEŽKOV	77
23. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o negativnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – ODPOR DO IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO	78
24. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o negativnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – POMANJKANJE FIZIČNEGA STIKA, IZOLIRANOST, POMANJKANJE DRUŽENJA, OSAMLJENOST	79

25. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o negativnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – STRAH PRED IKT-ORODJI, POMANJKLJIVA IKT-OPREMA IN ZNANJA, TEHNIČNE TEŽAVE, STRAH PRED NAPAKAMI, UTRUJENOST OD DELA Z IKT-ORODJI	80
26. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o negativnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – POMANJKANJE ČASA ZA IZOBRAŽEVANJE, PREOBREMENJENOST, SLABI POGOJI ZA IZOBRAŽEVANJE DOMA	82
27. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o negativnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – STRAH, NEGOTOVOST, TESNOBA, APATICHNOST	83
28. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o negativnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – NI TAKOJŠNJEGA STIKA Z UČITELJEM, KO GA POTREBUJEJO, SLABŠA ODZIVNOST UDELEŽENCEV, TEŽJE SLEDENJE, TEŽJE PRIDOBIVANJE PRAKTIČNIH ZNANJ IN SPRETNOSTI.....	84
29. Mnenje vodilnih in strokovnih delavcev o negativnih doživljanjih udeležencev pri izobraževanju na daljavo – TEŽAVE RANLJIVIH SKUPIN.....	86
30. Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo v času pandemije covida-19 vplivalo na to, da odrasli uspešno zaključijo izobraževanje?.....	87
31. Ali ste uspešno zaključili vse obveznosti iz izobraževanja v šolskem letu 2020/2021?	92
32. Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja na daljavo v času pandemije covida-19 vplivalo na kakovost pridobljenega znanja odraslih?	103

PRILOGA 1: EVALVACIJSKI NAČRT

VSEBINSKI SKLOPI	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	SUBJEKTI	METODE ZBIRANJA PODATKOV
IZVAJANJE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH NA DALJAVO MED PANDEMIJO	1. Ali so izvajalci med pandemijo izvajali vse izobraževalne programe za odrasle, ki jih sicer izvajajo?	Vodilni in strokovni delavci Udeleženci	Spletna anketa
VPLIV PANDEMIJE NA VKLJUČENOST ODRASLIH V IZOBRAŽEVANJE IN SVETOVANJE	2. Kako je pandemija covida-19 vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje?	Vodilni in strokovni delavci	Spletna anketa
	3. Kako je pandemija covida-19 vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje?	Vodilni in strokovni delavci	Spletna anketa
IZKUŠNJE Z IZOBRAŽEVANJEM ODRASLIH NA DALJAVO MED PANDEMIJO	4. Kakšne so izkušnje z izvajanjem izobraževanja odraslih na daljavo med pandemijo?	Vodilni in strokovni delavci	Spletna anketa
		Udeleženci	Spletna anketa
DOŽIVLJANJE IZOBRAŽEVANJA NA DALJAVO	5. Kakšno je bilo doživljanje izobraževanja in svetovanja na daljavo v času pandemije covida-19?	Vodilni in strokovni delavci Udeleženci	Spletna anketa
USPEŠNOST UDELEŽENCEV KAKOVOST ZNANJA	6. Koliko je pandemija covida-19 vplivala na uspešnost odraslih v izobraževanju?	Vodilni in strokovni delavci Udeleženci	Spletna anketa
POGLED V PRIHODNOST	7. Kaj je pomembno pri načrtovanju prihodnjega razvoja izobraževanja odraslih na daljavo?	Vodilni in strokovni delavci Udeleženci	Spletna anketa

PRILOGA 2:

VPRAŠALNIK ZA VODILNE IN STROKOVNE DELAVCE

Vprašalnik za vodilne in strokovne delavce

Spoštovani!

Na Andragoškem centru Slovenije smo v letu 2020 izpeljali raziskavo z naslovom: *Izkušnje z izvajanjem izobraževanja odraslih v času pandemije covid-19*. Takrat ste nam posredovali dragocene podatke in informacije, ki so bile podlaga za snovanje podpornih in izobraževalnih aktivnosti za nadaljnji razvoj izobraževanja odraslih na daljavo. Predlagali ste, naj podobno spremljavo ponovimo čez čas, ko bo mogoče o dogajanju in izkušnjah iz prvega obdobja epidemije (marec–maj 2020) že bolj poglobljeno premisliti in na osnovi tega zasnovati usmeritve za nadaljnji razvoj tovrstnega izobraževanja.

Prepričani smo, da se bo izobraževanje odraslih na daljavo v različnih izvedbenih oblikah ohranilo, zato si moramo skupaj prizadevati za njegovo kakovost. V ta namen vas ponovno vabimo k sodelovanju. Z letošnjo spremljavo želimo pridobiti vaša mnenja in stališča o vplivu pandemije covid-19 na vključenost odraslih v izobraževanje in posredno na uspešnost odraslih v izobraževanju ter na kakovost njihovega znanja. Zanimajo pa nas tudi vaše izkušnje s svetovanjem odraslim na daljavo.

Prosimo vas, da anketo izpolnite vi sami v vlogi direktorja oziroma ravnatelja.

Hkrati pa vas prosimo, da povezavo na anketo posredujete tudi vašim strokovnim sodelavcem (vodjem oz. organizatorjem izobraževanja odraslih, drugim strokovnim sodelavcem, svetovalnim delavcem). Zelo nam boste pomagali tudi, če boste anketo posredovali tudi vašim učiteljem oz. mentorjem, ki so v času pandemije izvajali formalno in/ali neformalno izobraževanje na daljavo.

Vprašalnik je enak za vse in dostopen na spletnem naslovu:

<https://1ka.arnes.si/a/27821>.

Vprašalnik je anonimen. Izrazi v vprašalniku, ki so zapisani v slovnični obliki moškega spola, so uporabljeni kot nevtralni in veljajo enakovredno za oba spola.

Vas in vaše sodelavce prosimo, da anketo izpolnite najkasneje do četrтка, 12. avgusta 2021.

Za vaše sodelovanje se vam lepo zahvaljujemo.

dr. Tanja Možina
vodja središča za kakovost
in izobraževanje

dr. Nataša Potočnik
direktorica

I. Vključenost v programe izobraževanja odraslih

1. Ali ste med pandemijo izvajali vse izobraževalne programe za pridobitev izobrazbe, ki jih sicer izvajate za odrasle? (Označite izbrani odgovor.)

1. Da.
 2. Ne. *(Pojasnite razloge, da nekaterih programov niste izvajali.)*
-

3. Izobraževalnih programov za pridobitev izobrazbe ne izvajamo.
4. Ne morem oceniti / ne poznam.

2. Ali ste med pandemijo izvajali vse javnoveljavne izobraževalne programe za odrasle, ki jih sicer izvajate? (Označite izbrani odgovor.)

1. Da.
 2. Ne. *(Pojasnite razloge, da nekaterih programov niste izvajali.)*
-

3. Javnoveeljavnih programov za odrasle ne izvajamo.
4. Ne morem oceniti / ne poznam.

3. Ali ste med pandemijo izvajali vse neformalne izobraževalne programe, ki jih sicer izvajate za odrasle? (Označite izbrani odgovor.)

1. Da.
 2. Ne. *(Pojasnite razloge, da nekaterih programov niste izvajali.)*
-

3. Neformalnih izobraževalnih programov ne izvajamo.
4. Ne morem oceniti/ne poznam.

4. Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covid-19 vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje? (Označite izbrani odgovor.)

1. Pandemija ni posebno vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje.
 2. Pandemija je vplivala na vključenost odraslih v izobraževanje.
(Prosimo, pojasnite. Posebej nas zanima, če ste zaznali morebitne večje razlike pri vključenosti v različne vrste programov, npr. programi za pridobitev izobrazbe, javnoveljavni programi za odrasle, programi neformalnega izobraževanja.)
-

3. Ne morem oceniti / ne poznam.

5. Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covid-19 vplivala na vključenost različnih skupin odraslih v izobraževanje?

(Označite izbrani odgovor.)

1. Pandemija ni vplivala na vključenost iz posamičnih skupin odraslih.
2. Pandemija je vplivala na vključenost iz nekaterih skupin odraslih.
(Prosimo, pojasnite.)

3. Ne morem oceniti / ne poznam.

6. Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covid-19 vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje? *(Označite izbrani odgovor.)*

(Označite izbrani odgovor.)

1. Pandemija ni posebno vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje.
2. Pandemija je vplivala na vključenost odraslih v svetovanje za izobraževanje. *(Prosimo, pojasnite.)*

3. Ne morem oceniti / ne poznam.

7. Na kakšen način je po vašem mnenju pandemija covid-19 vplivala na vključenost različnih skupin odraslih v svetovanje za izobraževanje? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Pandemija ni vplivala na vključenost iz posamičnih skupin odraslih.
2. Pandemija je vplivala na vključenost iz posamičnih skupin odraslih.
(Prosimo, pojasnite.)

3. Ne morem oceniti / ne poznam.

8. V katerih primerih po vašem mnenju lahko izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo prispeva k večji vključenosti odraslih v izobraževanje? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Izobraževanje na daljavo lahko prispeva k večji vključenosti odraslih v izobraževanje v naslednjih primerih: *(Vpišite.)*

2. Izobraževanje na daljavo v nobenem primeru ne prispeva k večji vključenosti odraslih v izobraževanje.

- 9. Na kaj moramo biti pri prihodnjih izvajanjih izobraževanja oz. svetovanja na daljavo pozorni, da to ne bi vplivalo na manjšo vključenosti odraslih v izobraževanje? (Vpišite.)**

II. Didaktične strategije pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo

- 10. Katera so ključna spoznanja, ki ste jih pridobili z izobraževanjem oz. svetovanjem odraslih na daljavo v času, ko je bila razglašena pandemija covida-19? (Vpišite.)**

- 11. Kako je čas med pandemijo covida-19, ko je bilo potrebno izvajanje izobraževanja in svetovanja v celoti izvajati na daljavo, vplival na vaše delo? (Vpišite. Npr. Se je vaše delo oz. vaša vloga v čem ključno spremenila? ipd.)**

III. Doživljanje izobraževanja in svetovanja na daljavo v času pandemije

12. Pomislite na čas, ko je bila marca 2020 v Sloveniji prvič razglašena pandemija. Na kaj se najprej spomnite iz tistega časa, kakšni občutki so vas prevevali takrat v zvezi z vašim delom? *(Vpišite.)*

13. Kako na ta čas gledate danes, ko ga je nekoliko z distance že mogoče ovrednotiti? *(Vpišite.)*

14. Kako je pandemija vplivala na doživljanje izobraževanja pri odraslih udeležencih? *(Vpišite.)*

1. Pozitivna doživljanja. *(Vpišite, npr. navdušenje za način izobraževanja na daljavo, lažje usklajevanje izobraževanja in drugih vlog itd...)*

2. Negativna doživljanja. *(Vpišite, npr. psihološke in druge ovire za izobraževanje.)*

IV. Uspešnost udeležencev, kakovost znanja

15. Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo v času pandemije covida-19 vplivalo na to, da odrasli uspešno zaključijo izobraževanje? *(Izberite ustrezni odgovor.)*

1. Uspešnost odraslih pri izobraževanju je bila med pandemijo enaka kot sicer.
2. Pandemija je v nekaterih primerih vplivala na uspešnost odraslih pri izobraževanju. *(Prosimo, pojasnite.)*

3. Ne morem oceniti / ne poznam.

16. Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo v času pandemije covida-19 vplivalo na osip odraslih v izobraževanju? *(Vpišite. Pojasnite ali se je osip povečal ali ostal približno enak kot pred pandemijo in razloge za morebitni večji osip.)*

1. Pandemija ni vplivala na osip odraslih v izobraževanju.
2. Pandemija je v nekaterih primerih vplivala na osip odraslih v izobraževanju. *(Prosimo, pojasnite.)*

3. Ne morem oceniti / ne poznam.

17. Koliko je po vašem mnenju izvajanje izobraževanja odraslih na daljavo v času pandemije covida-19 vplivalo na kakovost pridobljenega znanja odraslih? *(Vpišite. Pojasnite tudi morebitne razlike pri različnih vrstah izobraževanja odraslih, različnih ciljnih skupinah ipd.)*

1. Pandemija ni vplivala na kakovost pridobljenega znanja odraslih.
2. Pandemija je v nekaterih primerih vplivala na kakovost pridobljenega znanja odraslih. *(Prosimo, pojasnite.)*

3. Ne morem oceniti / ne poznam.

V. Pogled v prihodnost

18. Kateri prijemi pri načrtovanju in izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo oz. pri svetovalnem delu, ki ste jih razvili oz. uporabljali v času pandemije covida-19, so se izkazali kot takšni, da jih boste ohranili tudi v prihodnje? *(Vpišite.)*

19. Na kaj moramo biti pri izvajanju izobraževanja odraslih na daljavo oziroma pri svetovalnem delu v prihodnje posebej pozorni z vidika zagotavljanja kakovosti te oblike izobraževanja? *(Vpišite.)*

VI. Splošni podatki

20. **Spol:** *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Ženski.
2. Moški.

21. **Vrsta izobraževalne organizacije:** *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Ljudska univerza.
2. Srednja šola oziroma šolski center.
3. Zasebna izobraževalna organizacija.
4. Univerza za tretje življenjsko obdobje.
5. Drugo. *(Vpišite.)* _____

22. **Vloga, ki jo večinsko opravljate v izobraževalni organizaciji:** *(Vpišite.)*

1. Direktor/ravnatelj.
2. Vodja oziroma organizator izobraževanja odraslih.
3. Učitelj/mentor.
4. Svetovalni delavec.

5. Drugo. *(Vpišite.)*

23. Leta delovnih izkušenj v izobraževanju odraslih: *(Vpišite.)*

1. Do 5 let.
2. Od 6 do 10 let.
3. Od 11 do 15 let.
4. Od 16 do 20 let.
5. 21 let in več.

24. Ali nam želite sporočiti še kaj? *(Vpišite.)*

Najlepša hvala za sodelovanje.

PRILOGA 3: VPRAŠALNIK ZA UDELEŽENCE

Vprašalnik za udeležence izobraževanja odraslih

Spoštovani udeleženci izobraževanja odraslih!

V šolskem letu 2020/2021 ste se zaradi pandemije covida-19 izobraževali drugače, kot bi se v običajnih razmerah. Pridobili ste si izkušnje o tem, kako je to izobraževanje potekalo in kakšna je bila njegova kakovost. Ker so nam vaše izkušnje in premisleki o tem zelo dragoceni, vas lepo prosimo za sodelovanje v anketi. Zanima nas, kako ste kot udeleženci izobraževanja odraslih doživeli izobraževanje v času pandemije, na kakšen način ste se izobraževali, kako ste bili zadovoljni z različnimi vidiki vašega izobraževanja. Prosimo vas, da nam sporočite, kako ste izobraževanje doživljali ter kako ocenjujete kakovost znanja, ki ste si ga pridobili.

Vaša mnenja bomo na Andragoškem centru Slovenije in v izobraževalnih organizacijah, v katerih ste se izobraževali, uporabili pri razmišljanjih in ukrepanju, kako v prihodnje izboljšati izobraževanje, še posebej, ko to poteka v celoti ali deloma na daljavo.

Vprašalnik je anonimen. Izrazi v vprašalniku, ki so zapisani v slovnični obliki moškega spola, so uporabljeni kot nevtralni in veljajo enakovredno za oba spola.

Prosimo vas, da vprašalnik izpolnite **najkasneje do petka, 10. septembra 2021.**

Za vaše sodelovanje se vam lepo zahvaljujemo.

dr. Tanja Možina
vodja središča za kakovost
in izobraževanje

dr. Nataša Potočnik
direktorica

I. Vključenost v programe izobraževanja odraslih

1. Vrsta programa, v katerem ste se izobraževali: *(Izberite ustrezen odgovor. Mogočih je več odgovorov.)*

1. Osnovna šola za odrasle.
 2. Program nižjega poklicnega izobraževanja.
 3. Program triletnega poklicnega izobraževanja.
 4. Program štiriletnega strokovnega izobraževanja.
 5. Program poklicno tehničnega izobraževanja (3+2).
 6. Program višjega strokovnega izobraževanja.
 7. Javnoveljavni izobraževalni programi za odrasle *(Npr. Usposabljanje za življenjsko uspešnost, Začetna integracija priseljencev, Slovenščina za tujce, javnoveljavni jezikovni programi za odrasle ipd.)*
 8. Program PUM-O.
 9. Programi Univerze za tretje življenjsko obdobje.
 10. Študijski krožki.
 11. Drugo. *(Vpišite.)*
-

2. Na kakšen način je potekalo izobraževanje, ki ste se ga udeležili? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Izobraževanje je potekalo samo na daljavo.
2. Izobraževanje je potekalo deloma na daljavo, deloma pa v živo v skupini.
3. Izobraževanje je potekalo v celoti v živo v skupini.

3. Ali so bili razpisani vsi izobraževalni programi, po katerih ste se želeli izobraževati v šolskem letu 2020/2021? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Da.
 2. Nekateri so bili razpisani, drugih pa zaradi pandemije niso izvajali. *(Pojasnite, katerih programov se niste mogli udeležiti.)*
-

3. Ne morem oceniti / ne poznam.

II. Potek izobraževanja na daljavo

4. Kako bi na splošno opisali potek vašega izobraževanja v šolskem letu 2020/2021, glede na to, da je potekalo v času pandemije?

(Označite izbrani odgovor.)

1. Nisem opazil posebnih razlik.
2. Posebno je bilo to, da smo se nekaj časa učili v živo v skupini, nekaj časa pa na daljavo.
3. Posebno je bilo to, da smo se učili samo na daljavo.

5. Kako bi na splošno ocenili kakovost svojega izobraževanja v šolskem letu 2020/2021, glede na to, da je potekalo v času pandemije?

(Označite izbrani odgovor.)

1. Izobraževanje je bilo kljub pandemiji dobro.
2. Izobraževanje ni bilo tako dobro, kot bi bilo, če ne bi bilo pandemije.
(Prosim, pojasnite.)

-
3. Izobraževanje je bilo zaradi pandemije slabo. *(Prosim, pojasnite.)*
-

6. Ali ste imeli zaradi učenja na daljavo v času pandemije kakšne tehnične težave? *(Izberite ustrezen odgovor. Mogočih je več odgovorov.)*

1. Da, nisem imel ustrezne računalniške opreme.
2. Da, moja računalniška oprema je slaba in sem imel zato težave pri učenju.
3. Da, doma je moja spletna povezava slaba.
4. Da, doma nimam spletne povezave in sem se moral hoditi učiti drugam.
5. Da, moral sem se šele naučiti uporabljati računalniško opremo za izobraževanje na daljavo.
6. Da, učil sem se uporabljati računalniško opremo za izobraževanje na daljavo, vendar imam pri tem še vedno težave.
7. Ne, nisem imel nobenih tehničnih težav.
8. Nisem se izobraževal na daljavo.

7. Kakšna je na splošno vaša ocena učnih gradiv, ki ste jih imeli na voljo pri izobraževanju na daljavo v času pandemije? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. V večini primerov smo imeli primerna učna gradiva.
2. Le v nekaterih primerih smo imeli primerna učna gradiva.
3. Nismo imeli primernih učnih gradiv.
4. Nisem se izobraževal na daljavo.

8. Ali ste imeli kakšne težave v zvezi s preverjanjem znanja pri izobraževanju na daljavo v času pandemije? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Da. *(Navedite.)* _____
2. Ne.
3. V programu, ki sem ga obiskoval, ni bilo preverjanja znanja.

9. Ali so vam v izobraževalni organizaciji nudili pomoč pri učenju v času pandemije? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. V večini primerov so nam nudili pomoč pri učenju.
2. Le v nekaterih primerih so nam nudili pomoč pri učenju.
3. Pomoči pri učenju ni bilo.

10. Kakšna je na splošno vaša ocena prizadevnosti učiteljev/mentorjev, s katerimi ste imeli stik pri izobraževanju v času pandemije? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Večina učiteljev/mentorjev se je zelo trudila, da so nam pomagali pri učenju tudi v spremenjenih razmerah zaradi pandemije.
2. Le nekaj učiteljev/mentorjev se je zelo trudilo, da so nam pomagali pri učenju tudi v spremenjenih razmerah zaradi pandemije.
3. Nihče izmed učiteljev/mentorjev se ni zelo trudil, da bi nam pomagal pri učenju tudi v spremenjenih razmerah zaradi pandemije.

11. Ali ste med izobraževanjem v času pandemije uporabili kakšno posebno svetovalno pomoč zaradi vprašanj in/ali problemov z učenjem na daljavo (svetovalca, svetovalno službo, svetovalno središče)? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Da. *(Prosimo, pojasnite.)*

2. Ne.

III. Doživljanje izobraževanja na daljavo v času pandemije

12. Katere pozitivne izkušnje imate v zvezi z izobraževanjem v času pandemije? *(Izberite ustrezen odgovor. Mogočih je več odgovorov.)*

1. Lahko sem prilagajal čas učenja.
 2. Ni mi bilo treba iti od doma zaradi izobraževanja.
 3. Kontaktne ure prek računalnika so potekale v času, ki mi je ustrezal.
 4. Več je bilo samostojnega učenja, kar mi ustreza.
 5. Predavanja so se snemala in sem jih lahko poslušal večkrat.
 6. Prek video stikov sem dobro spoznal druge udeležence izobraževanja v moji skupini.
 7. Drugo. *(Vpišite, katere so bile še morebitne vaše pozitivne izkušnje.)*
-
8. Nisem imel pozitivnih izkušenj.

13. Katere negativne izkušnje imate v zvezi z izobraževanjem v času pandemije? *(Izberite ustrezen odgovor. Mogočih je več odgovorov.)*

1. Pogrešal sem osebni stik z učiteljem.
 2. Pogrešal sem osebni stik z organizatorjem izobraževanja.
 3. Pogrešal sem osebni stik z drugimi udeleženci izobraževanja.
 4. Med izobraževanjem me je bilo strah, da zataji tehnika.
 5. Nisem bil sproščen pri stikih prek računalnika.
 6. Počutil sem se osamljenega pri učenju.
 7. Pri preverjanju znanja prek računalnika nisem mogel pokazati vsega svojega znanja.
 8. Drugo. *(Vpišite, katere so bile še morebitne druge vaše negativne izkušnje.)*
-
9. Nisem imel negativnih izkušenj.

IV. Kakovost znanja

14. Ali ste uspešno zaključili vse obveznosti iz izobraževanja v šolskem letu 2020/2021? *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Da.
2. Deloma. *(Prosimo, pojasnite.)* _____
3. Ne. *(Prosimo, pojasnite.)* _____
4. Predčasno sem prekinil izobraževanje. *(Prosimo, pojasnite.)* _____

15. Ali menite, da ste zaradi razmer v času pandemije dosegli enako kakovostno znanje kot bi ga v »normalnih« razmerah? *(Izberite ustrezeni odgovor.)*

1. Da, kakovost mojega znanja je enaka kot sicer.
2. Pandemija je deloma vplivala na kakovost mojega znanja. *(Prosimo, pojasnite.)* _____
3. Kakovost mojega znanja je slabša kot bi bila sicer. *(Prosimo, pojasnite.)* _____

V. Pogled v prihodnost

16. Kaj bi na podlagi vaših izkušenj v zvezi z izobraževanjem v času pandemije svetovali učiteljem, izobraževalnim ustanovam? Na kaj naj bodo pozorni, kako naj pomagajo tistim, ki jih učijo, kaj bi bilo treba zagotoviti? *(Vpišite.)*

VI. Splošni podatki

17. Spol: *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Ženski.
2. Moški.

18. Starost v letih: *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Do 20 let.
2. Od 21 do 30 let.
3. Od 31 do 40 let.
4. Od 41 do 50 let.
5. Od 51 do 60 let.
6. Od 61 do 70 let.
7. Od 71 do 80 let.
8. Več kot 80 let.

19. Vrsta izobraževalne organizacije, v kateri ste se izobraževali v šolskem letu 2020/2021: *(Označite izbrani odgovor.)*

1. Ljudska univerza.
 2. Srednja šola oz. šolski center.
 3. Višja strokovna šola.
 4. Zasebna izobraževalna organizacija.
 5. Univerza za tretje življenjsko obdobje.
 6. Drugo. *(Vpišite.)*
-

20. Ali nam želite sporočiti še kaj? *(Vpišite.)*

Najlepša hvala za sodelovanje.